

Jaarverslag 1997

Rijksmuseum Amsterdam

Rijksmuseum Amsterdam

Postbus 74888

1070 DN Amsterdam

telefoon 020 673 21 21

telefax 020 679 81 46

e-mail info@rijksmuseum.nl

R11-1997

Jaarverslag 1997

4	Schenkers en legatoren	
5	Sponsors en donaties	3
6	Bezoekcijfers	
9	Verslag van de directie	
27	Essays	
61	Bijlagen	
97	Financieel overzicht 1997	

Schenkers en legatoren

Afdeling Aziatische kunst

De heer G.J. Korteling, Bennebroek;
schenking aan de Vereniging van
Vrienden der Aziatische Kunst

Afdeling beeldhouwkunst en kunstnijverheid

Mevrouw W.P.C. Bellaar Spruijt, Amsterdam
Mevrouw J.G. Bontekoe, Amstelveen
Mevrouw G.A. Brusse-Urtebise, Amsterdam
(legaat)
De heren C. Burgers en J.G. du Prez,
Kaapstad (Zuid Afrika)
Fondation Custodia, Parijs
Erven mevrouw E.C. van Dorp,
Katwijk aan de Rijn
De heer H. Glass, Essen (Duitsland)
De heer L. Joosse, Rijswijk
Mevrouw L.P.J. Koebakker-Bellart,
Baambrugge
De heer F. van der Veen, Warnsveld
De heer R. Wouters, Den Helder

Afdeling Nederlandse geschiedenis

De heer A.D. Brusse, Amsterdam (legaat)
Gemeente Amsterdam
De heer J.B. Kist, Amsterdam
De heer en mevrouw Schaefer-
de Balbian Verster, Laren

Rijksprentenkabinet

De heer M.H.J.Th. Albert, Santpoort
Baron d'Anethan, Chateau du Vorst,
Grimbergen
Kunsthandel E. Ariëns Kappers, Amsterdam
Mevrouw H.J. Baruch, Amsterdam
Mevrouw M. Boom, Leiden
Mevrouw M. Boost, Amsterdam
Mevrouw W. Buys, Amsterdam

De heer W. Diepraam, Amsterdam
Firma Duijvendijk & Brouwer, Amsterdam
De heer J.P. Filedt Kok, Amsterdam
De heer M.D. Haga, Amsterdam
Robert Hershkowitz Ltd, Londen, Engeland
De heer M.J. Israel, Diemen
Mevrouw D. de Kat, Amsterdam
De heer F. Keers, Amsterdam
De heer J.B. Kist, Amsterdam
De heer G. Luijten, Oudewater
Kunsthandel Chr. Mendez, Londen
Mevrouw H.W. Nierstrasz, Amsterdam
De heer J.R. Olie, Santpoort
Museum Het Rembrandthuis, Amsterdam
De heer W. Schüller en mevrouw
A.A.E. Vels Heijn, Amstelveen
Mevrouw A. Spoelstra, Amsterdam
De heer E. Swaan, Eindhoven
De heer en mevrouw E. van der Vossen-
Delbrück, Amsterdam
De heer K. Wetselaar, Krommenie
Mevrouw M.J. van Zijverden, Warder

Afdeling schilderijen

Mevrouw E. de Brauer, Amsterdam (legaat)
Kunsthandel Robert Noortman, Maastricht

Bibliotheek

Mevrouw M. Boom, Leiden
Mevrouw P. Griffiths-Wardle, Amsterdam
De heer M.D. Haga, Amsterdam
De heer S.H. Levie, Amsterdam
Mevrouw P. Lievegoed-Schatborn, uit de
nalatenschap van Dr B.L.J. Lievegoed, Zeist
De heer W.B.I.M. Vehmeijer, Amsterdam
De heer en mevrouw Vroom-Dissen, Bussum

Sponsors en donaties

Sponsors

Deloitte & Touche
Generale Bank
KLM NV
KPN NV
NMC-Nijse International
NS Reizigers
Philips Nederland B.V.
Stichting VSB Fonds
Olsy Nederland B.V.
Visa Card Services

Donaties

Air Products
A.T. Kearny inc.
Dell Platinum
Katholieke Stichting ter Bevordering van Welzijnswerk
Kikkoman Foods Europe
Mondriaanstichting
Nederlandse Vereniging van Banken
Onderzoeksfonds naar de geschiedenis van het Rijksmuseum
OPG
Prins Bernhard Fonds
Rijksmuseum Fonds
Rijksmuseum-Stichting
Edwin vom Rath Fonds
Robeco
Stichting Ars Longa
Stichting VSB Fonds
Vereniging Rembrandt
FG Waller Fonds

Bezoekcijfers

	1997	1996
Betalende bezoekers		
Volwassenen	476.456	543.940
Kinderen	26.461	29.783
Jongeren met CJP	4.072	3.906
65+	28.128	34.957
Gezin (aantal personen)	48.038	48.913
Volwassenen in groepsverband	192.329	128.111
Kinderen en 65+ in groepsverband	13.958	33.799
Gereduceerd individueel	4.544	120.748
Kerstlezing		1.014
Volkskrantlezingen	1.034	603
Museumzondag	2.426	1.327
	797.446	946.087
Gratis bezoekers		
Houders museumjaarkaarten*	190.435	270.880
Schoolverband en museumles	59.540	55.225
Avondontvangsten	8.959	21.730
Relaties	8.306	12.403
Bezoekers studiezaal	**	2.022
Sponsors	305	872
Open dag	7.513	5.124
Diversen	12.148	13.048
	187.206	382.204
Totaal aantal bezoekers	1 084.652	1 328.291
Enkele kengetallen 1997		
Totaal betalend bezoek	77.4%	72%
Totaal houders MJK	17.6%	19%
Totaal gratis	5%	9%

Totaal bezoekers 1997 is 18,4% lager dan in 1996.

Totaal bezoek houders Museumjaarkaart is 22,5% lager dan in 1996.

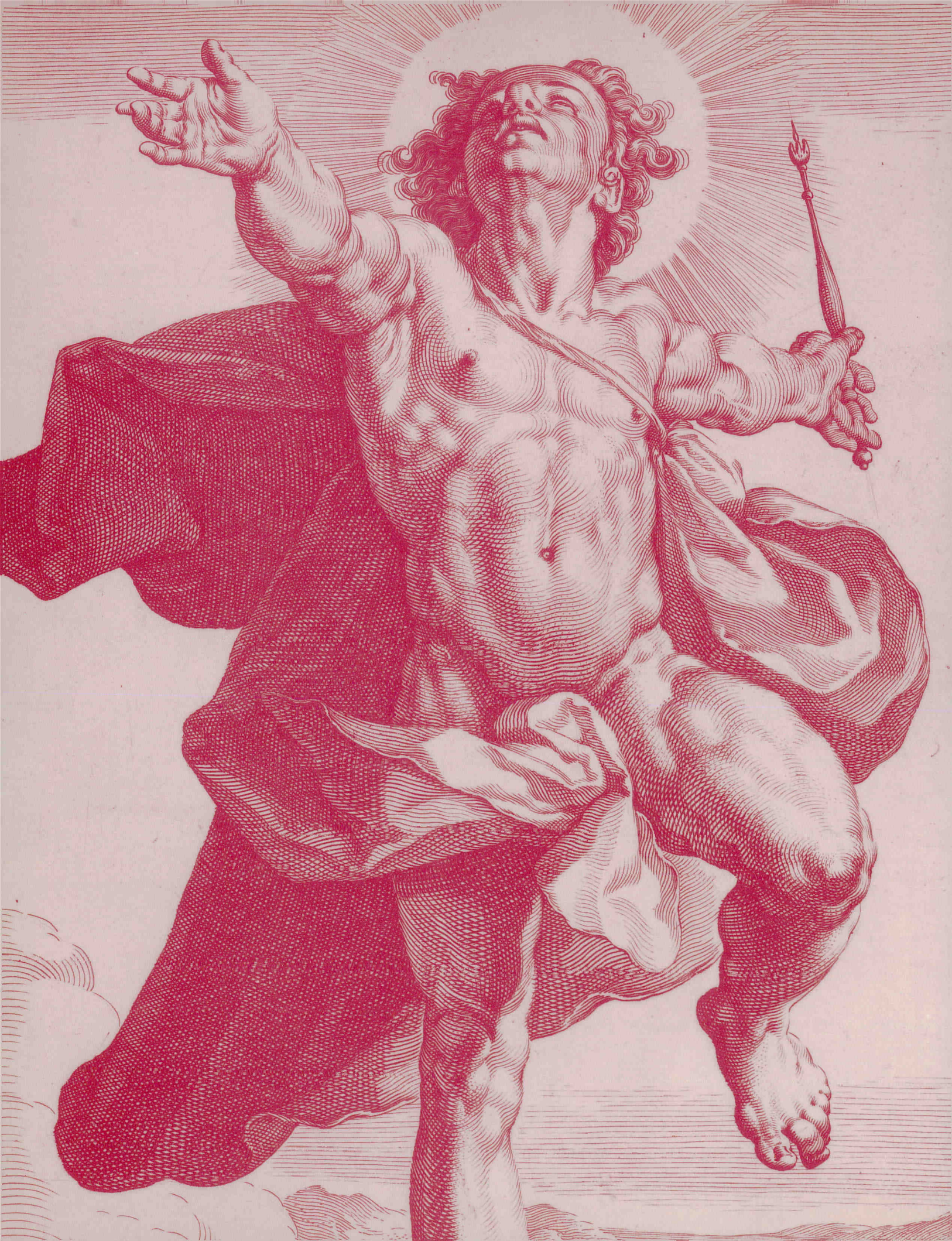
* Voor bezoek met museumjaarkaart vindt jaarlijks (achteraf) uitbetaling plaats van een percentage van de entree.

** Bezoekers studiezaal (4.214) zijn voor 1997 niet meegeteld in het totaal aantal bezoekers

Doelstelling

Het Rijksmuseum is een museum van kunst en geschiedenis dat zich ten doel stelt voor het nationale en internationale publiek een representatief overzicht van de Nederlandse kunst en geschiedenis vanaf de middeleeuwen en belangrijke aspecten van Europese en Aziatische kunst te tonen.

Dit impliceert dat het Rijksmuseum voorwerpen van kunst en geschiedenis bewaart, beheert, conserveert, restaureert, wetenschappelijk onderzoekt en bewerkt, verzamelt, presenteert en toegankelijk maakt, en tentoonstellingen organiseert.

Verslag van de directie 1997

Tentoonstellingen

Herinrichting beeldhouwkunst en
kunstnijverheid

Nederlandse geschiedenis

Collectie

Aanwinsten

Wetenschappelijk onderzoek

Speciale ontvangsten en externe
betrekkingen

Educatie en evenementen

Financiën en organisatie

Ondernemingsraad

Vooruitblik

Het jaarverslag over 1997 ligt voor u in een nieuwe vorm. Het rijke scala aan activiteiten en de schitterende aanwinsten van het Rijksmuseum verdienen met kleur en glans aan onze relaties gepresenteerd te worden. Het zal in beknopte vorm ook in een Engelse versie verschijnen. Ook leek het een goede gedachte om door middel van wat uitgebreidere essays aan de belangrijkste aanwinsten uitvoeriger aandacht te besteden en enkele gezichts-bepalende activiteiten extra te belichten. Het blijft intussen een vrijwel onmogelijke opgave om in enkele katernen tekst en een selectie van illustraties het veelzijdige werk van een complexe instelling als het Rijksmuseum te vangen. Wat enkele honderden museummedewerkers, van beveiligingsmedewerkers tot restauratoren, van de informatiebalie tot de expeditie, vermogen is in wezen nauwkeuriger terug te vinden in de opsommingen in de bijlagen bij dit jaarverslag. Daar vindt u, zonder opsmuk, de nuchtere neerslag van een jaar Rijksmuseum.

De buitenkant van Cuypers' museum, altijd indrukwekkend, bood in deze periode een iets minder gave aanblik. Weliswaar werd begin januari 1997 de kassabox, die sinds 1991 als tijdelijke voorziening bij de Rembrandt-tentoonstelling het voorplein van het museum ontsierde, weer afgebroken, maar inmiddels rijden er (tijdelijk) fietsers door de voortuin en grenst het Rijksmuseum aan de zuidzijde aan de grootste zandbak van Amsterdam. Op het moment van schrijven, in 1998, sidderen onze grondvesten – en helaas ook onze vitrines – onder het geweld van het heien sinds is begonnen aan de constructie van het 'tunnelgebouw'. Dit zal plaats bieden aan een aanzienlijk aantal depots die nu in het hoofdgebouw een gebrekkig onderkomen hebben. Het tunnelgebouw zal bovendien het museum ondergronds ver-

binden met het Veiligheidsinstituut. Via de ingang van de in aanbouw zijnde ondergrondse busgarage zullen kunsttransporten in de toekomst via een veiliger aanvoerroute kunnen plaatsvinden.

Deze bouwkundige ingrepen zijn voorboden van en voorwaardenscheppend voor het Masterplan, het grootscheepse renovatie- en herinrichtingsproject dat het Rijksmuseum weer up-to-date moet maken voor het nieuwe millennium. Hoewel veel rondom het Masterplan nog ongedefinieerd is, kreeg deze niet geringe ambitie vorig jaar steeds duidelijker contouren. Geleidelijk groeit een nieuwe visie op het functioneren van het Rijksmuseum na het jaar 2000, die we in de zomer van 1998 in de vorm van een nota aan de staatssecretaris van Cultuur verwachten aan te bieden.

Tentoonstellingen

Ook op het punt van de tentoonstellingen was in 1997 weer sprake van een uniek scala aan activiteiten: van het middeleeuwse 'Hausbuch' en de vroege Italiaanse schilderkunst tot 'Whistler en Holland', van exotisch textiel tot gerestaureerde nautische modellen of de behangschilderijen in 'Langs velden en wegen'. Daarbij verschenen publikaties die nu al de status van standaardwerk verdienen, zoals het handboek Chinees porselein en het doorwrochte boek bij 'De Spiegel van alle-dag'. Daarbij zij niets gezegd ten nadele van charmante kleinere producties als het deel 'Voor en na Waterloo' over de Nederlandse schilderijen rond 1800 of het spannende kinderboek dat Lydia Rood over het Rijksmuseum schreef. Begin 1997 trok 'Jan Steen, schilder en verteller' nog 89.609 bezoekers, wat het totaalbezoek aan deze succesvolle presentatie bracht op 355.000.

Het Rijksmuseum blijft zich verheugen in een warme belangstelling van het Nederlandse en het internationale publiek. Hoewel de in 1996 gestarte 'blockbuster'-tentoonstelling gewijd aan Jan Steen in 1997 nog maar kort zichtbaar was, en de wintertentoonstelling 'Langs velden en wegen' pas laat in het jaar zijn poorten opende, stapten 1.084.652 bezoekers over de drempel van onze kunsttempel. Mede dankzij de hechte basis die

mijn voorganger, Henk van Os, heeft gelegd is onze band met het Nederlandse publiek zeer stevig. Het is te hopen dat zijn enthousiasmerende presentatie van beeldende kunst via de media nog lange tijd op de Nederlandse museumwereld afstraalt. Een analyse van ons publiek leert echter dat wij waarschijnlijk in de zomerperiode de buitenlandse bezoekers van Amsterdam nog beter kunnen bedienen door ook in dat seizoen een spraakmakend evenement te organiseren. Vanaf 1999 nemen wij ons voor jaarlijks in de zomermaanden een grote tentoonstelling te organiseren die ons kern-*imago*, als thuis van Hollands Gouden Eeuw, onderstreept en onze zichtbaarheid in de stad vergroot. De nu al vele jaren met groot succes gehouden wintertentoonstellingen, meer op het Nederlandse publiek gericht, zullen iets experimenteler van karakter kunnen zijn, in de lijn die in 1996 met 'De Lelijke Tjd' werd ingezet.

James McNeill Whistler
Snow (gezicht op het Rokin), 1882
Particulier bezit

Daarbij zullen exposities gewijd aan toegepaste kunst, beeldhouwkunst en historische thema's uit de Nederlandse geschiedenis elkaar afwisselen, en ook voor buitenlandse beeldende kunst zal regelmatig plaats worden ingeruimd.

11

Als vanouds presenteerde het Rijksprentenkabinet een gevarieerde reeks tentoonstellingen van grafiek en tekeningen. Met 'De spiegel van alledag. Nederlandse genreprenen uit de 16de en 17de eeuw' bood het museum als het ware het 'papieren' vervolg op de succesvolle genre-tentoonstelling 'Tot lering en vermaak' uit 1976. De rijk geïllustreerde catalogus, geschreven door Ger Luiten en Eddy de Jongh, heeft alle kenmerken van een standaardwerk.

In de zomermaanden was een keuze van prenten, tekeningen en foto's op het thema 'Het naakt' te zien, waarbij in samenwerking met de Rijksmuseum-Stichting als publieksbegeleiding een charmant album verscheen. Conservator Freek Heijbroek was de drijvende kracht achter de tentoonstelling 'Whistler en Holland', die in belangrijke mate uit buitenlandse bruiklenen bestond. Van de catalogus verschenen naast elkaar een Nederlandse en een Engelse editie.

Een bijzondere gelegenheid deed zich voor toen, omwille van de vervaardiging van een facsimile-uitgave, het zogenaamde 'Hausbuch' van de Meester van het Amsterdams Kabinet uit elkaar genomen moest worden. Dit bood de gelegenheid de bladen van dit zeldzame manuscript in Duits particulier bezit voor het eerst afzonderlijk te tonen. Jan Piet Filedt Kok bijverde zich deze unieke kans te benutten. Een buitenkans was bovendien dat ook het aan de meester toegeschreven schilderij van het Gothaer Liebespaar getoond kon worden. Hoewel aan de Hausbuch Meister in 1985 al door het Rijksmuseum de tentoonstelling 's Levens Felheid' was gewijd, werd besloten wederom, ditmaal onder de titel 'Een middeleeuws

beeldverhaal' een presentatie aan het Hausbuch en zijn meester in Amsterdam te wijden.

Zolang onze internationale schilderijen geen vaste plek in de opstelling kan worden geboden, besteedt het museum jaarlijks aandacht aan deze kant van de collectie via een presentatie. De afdeling schilderijen presenteerde dit jaar in de zomermaanden een selectie van topstukken van Italiaanse meesters uit onze eigen verzameling.

Als vervolg op de eerder door het Rijksmuseum aan de landschappen van de Gouden Eeuw gewijde tentoonstelling, bood de wintertentoonstelling 'Langs velden en wegen' thans een breed overzicht van de Nederlandse landschapsschilder- en tekenkunst uit de 18de en 19de eeuw. Door de grote tijdspanne die de expositie besloeg – van het idealiserende, italianiserende landschap van De Moucheron en Van Huysum tot en met het expressionisme en pointillisme van rond 1900, vertegenwoordigd door Van Gogh, Toorop, Mondriaan – werd een zeer grote afwisseling bereikt, die het publiek zeer aansprak.

Fraai vormgegeven presentaties van de afdeling

beeldhouwkunst en kunstnijverheid waren dit jaar gewijd aan onder meer Duits steengoed, de schoorsteen van J.B. Xavery en twee spectaculaire marqueteriemeubelen uit het legaat van S.J. Fontein.

In de Zuidvleugel werden in de textielzaal een aantal zeer verzorgde en vaak verrassende presentaties gehouden, waarin kostuums en vlakke textiel veelal werden gecombineerd. De in 1996 gestarte presentatie 'Machtsvertoon' duurde nog tot begin maart, daarna werd onder de titel 'Wat je van ver haalt' exotische textiel getoond en vanaf 4 oktober een presentatie van 150 hoeden uit de periode 1750–1950 getiteld 'Chapeaux, Chapeaux!'. Deze laatste tentoonstelling, waarbij ook een hoedenontwerpwedstrijd en een hoedenshow werden georganiseerd, bleek een publiekslieveling.

Paulus van Liender
Bosgezicht met woudreuzen, ca. 1790
 Particulier bezit

Herinrichting beeldhouwkunst en kunstnijverheid

Ook de vaste presentatie van het museum was in beweging. Vanaf mei werden de 19de-eeuwse schilderijen in de Zuidvleugel volgens een gewijzigd concept gehangen en in september werden enkele gerenoveerde zalen gewijd aan 18de-eeuwse beeldhouwkunst en kunstnijverheid op de begane grond in de binnenplaats West heropend (de zalen 166-177). Dit gebied, ingericht in de jaren '60, was langzamerhand sterk aangetast door allerlei toevoegingen en nogal verwaarloosd. De verlichting in veel van de vitrines was onveilig bevonden. De trappen aan begin en eind van het circuit dienden te worden verbreed en van liften voor rolstoelen voorzien. Een vrolijkere aanleiding voor de verbouwingen vormde de verwerving in 1995 van de enorme marmeren schouw uit 1739 van Jan Baptist Xavery, die in dit gebied een plaats diende te vinden. Het gebied heeft een face-lift gekregen zonder grote architectonische ingrepen. De voornaamste verbeteringen betroffen de kleuren van de wanden, de

verlichting en de bescherming van de kunstvoorwerpen. Een moeilijke factor in dit deel van het gebouw is, dat nergens ramen aanwezig zijn en er was ook vanwege de uniformiteit een effect ontstaan van een slingerende, desoriënterende gang. Er is nu voor gekozen om iedere ruimte een eigen kleur te geven, vaak nogal contrasterend met die van de voorgaande en volgende zalen, zodat iedere zaal een eigen gebied wordt waarin de bezoeker graag enige tijd verblijft. De kleuren zijn zo gekozen dat de in de zalen getoonde kunstvoorwerpen optimaal tot hun recht komen. Dit doel is tevens bereikt door een gerichte verlichting met spots.

Veel meubelen waren ter bescherming op kleine vlonders geplaatst, wat een vervreemdend en in esthetisch opzicht zeer ongunstig effect had; het Roentgen-bureau had een plexiglazen bakvitrine gekregen om beschadigingen te voorkomen. Thans staan alle meubelen weer gewoon op de houten vloeren, beschermd door dezelfde roestvrij stalen hekjes die ook in andere zalen zijn toegepast. Het 'grachtenhuis', het 18de-eeuwse poppenhuis

in zaal 175, is in het kader van het poppenhuis-project gerestaureerd en schoongemaakt. Het is weer op zijn oorspronkelijke onderstel geplaatst, de stoep staat er weer voor en het is thans ondergebracht in een beschermende vitrine.

Een ster in het nieuwe gebied is de al genoemde schoorsteen van Xavery. De installatie van dit loodzware kunstwerk vereiste aanzienlijke technische aanpassingen. Ook in de zalen 166 en 167 zijn beeldhouwwerken van Xavery geplaatst, zodat een goed samenhangende opeenvolging van ruimten is ontstaan. Overal zijn tweetalige etiketten aangebracht, uitgevoerd volgens het enige jaren geleden vastgestelde model.

In het souterrain is op de plaats van de oude, jaren geleden uitgeruimde kostuumopstelling een zaal gerealiseerd voor de beeldhouwkunst en kunstnijverheid van het historisme, dat wil zeggen uit de jaren 1835–1895. Deze periode staat thans centraal in het verzamelbeleid van de afdeling beeldhouwkunst en kunstnijverheid. In de winter 1995–1996 was aan de Nederlandse productie uit dit tijdvak de succesvolle tentoonstelling 'De Lelijke Tijd' gewijd. Het gemis aan een tentoonstellingsruimte voor de vaste collectie op dit terrein werd dan ook al jaren gevoeld. Deze collectie is nog allerminst evenwichtig van opbouw en zij wordt gestaag uitgebreid en verbeterd. Daarom is voor een flexibele wijze van opstellen gekozen. In aansluiting bij de inrichting van 'De Lelijke Tijd' zijn de meubelen op grote vlonders geplaatst, grotendeels los van de muren. Zo ontstaat geen suggestie van een ingericht vertrek, zoals in veel andere zalen enigszins het geval is, maar worden de kunstwerken individueel gepresenteerd; ze zijn daardoor makkelijker te verwisselen of te vervangen. Bij binnenkomst in de zaal wordt de bezoeker geconfronteerd met enkele 19de-eeuwse portretten en met de juwelen die de geportretteerden droegen. Zilver, ceramiek, glas en kleine sculptu-

ren staan opgesteld in vitrines. Voor dat doel zijn onder andere twee door Cuypers ontworpen vitrines uit de oorspronkelijke inrichting van het Rijksmuseum gebruikt. De beeldhouwwerken zijn tegen de ingangswand geplaatst, op sokkels en consoles, als in een heuse beeldengalerij. Door de voortgaande aankoopactiviteit is de zaal op het moment van schrijven van dit jaarverslag al bijna te klein; bovendien ligt hij helaas op een niet geheel logische plek in het circuit. Ondanks deze euvels is hij een waardige en aantrekkelijke eerste behuizing van wat zich hopelijk snel tot een belangrijke deelcollectie zal ontwikkelen.

Nederlandse geschiedenis

In 1997 werd besloten de voorgenomen integrale herinrichting van de afdeling Nederlandse geschiedenis af te blazen. De plannen die thans worden ontwikkeld met betrekking tot het 'Masterplan' voorzien in de toekomst een meer geïntegreerde c.q. gemengde rol voor de historische presentatie en daarom is het niet zinnig over te gaan tot een vergaande herinrichting uitgaande van de huidige rol van de afdeling als afzonderlijk. Besloten werd alsnog een andere koers te varen en staatssecretaris Nuis toonde zich enthousiast over onze aangepaste plannen.

De inrichting van de afdeling Nederlandse geschiedenis zal nu in 1998 worden aangepast en een face-lift krijgen, zonder dat het bestaande con-

Historisme-zaal (periode 1835–1895)
Afdeling beeldhouwkunst en kunstnijverheid

Jan Baptist Xaverij
Marmere schouw, 1739

cept in essentie wordt aangetast. Daarnaast is echter wel een intensivering van het tentoonstellingsbeleid voorzien, waarbij jaarlijks in daartoe apart te creëren tentoonstellingszalen 2 à 3 wisselende presentaties worden gerealiseerd. Zo kan alerter worden ingespeeld op de historische actualiteit. Voorts zal in kleine 'speerpunt'-presentaties aandacht worden besteed aan memorabele data in onze staatsgeschiedenis, zoals de Vrede van Munster van 1648 en de Grondwet van 1848.

Ook de traditie van de foto-opdrachten wordt in samenwerking met NRC-Handelsblad weer nieuw leven ingeblazen en er wordt gezocht naar wegen om via publikaties en de media een intensievere dialoog met het publiek aan te gaan.

De afdeling verzorgde in 1997 twee presentaties in de zogenaamde 'lange gang': een serie foto's van Koen Wessing over het Nederlandse asielbeleid en een opstelling van zojuist gerestaureerde nautische modellen onder de titel 'Opnieuw te water'.

Collectie

Het afgelopen jaar is, met instemming van het Ministerie van OCenW en de Rijksgebouwendienst, het Depotplan vastgesteld, waarin onze behoeften aan depotruimten zijn vastgelegd. Op analoge wijze vormt het Atelierplan de basis voor de toekomstige omvang van de restauratieateliers. Zoveel mogelijk zal worden gestreefd naar één

locatie voor alle ateliers, voor het optimaal benutten van gezamenlijke voorzieningen op het gebied van fotografie en onderzoek. Gehoopt wordt daarbij op samenwerking met het nieuwe Instituut Collectie Nederland, waarvan bekend werd dat het in Amsterdam gevestigd blijft. Beide nota's zijn belangrijke bouwstenen voor het programma van eisen voor het Masterplan.

In het kader van het Masterplan werd ten behoeve van de gedachtenvorming rond de vaste opstelling van de collecties onder voorzitterschap van de algemeen directeur door een werkgroep bestaande uit Wouter Kloek, Reinier Baarsen en Peter Sigmund de mogelijkheden van een gemengde opstelling van schilderijen, beeldhouwwerk, kunstnijverheid en Nederlandse geschiedenis onderzocht en de meerwaarde daarvan in kaart gebracht.

Het Rijksmuseum leende als vanouds vele honderden kunstwerken uit aan tentoonstellingen elders, waaronder twee Rembrandts aan Australië, waar we bovendien zelf onder de titel 'The Golden Age of Dutch Art' een fraai overzicht van 17de-eeuwse schilderkunst langs drie steden lieten rondreizen. Een deel van de 30 schilderijen werd voor deze gelegenheid met spectaculair resultaat schoongemaakt en gerestaureerd (zie ook pp. 52-55).

Perth *The Golden Age of Dutch art*

Een ander indrukwekkend restauratieproject was dat van 600 Rembrandt-etsen uit de Hermitage in Sint Petersburg (zie ook pp. 56-57). Zeven stafleden van de Hermitage werkten gedurende perioden van 6 weken in onze ateliers onder supervisie van en in samenwerking met onze restauratoren van het Rijksprentenkabinet, Peter Poldervaart, Gisela van Rossum en Henk Dolmans. In november konden we bovendien het Rembrandthuis verblijden met een ingelaste 4-weekse expositie aldaar met een keuze uit deze zogenaamde Rovinski-collectie. Deze presentatie trok maar liefst 20.000 bezoekers.

Aanwinsten

De algemeen directeur werd in 1997 door het Ministerie van OCenW uitgenodigd deel uit te maken van de begeleidingscommissie bij een onderzoek naar de voor kunstaankopen beschikbare middelen bij de Nederlandse musea. Het door het onderzoeksbureau IOO met brede steun van de Nederlandse musea opgestelde rapport constateerde onder meer dat de Rijksoverheid als eerste subsidiënt van de voormalige rijksmusea aanzienlijk achterblijft bij de andere overheden in het toedelen en op peil houden van deze aankoopbudgetten. De Vereniging van Rijksgesubsidieerde Musea (VRM) was dan ook van mening dat niet alleen het instellen van een aankoopfonds noodzakelijk

is, maar ook dat de individuele budgetten van de musea op peil gebracht dienen te worden. Het standpunt van de VRM werd op 17 oktober 1997, in gezamenlijkheid met de Nederlandse Museumvereniging en het Miniconvent van Musea voor Moderne Kunst in een brief neergelegd.

Het gebrek aan structurele aankoopbudgetten leidt tot een verenging van de aankooppraktijk, incidentele verwerving van topvoorwerpen, waarbij een structurele en afgewogen uitbouw van verzamelgebieden, alert reageren op de markt, laat staan het entameren van nieuwe verzamelgebieden, onmogelijk is. 'Op incidentele budgetten kan geen behoorlijk beleid worden gebaseerd', zoals de Raad voor Cultuur het formuleerde.

Met teleurstelling werd dan ook kennis genomen van de Beleidsbrief aankoopbudgetten die de Staatssecretaris van OCenW op 12 januari 1998 aan de Tweede Kamer zond. Het 100 rapport leek de musea de basis voor aanzienlijk verdergaande conclusies dan de Beleidsbrief daaraan verbindt. Werd in de Troonrede nog aangekondigd dat de vorming van een fonds voor aankopen op handen was, inmiddels lijkt sprake van een aanmerkelijke terugval in ambitie. Ieder perspectief ontbreekt om in de ernstige situatie verbetering te brengen.

Binnen de bescheiden mogelijkheden van het Rijksmuseum was 1997 niettemin een goed jaar qua aanwinsten. Dat was voor een belangrijk deel te danken aan de mogelijkheden die het nieuw ingestelde Rijksmuseum Fonds ons bood.

De Eregalerij werd verrijkt met monumentale doeken van Dujardin en Jordans en we veroorloofden ons met steun van het Waller-fonds een unieke prent van badende vrouwen van de Meester PM (zie pp. 32-33). De afdeling Nederlandse geschiedenis kocht in de Londense kunsthandel een aan Michael Rysbrack toegeschreven ruitersbeeldje van koning-stadhouder Willem III en de

afdeling beeldhouwkunst en kunstnijverheid verwierf een wedgwood buste van Michiel de Ruyter. Het museum haalde voorts de pers met de controverse aankoop van een eerder door het Haags Gemeentemuseum verkochte Weesper terrine en het museum verwierf maar liefst twee imposante klokken om het naderend afscheid van onze klokkenrestaurator Ger Verweij te compenseren. Van schrik stond de klok in de toren van het Rijksmuseum enige maanden stil!

Extra aandacht, conform ons beleidsplan, kreeg de kunst en kunstnijverheid van de 19de eeuw. De presentatie van de vroege 19de eeuw werd versterkt met doeken van onder meer Adriaen de Lelie, Johannes Bosboom en Johannes Tavenraat (zie pp. 42-45) en kunsthandelaar Robert Noortman bedacht het museum met een sfeervolle impressie van het Oosterpark in Amsterdam bij sneeuw van George Breitner. De afdeling beeldhouwkunst en kunstnijverheid verwierf een in alle opzichten zowel kostelijke als kostbare statuette van 'Pandora' (zie ook pp. 50-51). Vervaardigd door het beroemde Parijse

Michael Rysbrack (toegeschreven)
Ruitersstandbeeld van Stadhouder Willem III
Aanwinst

Maison Vever, won het beeldje een Grand Prix op de wereldtentoonstelling van 1889.

'Pandora' is een kostbaar kleinood, dat zich bevindt op de grens tussen 'objet d'art' en sculptuur. Op het terrein van de volwaardige beeldhouwkunst heeft het Rijksmuseum evenwel ook hoogtepunten weten te verwerven. De afdeling Aziatische kunst kocht een imposante 'Durga' en niet minder indrukwekkend van expressie is een laat-middeleeuwse kop van Johannes de Doper (pp. 30-31). Beide kunstwerken werd bekostigd uit middelen van het Rijksmuseum Fonds.

Een onverwachte aanwinst werd op 9 april aan de pers getoond. Het betrof de 'Hercules' van de Nederlandse beeldhouwer Willem van Tetterode. Dit 16de-eeuwse bronzen beeld, op 17 oktober 1968 uit het Rijksmuseum gestolen, dook in 1996 op in een Zwitserse particuliere verzameling die ter veiling werd aangeboden. Herkend als het vermiste beeld uit het Rijksmuseum, werd het brons dankzij bemiddeling van het veilinghuis kosteloos aan het museum geretourneerd.

De bibliotheek van het museum vergrootte zijn ruimtenood aanzienlijk door met doublettenverkoop verdiend geld een volledige set van 100 delen van de Algemene & Nieuwe algemene Konst- en Letterbode uit de periode 1788-1861 aan te kopen.

Op 2 juni werd voor een besloten kring liefhebbers en kenners een feestelijke rondgang gehouden langs de belangrijkste aanwinsten van het voorafgaande jaar. Hiervoor waren door het museum al diegenen genood die in die verwervingen een belangrijk aandeel hadden, onder wie de bestuursleden van de Vereniging Rembrandt, het Rijksmuseum Fonds en de Rijksmuseum-Stichting.

Wetenschappelijk onderzoek

De staf van het Rijksmuseum weerde zich in wetenschappelijk opzicht geducht, hetgeen zijn neerslag

vond in een indrukwekkend aantal artikelen, catalogi en voordrachten. Tal van medewerkers participeerden in de bijeenkomsten van de Onderzoeksschool Kunstgeschiedenis en onze wetenschappers leverden een wezenlijk aandeel aan de workshops van Amsterdam Summer University.

Bijzondere vermelding verdient hier de catalogus van de collectie Chinees porselein. Vanaf het eerste uur dat de collectie van de Vereniging van Vrienden der Aziatische Kunst in de toenmalige Drucker-uitbouw van het Rijksmuseum haar onderkomen vond (19 juli 1952), stond daarnaast Chinees porselein uit de verzameling van het Rijksmuseum opgesteld. Het duurde bijna veertig jaar voordat het beheer van beide verzamelingen in één hand lag (1990). Men zou kunnen stellen dat met het instellen van een aankoopbudget en de salariëring van een conservator in 1965 de afdeling Aziatische kunst geboren was. Toch duurde het nog tot 1972 voordat de tot dan toe zelfstandig beheerde verzameling van de Vereniging

van Vrienden der Aziatische Kunst in langdurig bruikleen aan het Rijksmuseum overging en tot 1990 totdat het beheer van de verzameling Chinees porselein aan de afdeling Aziatische kunst werd gegeven. In 1985 was een proefje genomen met het maken van beschrijvingen van enkele stukken Chinees porselein in het boek *Asiatic Art in the Rijksmuseum*, een handboek van de afdeling waarin voor het eerst zowel kunstvoorwerpen van de Vereniging als van het Rijksmuseum waren opgenomen. Op de afdeling Aziatische kunst werd dan ook het initiatief genomen om van de collectie Chinees porselein een handboek te maken.

De collectie omvat ongeveer 2500 stukken uit de 14de tot 19de eeuw. Besloten werd om niet alle stukken in de catalogus op te nemen, maar een representatieve keuze te maken. De gekozen stukken werden in groepen verdeeld op grond van de periode, de techniek, de vorm en de decoratie. Ze werden uitgebreid beschreven, waarbij veel aandacht werd besteed aan de herkomst. Bij elke

George Hendrik Breitner 1857–1923
Gezicht op het Oosterpark te Amsterdam in de sneeuw
 Schenking

Anonim, India (Moghul) 1640–1660
Twee eenden bij een vijver
 Aanwinst

en diensten voor het onderwijs op de grote tweejaarlijkse beurs NOT. De activiteiten van het museum richting jongeren en scholen misten hun doel niet. Zo'n 12.000 projectpakketten en 15.000 'speurtochten' werden verkocht. In juli werd het kinderboek 'Pip, de rattenvanger van het Rijksmuseum' van de hand van Lydia Rood gepresenteerd. Het boek was gefinancierd uit het bedrag dat het Ministerie van OCenW bij de verzelfstandiging van de rijksmusea ter werving van 'jonge vrienden' beschikbaar had gesteld.

De plattegrond van het museum, waarvan er jaarlijks zo'n 400.000 worden verspreid, werd aanzienlijk verbeterd en rond de jaarwisseling kwam een geactualiseerde educatieve begeleiding bij Rembrandt's Nachtwacht gereed.

Het van 1993 tot en met 1996 gehouden publieksonderzoek werd afgerond met een samenvattende publicatie onder eindredactie van Theo Schoemaker en ter beschikking van belangstellenden gesteld.

Na de eerste cd-rom over de marine-modellen kreeg het museum ook de smaak voor dit medium te pakken, en vorig jaar werden er twee nieuwe geproduceerd, een cd-rom over 'Top-stukken' en, als reeds vermeld, bij 'Langs velden en wegen'. De cd-roms oogstten veel lof in de pers, en ook het oordeel over ons met sponsor Olsy opgezette

geavanceerde interactieve project ARIA zal zeker positief zijn (zie pp. 58-59).

Financiën en organisatie

Een eenmalig financieel succes als de Jan Steententoonstelling kan niet verhullen dat bij het huidige kostenniveau het Rijksmuseum in een doorsneejaar boven zijn stand leeft. Enkele recent voltooide projecten verhogen bovendien de druk op onze exploitatielasten. De bezetting van de ARIAbalie is hiervan slechts één voorbeeld. Ook heeft de aanzienlijke investering in automatisering voorlopig kostenverhogend gewerkt.

Per 1 april werd Dieric Elders als nieuw zakelijk directeur aangesteld. Zijn voorganger (ad interim), de heer Jan Vriezen, bleef nog enige maanden voor de zakelijke sector beschikbaar als adviseur. Er is hard aan gewerkt de greep op de financiën te versterken. De verre van ideale verhouding tussen de hoge personele lasten en te geringe vrij besteedbare materiële budgetten waaronder het museum chronisch gebukt gaat, maakte het onvermijdelijk een stringenter financieel regiem in te voeren. De accountant leverde een belangrijke bijdrage aan de herstructurering van de procedures en administratieve processen van de financiële afdeling. In overleg met de Raad van Toezicht werd voorts besloten om het autori-

Mevrouw Hillary Rodham Clinton, first Lady van de VS, vergezeld door HKH Prinses Margriet, wordt rondgeleid door Ronald de Leeuw, algemeen directeur

satie-schema te wijzigen en het aantal budgethouders binnen het museum te reduceren. Vacatures werden slechts terughoudend vervuld en tal van tijdelijke contracten niet verlengd. Opdat zulke maatregelen niet leiden tot een onaanvaardbare werkdruk zal het museum zich de komende periode ernstig op zijn kerntaken dienen te bezinnen. Een eerste verkenning inzake uitbesteding van taken werd reeds in 1997 ondernomen en een mobiliteitspool werd ingesteld voor medewerkers aan wie tijdelijk andere taken binnen de organisatie werden opgedragen.

In het Rijksmuseum was in 1997 sprake van vele nieuwe gezichten onder de leidinggevenden. Behalve een nieuwe algemeen directeur en zake-lijk directeur trad ook aan een nieuw hoofd personeel & organisatie, Arjen Laan, en als opvolger van Klaas Cammelbeeck, die de bouwprojecten ging coördineren, werd Igor Santhagens benoemd tot hoofd inrichting. Rob Hendriks geeft sinds 1 april leiding aan de nieuwe afdeling automatisering.

Ondernemingsraad

In 1997 werd acht maal vergaderd tussen directie en Ondernemingsraad. De voornaamste gesprekstema's waren, naast jaarcijfers 1996 en begroting 1998, de bouwactiviteiten, het automatiserings- en informatiseringsbeleid, arbeidstijden en -omstandigheden, roosteraanpassingen, de werkdruk, de invoering van de 36-urige werkweek en de daarmee samenhangende herbezetting, het Arbo-jaarplan, privacy (gebruik video-camera's) en de centrale inkoop.

Op basis van een werkbelevingsonderzoek dat werd verricht bij de bewaking werd onder meer besloten tot reorganisatie van de leidinggevende structuur in de brigades dagbewaking. Voorts werd de OR het Handboek kwaliteitszorg aangeboden.

De bij de begroting van 1998 voorgestelde maatregelen om te komen tot een substantiële personeelsreductie vormden zowel voor OR als directie een weerbarstige en lastige materie, die eind 1997 tot de voorlopige conclusie leidde dat herstructurering van de organisatie op onderdelen

medio 1998 onvermijdelijk lijkt. Criteria voor uitbesteden werden geformuleerd. Voorts werd besloten de verkoop van de Audiotour in eigen beheer te nemen.

In 1997 werd een principe-overeenstemming bereikt tussen de Rijksmuseum-Stichting en het museum om samen te gaan. Was het vroeger om (staats)boekhoudkundige redenen ondenkbaar dat het Rijksmuseum als rijksinstelling de opbrengsten uit een museumwinkel zelf kon behouden en was daarvoor een 'steunstichting' onontbeerlijk, sinds de verzelfstandiging is er eigenlijk geen reden meer om winkel-stichting en museum-stichting gescheiden te houden. De verwachting is dat een en ander in het derde kwart van 1998 zijn beslag zal krijgen.

De OR stemde voorts in met een aangepaste regeling kinderopvang, de nieuwe formulieren voor functionerings- en beoordelingsgesprekken en conform de CAO van 1 mei 1997 werd een indelings- en bezwarencommissie geformeerd inzake

Werkzaamheden ten behoeve van het tunnelgebouw, af te ronden in 1998/1999

de ORBA-referentiesystematiek. Voorts kwamen er een nieuwe regelgeving voor binnen- en buitenlandse zakenreizen.

Vooruitblik

Een museum wordt vaak vergeleken met een ijsberg: het grootste gedeelte van de collecties zou zich aan het oog onttrekken. Meer nog dan voor de verzameling, die gelukkig in zeer ruime mate gepresenteerd wordt, geldt de vergelijking echter voor de activiteiten van de medewerkers in het museum. Veel van wat in 1997 door de medewerkers werd verzet zal pas aan de dag treden in komende jaren. Dit geldt in de eerste plaats voor alle wetenschappelijke en restauratie-projecten. Zo stonden dit jaar bij voorbeeld de voorbereidingen voor het Masterplan centraal. Ook tentoonstellingen als 'Adriaen de Vries. Keizerlijk beeldhouwer', de wintertentoonstelling 1998/99, en een groot overzicht van de Nederlandse stillevenskunst (zomer 1999) wierpen hun schaduwen reeds vooruit.

Ronald de Leeuw
algemeen directeur

I V H A C

IUSTE & SINCERE

[Dense cursive calligraphy forming a border around the central crest]

Aanwinsten

- 28 *Durga die de buffeldemon doodt*
- 30 *Hoofd van Johannes de Doper*
- 32 *Meester PM Vrouwenbad*
- 34 *Religieuze stukken van Du Jardin en Jordaens*
- 38 *Matthijs Horrix Klok*
- 40 *Portret van Hendrick de Hartog*
- 42 *Romantiek in het Rijksmuseum*
- 46 *Henri Le Secq*
- 50 *Maison Vever Pandora*
- 52 *Schatten uit het depot*
- 56 *De verzameling Rovinski*
- 58 *Nieuwe media*

Durga die de buffeldemon doodt

14de–15de eeuw

De godin Durga staat triomfantelijk boven op een buffel, met verschillende wapens in haar acht handen. Volgens de Hindoe-mythologie had zij haar wapens gekregen van haar scheppers, de goden, toen bleek dat deze zelf geen van allen opgewassen waren tegen een zeer machtige demon. Deze demon was in de gestalte van een buffel door Durga gedood. Het beeld geeft het moment weer dat de buffel neerligt met afgesneden nek. De demon, die had getracht in zijn ware gestalte te ontsnappen, is de gewapende dwerg die machteloos in een hoek hurkt.

Durga Mahishasuramardini
(*Durga-die-de-buffeldemon-doodt*)
Indonesië, Oost-Java, 14de–15de eeuw
Vulkanisch gesteente, hoogte 72 cm.
Inv. nr AK-RAK 1997-1
Aangekocht dankzij het Rijksmuseum Fonds

Dit beeld is afkomstig uit Indonesië, waar Durga nooit als zelfstandige godheid is vereerd maar als godin behorend tot de kring van Shiva. Shiva is de belangrijkste god in de Klassieke Periode van Indonesië (7de–15de eeuw). Door de gehele periode heen werden er tempels voor hem gebouwd. Zijn beeld staat in de cella met het gezicht naar de toegang, die op het oosten is gericht. Aan de buitenkant van de cella staan steeds beelden van dezelfde godheden in nissen: aan de achterkant een beeld van de olifantkoppige god Ganesha, aan de zuidkant van de oudere, eerbiedwaardige leermeester Agastya en aan de noordkant de godin Durga. Ook de platte, onbewerkte achterkant van dit beeld wijst erop dat het bedoeld is om tegen de wand van een tempel te staan.

Het beeld vertoont duidelijke stilistische kenmerken van de Mojopahit-periode (14de–15de eeuw). Het centrum van het rijk van Mojopahit lag bij het huidige dorp Trowulan, 55 kilometer ten zuidwesten van de havenstad Surabaya op Oost-Java. Deze aanwinst is afkomstig uit een noordelijke tempelwand van een Shiva-tempel op Oost-Java. De figuur is voorzien van een overdaad aan sieraden. Weliswaar dragen alle hindoeïstische en boeddhistische godheden sieraden, maar bij dit beeld zijn het er opvallend veel. De godin draagt niet alleen polsringen en bovenarmbanden, maar heeft er van elk drie. Bovendien zijn de sieraden zelf zeer uitvoerig en druk bewerkt. De linten waarmee het diadeem achterop het hoofd zijn vastgeknoot, fladderen naar boven. Dit is, net als de vorm van de achterplaat met rechte zijden en een accolade als bovenkant, typisch voor de Mojopahit-periode.

In dit beeld is Durga voorgesteld met slag tanden, bolle ogen en een kastekoord van mensenschedels. Dit is niet gebruikelijk, omdat dat eigenlijk kenmerken zijn van demonische en afschrikwekkende wezens. Een enkele andere godheid wordt wel eens van schedels voorzien, maar dan gegroepeerd als zetel, als siermotief in een sieraad, of een enkele losse in de buurt. Dit komt maar zelden voor en dan alleen in de Mojopahit-periode. Ook de houding met de gespreide benen is uitzonderlijk en komt zelfs bij Durga-beelden niet altijd voor. Met haar demonische trekjes en deze lichaamshouding lijkt ze nog het meest op Bhairava, de demonische manifestatie van Shiva. In de ogen van de Javanen uit die tijd moet ze beslist een vervaarlijke godin geweest zijn.

Hoofd van Johannes de Doper

laatste kwart 15de eeuw

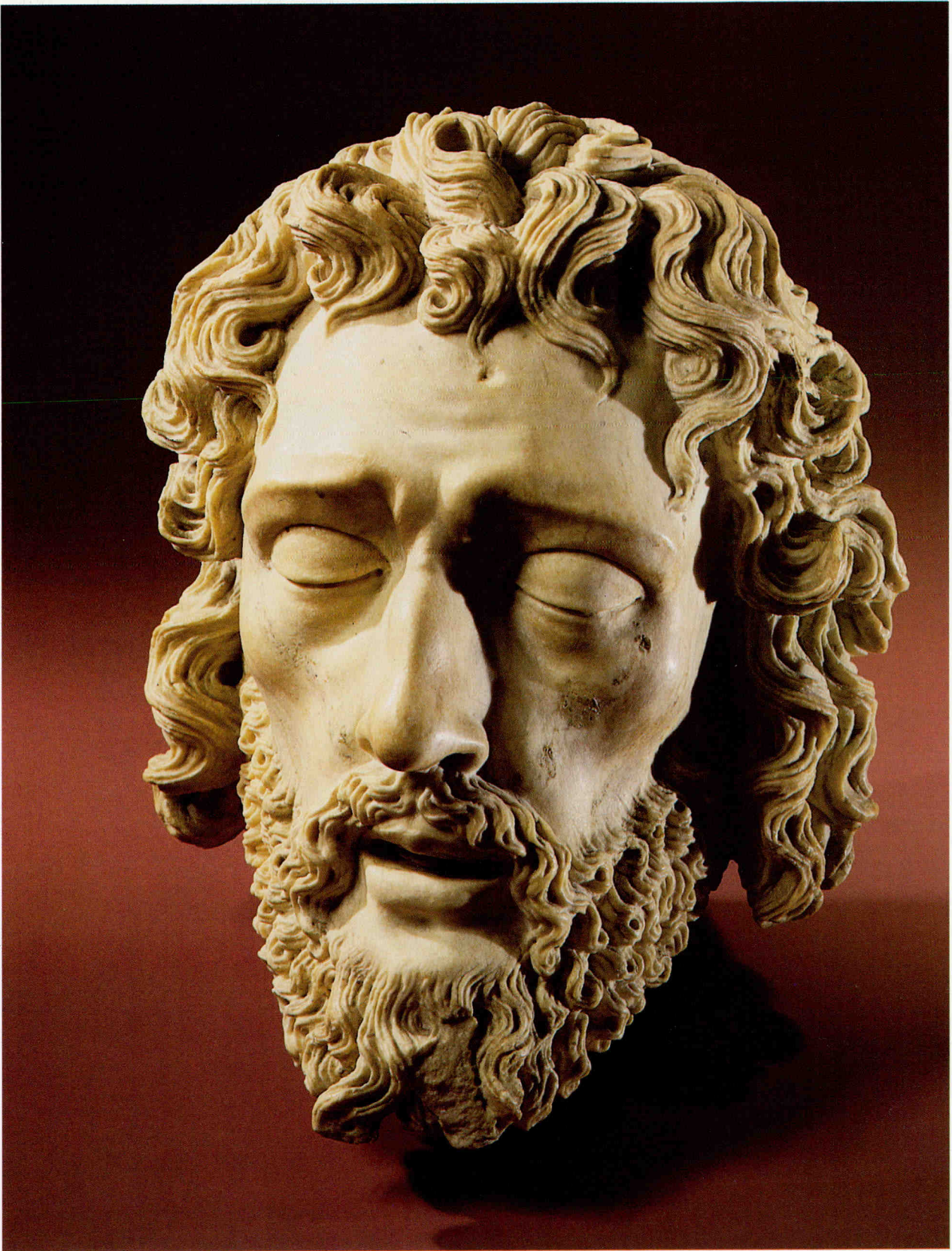
Johannes de Doper werd, volgens de evangeliën van Mattheus en Markus, onthoofd in opdracht van koning Herodes die daarmee de wens van de 'fatale' danseres Salomé vervulde. Het hoofd werd Salomé op een schotel aangeboden. Nadat de schedel van Johannes in 1206 aan de kathedraal van Amiens was geschonken, werd de uitbeelding van 'Johannes in disco' een belangrijk thema in de laat-Middeleeuwse devotiekunst. Oorspronkelijk heeft ook dit albasten Johannes-hoofd op een schotel gestaan, vermoedelijk een exemplaar van hout, aardewerk of edelmetaal. Het was waarschijnlijk het middelpunt van een altaar, waar het door zijn indringend realisme de vroomheid van de middeleeuwer stimuleerde en hem prikkelde zich in te leven in het lijden van Christus' voorloper.

Noord-Frankrijk/Zuidelijke Nederlanden
Hoofd van Johannes de Doper
laatste kwart 15de eeuw, albast, hoogte 26,7 cm.
Aangekocht dankzij het Rijksmuseum Fonds

In Noordwest-Europa was albast het belangrijkste alternatief voor wit marmer. Het werd gebruikt voor bijzondere gebeeldhouwde monumenten zoals praalgraven, maar het vond ook zijn bestemming op kleiner formaat, bijvoorbeeld in kostbare, rijk uitgevoerde altaren. Vooral bij toepassing op bescheiden schaal roept het materiaal door zijn zachtheid, zijn lichte mate van transparantie en zijn warme crème kleur associaties op met ivoor. Beide materialen werden om deze eigenschappen bijzonder gewaardeerd en vaak – in tegenstelling tot de meeste houten beeldhouwkunst – niet of slechts gedeeltelijk beschilderd.

Het 15de-eeuwse beeld van het hoofd van Johannes de Doper dat het Rijksmuseum recent verwierf demonstreert deze bijzondere kwaliteiten van albast bij uitstek. De bleke kleur van de steen geeft het dode gezicht een natuurlijke uitstraling en de adering in het albast volgt zorgvuldig de lijn van het ingevallen gelaat. Dankzij de zachtheid van de steen was de beeldhouwer in staat zijn onderwerp met groot gevoel voor realisme weer te geven: de frons in het voorhoofd, de diepliggende geloken ogen, de matte textuur van de huid en de opgevallen mond, waarin de punt van de tong nog zichtbaar is, dragen alle bij tot de indringende uitbeelding van een afgehakt hoofd.

Het bepalen van de herkomst van middeleeuwse albasten sculptuur is buitengewoon moeilijk. De steensoort werd op zeer uiteenlopende plaatsen in Europa gewonnen en verwerkt, en bovendien vaak geëxporteerd. Op grond van overeenkomsten in stijl wordt dit hoofd van Johannes in Noord-Frankrijk of Henegouwen gelocaliseerd. In dit gebied werkte vermoedelijk een beeldhouwer met de noodnaam 'Meester van het Rimini-altaar' (werkzaam ca. 1430–1440). Hem wordt een centrale rol in de laatmiddeleeuwse albast-sculptuur toegekend. Het albasten Johannes-hoofd draagt nog de sporen van de stijl van deze meester, maar het werk hangt stilistisch vooral samen met een aantal Noord-Franse en Zuid-Belgische beelden uit eind van de 15de eeuw. Op grond daarvan lijkt een ontstaan in deze omgeving en periode het meest aannemelijk. De maker zou wellicht gezocht kunnen worden in een van de werkplaatsen die albasten werken leverden voor het Bourgondische hof en die nog in de geest van de Rimini-meester doorwerkten.

Meester PM *Vrouwenbad*

Prenten werden al snel na de uitvinding van de grafiek ook gebruikt voor het doel waarvoor tot dan toe tekeningen waren gebruikt: als modelblad. Met de aankoop van het *Vrouwenbad* is het Rijksmuseum in het bezit gekomen van een zeer vroeg voorbeeld van een prent die als modelblad was bestemd, in dit geval met naakten.

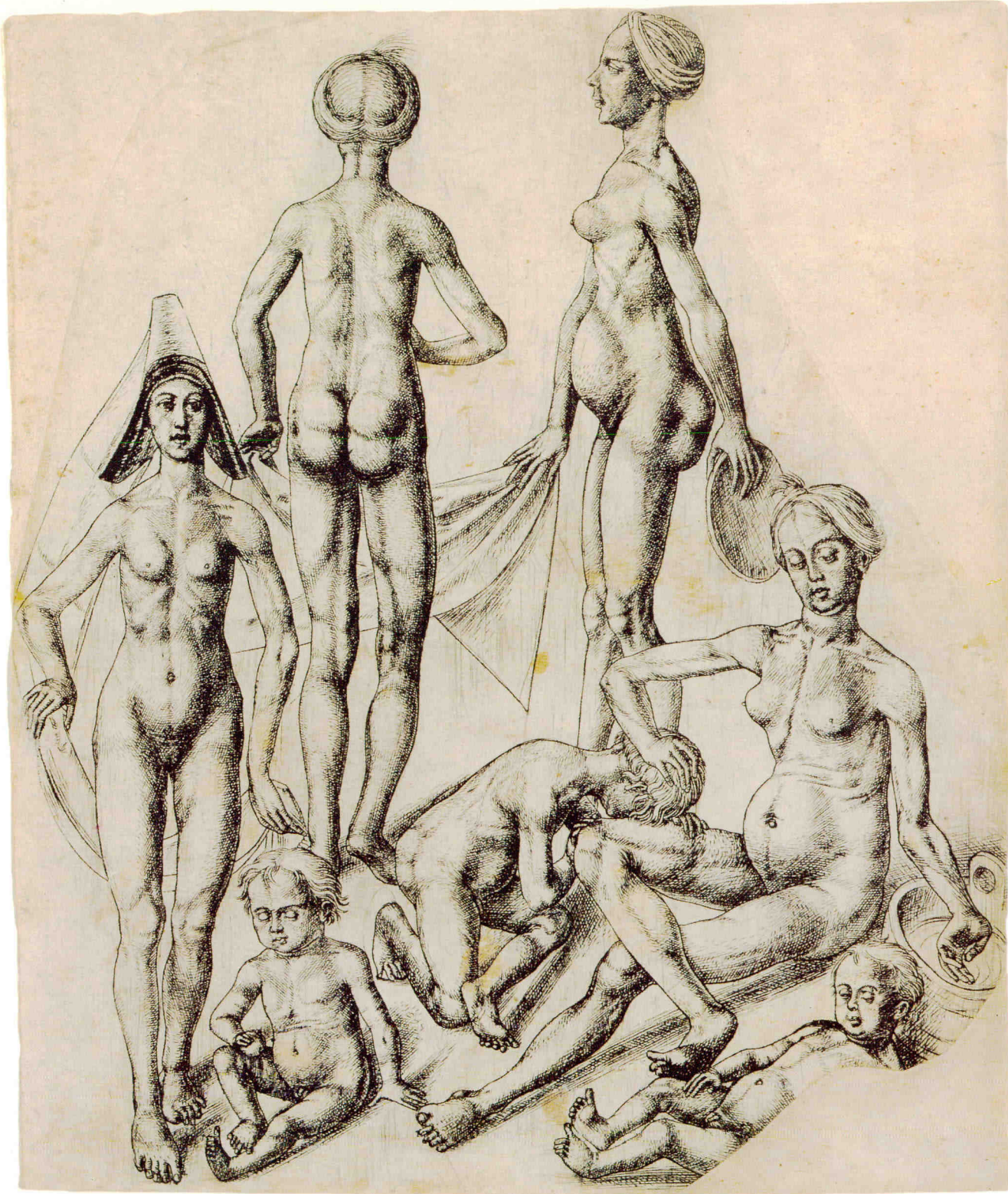
Meester PM *Vrouwenbad*
Gravure, 19,6 x 16,3 cm.
Inv. nr RP-P-1997-116
Aankoop mogelijk gemaakt door het
F.G. Waller-Fonds en de Rijksmuseum-Stichting.

Dat er reeds vóór 1500 modelbladen in prent bestonden waarin het menselijk naakt zo realistisch als hier in beeld is gebracht, kwam voor menigeen als een verrassing toen dit werk voor het eerst te zien was in het museum. Dat was in 1994 als bruikleen uit particulier bezit in de tentoonstelling 'Prentkunst van de renaissance' in het Rijksprentenkabinet. De gravure is de enige afdruk van de prent die bewaard is gebleven en aangezien ze decennialang in de obscuriteit had verkeerd was het blad aan vrijwel niemand bekend.

Aan de Meester PM zijn vijf prenten toegeschreven, die omstreeks 1490 worden gedateerd. Zijn monogram komt voor op één daarvan. Hoewel Keulen is gesuggereerd als de plaats waar hij werkzaam is geweest, staat dat geenszins vast. Aangenomen wordt dat hij een schilder was die na het zien van de grafiek van Martin Schongauer zelf de burijn ter hand heeft genomen, al vertoont zijn werk ook zichtbaar de invloed van Israhel van Meckenem. Zijn figuren staan dicht bij die van Vlaamse schilders, met name van Hans Memling die bij herha-

ling naakten in zijn schilderijen heeft weergegeven.

Dat de prent als modelblad bedoeld was blijkt uit de manier waarop de vrouw(en) in beeld zijn gebracht. We zien een figuur van voren, op de rug, en profiel, en zittend op de grond. Zorgvuldig heeft de kunstenaar overlappingsen voorkomen. Het jongetje zou model kunnen staan voor het Christuskind; als een kunstenaar Christus slapend in de schoot van Maria wilde weergeven had hij houvast aan het slapende jongetje rechts. De anatomische gebrekkigheden zijn typerend voor de periode van ontstaan. Het lichaam wordt nog niet geïdealiseerd zoals dat in de hoogrenaissance gebeurde. Dat de maker van de prent zoekend was naar de juiste vorm is goed te zien aan dubbele contourlijnen hier en daar – onder andere bij de rechtervoet van het knielende jongetje dat wordt gewassen. Een dergelijke schetslijn verdwijnt snel als een koperplaat enkele malen wordt afgedrukt. Ook uit de krachtige, haarscherpe arceringen valt op te maken dat we met een vroege afdruk te maken hebben. In de tentoonstelling 'Prentkunst van de renaissance', een verkenning van de emancipatie van de prentkunst tussen circa 1470 en 1550, speelde het *Vrouwenbad* een sleutelrol in de vitrine die was gewijd aan de verschillende functies die de grafiek kort na ontstaan heeft vervuld. Het was omgeven door andere prenten die de afgelopen vijftien jaar zijn verworven en de aankoop past dan ook goed in het gerichte streven om het beeld dat in het museum van de vroegste prentkunst gegeven kan worden, te completeren.

Religieuze stukken van Du Jardin en Jordaens

Met de aankoop van de schilderijen van Karel du Jardin en Jacob Jordaens werd niet alleen het Rijksmuseum verrijkt, maar ook het nationale kunstbezit belangrijk versterkt. Beide schilderijen nuanceren door hun religieuze inhoud het beeld van de Nederlandse kunst, dat in het verleden teveel is bepaald door de behoefte de eigen, nationale identiteit te omschrijven en deze in de kunst te willen herkennen.

Karel Dujardin
Paulus geneest de kreupele man te Lystra
Doek, 179 x 139 cm.
Inv. nr SK-A-4922
Aankoop met steun van de Vereniging Rembrandt
en de Rijksmuseum-Stichting

In die visie moest de nationale schilderkunst aansluiting vinden bij een sober protestantisme dat als levenshouding de bloei van de republiek ten gevolge gehad zou hebben. Daarbij pasten de landschappen, de eenvoudige stillevenen en de taferelen uit het dagelijkse leven. Wat daar minder bij paste waren de bij niet-Nederlandse stromingen aansluitende kunstwerken met aan de bijbel of aan de literatuur ontleende onderwerpen. Bij dat klassieke beeld hoorde bijvoorbeeld een polderlandschap door Jan van Goyen of een in het zwart geklede predikant door Frans Hals. Het nationale zelfbeeld werd met dergelijke schilderijen bevestigd.

Het signaal van een zich wijzigende smaak was de tentoonstelling 'God en de goden', die in 1980 werd georganiseerd in het Rijksmuseum. Daarin werden schilderijen centraal gesteld met een bijbelse, mythologische of andere literaire inhoud en werd aandacht gevraagd voor dit verwaarloosde aspect van de Nederlandse kunst. Men kon constateren dat enkele van de belangrijkste artistieke ondernemingen van de zeventiende eeuw, zoals de

beschildering van de Oranjezaal van het Huis ten Bosch in Den Haag en de decoratie van het Stadhuis op de Dam te Amsterdam, ternauwernood bekend waren bij het publiek. Verwant werk van de daarbij betrokken kunstenaars was bovendien in de Nederlandse musea slechts mondjesmaat te vinden. Hetzelfde gold voor de beeldende kunst zoals die vervaardigd was voor Rooms-katholieke opdrachtgevers: talrijke zeventiende-eeuwse kunstenaars waren katholiek en er zijn tal van katholieke opdrachtgevers actief geweest, maar de typisch katholieke kunstproducten werden uit het in de musea gepresenteerde beeld van de Nederlandse kunstgeschiedenis geweerd. Een belangrijke kentering op dat gebied werd bereikt met de inrichting van het Rijksmuseum Het Catharijneconvent in Utrecht, dat in 1979 zijn poorten opende. Toen werd tegelijkertijd duidelijk hoe belangrijk het katholieke maecenaat in de zeventiende eeuw was geweest en hoezeer een geïntegreerde benadering noodzakelijk was, niet alleen ten aanzien van het godsdienstig leven uit het verleden, maar ook van de daarmee samenhangende kunstuitingen.

Hoewel het Rijksmuseum het instrument bij uitstek zou moeten zijn voor zo'n samenhangend kunsthistorisch beeld, was de presentatie van de kunst van de zeventiende eeuw nog sterk bepaald door de geschetste eenzijdige benadering. Zo was bijvoorbeeld het belangrijkste schilderij uit de collectie met een specifiek katholiek karakter, *De Verkondiging aan Maria* van Adriaen van de Velde uitgeleend aan een kleiner museum. Ook de twee monumentale taferelen die Ferdinand Bol had gemaakt voor de admiraliteit van Amsterdam, schilderijen die uitstekend aansluiten bij de kunstopvattingen die met de inrichting van het Stadhuis op de Dam een hoogtepunt hebben bereikt, waren elders in bruikleen gegeven.

Deze zwakke plek in de collectie van het Rijksmuseum werd na de tentoonstelling 'God en de goden' sterk gevoeld en de behoefte om de verzameling op het gebied van het zeventiende-eeuwse figuurstuk te versterken was groot. De aankoop van de *Venus en Adonis* van Ferdinand Bol in 1983 moet in dat licht worden gezien, evenals de terugkeer naar het Rijksmuseum van de eerder genoemde, in bruikleen gegeven schilderijen.

De ontdekkingsstocht die de tentoonstelling 'God en de goden' had ingehouden, had bovendien duidelijk gemaakt wie de grote kunstenaars waren op het gebied van het figuurstuk. Een van de verrassingen toen was Karel du Jardin geweest, een meester die de meesten kenden als een schilder van portretten en Italianiserende landschappen. Toen in 1987 diens *Paulus geneest de kreupele man te Lystra* uit 1663 in Londen aan de markt kwam, was onmiddellijk duidelijk dat dit stuk voor het Nederlands kunstbezit, en in het bijzonder het Rijksmuseum, buitengewoon gewenst was. Het museum zat op dat ogenblik zonder geld, maar begrijpelijkerwijs hadden ook het Haagse Mauritshuis en het Rotterdamse Museum Boymans-van Beuningen een uitgesproken belangstelling. Hoewel met hulp van onder meer de Vereniging Rembrandt een niet onaanzienlijk bedrag bijeen was gebracht, moesten de Nederlandse musea zich gewonnen geven: het schilderij vertrok naar Amerika.

Toen de eigenaresse van het schilderij na tien jaar besloot weer afstand te doen van dit meesterwerk, was de museale belangstelling ervoor in Nederland nog even groot. Door de omstandigheden van het moment kon het Rijksmuseum dit keer wel als koper optreden. Het verrassings-effect van een slecht bekend meesterwerk dat tien jaar geleden voor een hoge prijs had gezorgd, was weg en bovendien was er, vanwege het diepe dal waarin de kunstmarkt zich niet lang tevoren had bevonden, van de zijde van de kunsthandel weinig belangstelling. Voor een som die beduidend kleiner was dan het bedrag dat de Amerikaanse verzamelaarster tien jaar geleden voor het schilderij had uitgegeven, werd het begeerde kunstwerk

definitief naar Nederland teruggehaald.

Karel du Jardin's *Paulus geneest de kreupele man te Lystra* is in de eerste plaats een schitterend meesterwerk. In de tweede plaats demonstreert het op indrukwekkende wijze hoe monumentaal bijbelse onderwerpen in de zeventiende eeuw konden worden uitgebeeld. Het is overigens vermoedelijk niet voor een katholieke maar voor een Lutherse opdrachtgever vervaardigd.

De gelegenheid kon ook te baat genomen om een andere schuld ten aanzien van het Nederlands kunstbezit in te lossen. De *Kruisdraging* van Jacob Jordaens, door deze Antwerpse kunstenaar vervaardigd voor de Amsterdamse kerk van Sint-Franciscus Xaverius, bijgenaamd *De Krijtberg*, bevond zich al enige tijd in het Rijksmuseum als bruikleen van een kunsthandelaar. Het schilderij, dat jaarlijks in de passietijd op het hoofdaltaar van de genoemde schuilkerk te zien was geweest, was in 1969 door het kerkbestuur in Londen geveild. Dat had destijds niet eens tot noemenswaardige protesten geleid. De kunstenaar was immers geen Hollander en de katholieke barokkunst werd niet gezien als interessant onderdeel van de Nederlandse kunstgeschiedenis. Daarbij werd echter voorbijgegaan aan het feit dat vermogende Amsterdammers omstreeks 1655 de opdracht voor dit altaarstuk hadden verstrekt aan de meest geziene Vlaamse kunstenaar van dat moment, de (overigens lutherse) Jacob Jordaens. Bovendien hadden belangrijke opdrachtgevers in Nederland destijds vaker hun blik gericht op deze belangrijke Vlaamse meester: zo had Jordaens bijvoorbeeld het hoofdtafereel van de Oranjezaal in Huis ten Bosch, *De triomf van Frederik Hendrik*, voor Amalia van Solms uitgevoerd. Door de aankoop is de *Kruisdraging*, die voor de schilderkunstige ontwikkelingen in Amsterdam van groot belang is, voor de hoofdstad en voor Nederland behouden.

Met deze twee aankopen heeft het Rijksmuseum een belangrijke aanzet gegeven tot een genuanceerder beeld van de geschiedenis van de Nederlandse schilderkunst, kort na het midden van de zeventiende eeuw.

Jacob Jordaens *Kruisdraging*
Doek, 239 x 174,5 cm.
Inv. nr SK-A-4923
Aankoop door de Rijksmuseum-Stichting

Matthijs Horrix *Klok* ca. 1780

Deze spectaculaire klok, die zowel door zijn grootte als door de originele vorm verrast, neemt in de geschiedenis van de Nederlandse meubelkunst een bijzondere plaats in. De kast van de klok is omstreeks 1780 vervaardigd door de belangrijkste Nederlandse meubelmaker uit de tweede helft van de 18de eeuw, de in Den Haag werkzame Matthijs Horrix (1735–1809) voor diens voornaamste klant: prinses Wilhelmina van Pruisen, de gemalin van stadhouder prins Willem V. In haar rekeningenboek uit 1781 staat het meubel omschreven als *Caisse a la Chinoise pour une Pendule*.

Matthijs Horrix (1735–1809)
Klok, Den Haag, ca. 1780
Eike-, linde-, beuke- en iepenhout, belijmd met
note-, olijf-, esdoorn-, taxus-, palissander- en
mahoniehout en met Japans lakwerk
H. 148 cm, br. 76,5 cm, d. 49,5 cm.
Aankoop door de Rijksmuseum-Stichting

De prinses plaatste de klok in haar slaapkamer op het Stadhoudersplein, het belangrijkste representatieve vertrek waar zij over beschikte. Een gids van Den Haag uit 1785 beschrijft het meubel als: '*une pendule à orgue; c'est un très bel ouvrage fait à Berlin; la caisse représente un temple Chinois très délicatement travaillé par un ouvrier de LA HAYE*'. Tevergeefs zoekt men in de administratie van prinses Wilhelmina naar een betaling van het uurwerk dat uit Berlijn afkomstig is. Er zijn dan ook aanwijzingen dat dit een geschenk was van haar geliefde en machtige oom, koning Frederik de Grote van Pruisen. In diens brieven aan zijn nichtje uit de winter van 1776–77 is meermalen sprake van een grote pendule met een speelwerk die hij haar als cadeau heeft gestuurd en die maar niet in Den Haag aankomt. De koning vergelijkt

het uurwerk zelfs met een niet vooruit te branden, hoogzwangere vrouw. Waarschijnlijk was de uit Berlijn opgestuurde pendule al van een kast voorzien, maar misschien appelleerde deze niet aan de smaak van de prinses. De kast die zij door Horrix liet maken is een ongewoon indrukwekkend meubel, passend bij de illustere herkomst van het uurwerk. Prinses Wilhelmina had een grote voorliefde voor chinoiserieën, en Horrix gaf de klok een Chinees aandoende vorm en versierde hem met Japanse lakpanelen. Het was vermoedelijk een van de eerste met lak versierde meubelen die hij maakte en al spoedig zou dit genre tot een van zijn voornaamste specialiteiten uitgroeien.

De klok werd met het overgrote deel van de stadhouderlijke verzamelingen in 1795 door de Fransen geveild. In de veilingcatalogus wordt hij omschreven als 'Een fraay Orgelwerk, met een Chinese Kast, staande op een fyne verlakte driekantige voet, loopende 8 daagen, wyzende Uuren, Minuten, slaande heel, half en quartier Uur, spelende door agt trommels verschillende Arias'. Het orgelwerk is niet bewaard gebleven, evenmin als de gelakte voet, waar de enorme klok vermoedelijk met zijn onderste rechte rand in verzonk en die als een hoog basement op de grond zal hebben gestaan. Als nieuwe oplossing zijn in later tijd, vermoedelijk omstreeks 1820 in Engeland, poten in de vorm van gelakte draken toegevoegd. Hoewel deze wonderbaarlijke klok de tand des tijds dus niet zonder kleerscheuren heeft weerstaan, illustreert hij nog steeds prachtig de ambities van de Pruisische prinses en haar, eveneens uit Duitsland afkomstige, meubelmaker, om Den Haag een hofkunst van internationale allure en grote oorspronkelijkheid te geven.

Adriaen de Lelie

Portret van de VOC-examinator Hendrick de Hartog 1790

In 1997 heeft de afdeling Nederlandse Geschiedenis een mooi portret door schenking van een particulier verworven. De afgebeelde persoon is Hendrick de Hartog (Randwijk 1751 – Amsterdam 1838) die meer dan 40 jaar lector was in de wis-, sterren- en zeevaartkunde aan het Athenaeum Illustre in Amsterdam en dit portret liet vervaardigen ter gelegenheid van zijn benoeming door de Verenigde Oostindische Compagnie (VOC) tot examinator van de stuurlieden in februari 1790. De erkenning van zijn verdiensten was voor De Hartog de aanleiding zich door De Lelie te laten portretteren.

Adriaan de Lelie
Portret van Hendrick de Hartog
Doek, 72 x 62 cm.
Inv. nr SK-A-4929

Het schilderij is te beschouwen als een belangrijke aanvulling voor de VOC-collectie in het Rijksmuseum. Die collectie is rijk voorzover het 17de-eeuwse schilderijen betreft maar er zijn nauwelijks schilderijen aanwezig die betrekking hebben op het bedrijf in de 18de eeuw. Het schilderij laat zich goed inpassen bij enkele andere schilderijen die navigatie in relatie tot de VOC tot onderwerp hebben zoals het portret van de Raad van Indië Gerard Hulft door Govert Flinck, waarop navigatie-instrumenten een prominente rol spelen, en de allegorie op de zeevaart die Jacob de Wit in opdracht van de VOC voor de vergaderzaal van de Heren XVII in het Oostindisch Huis in Amsterdam maakte. De schilder van De Hartog's portret, Adriaen de Lelie (1755–1820), is onder meer bekend door een aantal schilderijen die de Maatschappij Felix Meritis in Amsterdam tot onderwerp hebben.

De Hartog is afgebeeld als wiskundige: hij houdt een blad met een tekening en een berekening in zijn hand en op de tafel staan zijn telescoop op een standaard en zijn sextant. De buis van de telescoop is waarschijnlijk met leer bekleed waarbij opvalt dat De Lelie het instrument zodanig heeft geschilderd dat dit verkeerd om in het frame geschroefd is. De sextant is van het type dat in die jaren door de firma Gerard Hulst van Keulen werd geleverd. De sextant was vanaf 1788 het instrument dat op schepen van de VOC voor lengtebepaling door maansafstanden werd gebruikt. In dit geval mag worden aangenomen dat de instrumenten verwijzen naar de maansafstandenmethode, waarvoor De Hartog een rekenmethode ontwikkelde. De tekening in zijn hand mag worden opgevat als een verwijzing naar deze methode. Vanaf 1788 werd de maansafstandenmethode voorgeschreven op de schepen van de VOC. Tegelijkertijd voerde men het gebruik van nieuwe sextanten in, zoals afgebeeld op dit portret. In 1793 publiceerde De Hartog een praktische handleiding voor de toepassing van de maansafstandenmethode. De Hartog's bekwaamheden op het terrein van wis- en sterrenkunde leidden in de tweede helft van de jaren '80 eerst tot eervolle lidmaatschappen maar vervolgens ook tot officiële benoemingen, zoals die bij de VOC. Hij werd bij de VOC verantwoordelijk voor het toezicht op de in gebruik zijnde navigatie-instrumenten en het kennisniveau van de stuurlieden.

Over De Hartog's leven is verder weinig bekend. De nalatenschap, getaxeerd op een waarde van 31.000 gulden, bevestigt dat De Hartog tot de gegoede burgerij hoorde. Het in de nalatenschap aanwezige portret bleef in de familie totdat een nazaat besloot het aan het Rijksmuseum te schenken.

Romantiek in het Rijksmuseum

Van Johannes Bosboom, de latere specialist in het kerkinterieur, heeft het Rijksmuseum in 1997 het topstuk uit zijn Romantische periode kunnen verwerven: het *Gezicht op de Parijse kade en de hoofdkerk te Rouaan* uit 1839. Deze aanwinst laat zich opmerkelijk goed voegen in de kleine collectie Romantische schilderijen die het Rijksmuseum al rijk is.

Johannes Bosboom
Gezicht op de Parijse kade en de hoofdkerk te Rouaan
Doek, 88 x 105 cm.
Inv. nr SK-A-4934
Aankoop door de Rijksmuseum-Stichting

De meesters van de Haagse en Amsterdamse scholen uit de collectie Drucker-Fraser hebben lange tijd het beeld van de 19de-eeuwse schilderkunst in het Rijksmuseum bepaald en de afgelopen jaren is met een gericht aantal aankopen getracht dit beeld te nuanceren door ook de oudere kunst van de negentiende eeuw aan bod te laten komen, waaronder de Romantiek.

Hoewel er al veel geschreven is over de kwestie wat er nu precies onder 'Romantiek' verstaan moet worden, is men het er algemeen over eens dat pas met het werk van Wijnand Nuyen (1813-1839) een op de Engelse en Franse Romantiek georiënteerde schilderkunst in Nederland werd geïntroduceerd. Nuyens werk toont een lossere toets en een krachtiger koloriet dan tot dan toe in de Nederlandse schilderkunst gebruikelijk en ook zijn thematiek is veel dramatischer. Hoewel Nuyen tijdens zijn korte carrière zware kritiek te verduren kreeg, werd zijn werk onmiddellijk nagevolgd en oefende het een grote invloed uit op een nieuwe generatie kunstenaars, onder wie Charles Rochussen, Charles Leickert en Sam Verveer. Omdat Nuyens invloed zich slechts gedurende een korte periode deed gelden is 'echt' romantisch werk zeldzaam in Nederland.

Het Rijksmuseum beschikt pas sinds 1974 over een van de meesterwerken van Nuyen. Toen werd diens *Schipbreuk op een rotsachtige kust* aangekocht, een groot doek uit circa 1836 waarin de slechts 23 jaar oude schilder een groots en meeslepend drama maakte van de woedende kracht der elementen. Dit ambitieuze schilderij, eens deel van de beroemde verzameling van koning Willem II, werd verworven samen met een meer zorgvuldig geschilderd en ten dele op Schelfhout geïnspireerd *Vissersschepen op het strand met vissers en vrouwen die de vangst sorteren* uit 1835. Dit werk toont in zijn koloriet en meer gedetailleerde uitwerking een andere, meer traditionele kant van Nuyens veelzijdig talent.

Het kleine aantal romantische schilderijen werd in 1989 uitgebreid met een verrassend *Landschap bij naderend onweer* uit 1850 door Willem Roelofs. Ook deze latere meester van de Haagse School was in zijn jeugd gevallen voor Nuyens idioom. Roelofs' schilderij, vervaardigd in Brussel, vertegenwoordigt een overgangsfase waarin een romantische natuurbeleving wordt gecombineerd met een al voorzichtig op de eigentijdse Franse landschapsschilders geënt koloriet. Eén jaar later zou Roelofs daadwerkelijk met Barbizon en haar meesters kennis maken en een heel andere richting inslaan.

Met de verwerving in het voorjaar van 1997 van *Het onweer* uit 1843, een klein paneel van Johannes Tavenraat (1809-1881), kwam ook een meer op de Duitse Romantiek georiënteerde stroming in de collectie van het Rijksmuseum terecht, maar belangrijker nog was de aankoop van Johannes Bosbooms *Gezicht op de Parijse kade en de hoofdkerk te Rouaan* uit 1839.

Ook Bosboom (1817-1891) behoorde tot de velen die korte tijd geheel door de stijl van Wijnand Nuyen werden beïnvloed. In 1838 had Bosboom met zijn vriend Cornelis Kruseman (1797-1857) het in Noordwest Frankrijk gelegen

Rouen bezocht. Slechts enkele schilderijen en aquarellen bewaren de herinnering aan die reis, waarvan het aangekochte werk de voornaamste is. Het *Gezicht op de Parijse kade en de hoofdkerk te Rouaan* was één van de werken die Bosboom inzonder naar de Tentoonstelling van Levende Meesters in 1839 in Den Haag. Daar oogstte het doek veel succes; het stadsbestuur kende aan het schilderij een zilveren medaille toe en ook verschillende kunstcritici hadden oog voor de kwaliteiten van het werk. Met name de krachtige en brede behandeling werd door de criticus van *De beeldende kunsten* erg geprezen.

Als romantisch stadsgezicht kent het *Gezicht op de Parijse kade en de hoofdkerk te Rouaan* geen gelijke, noch in het oeuvre van Johannes Bosboom, noch in dat van Nuyen of een van zijn andere navolgers. Al sinds het schilderij in 1963 in het Stedelijk Museum te Amsterdam op de tentoonstelling *150 jaar Nederlandse kunst* te zien was, leefde de wens het werk eens aan de collectie van het Rijksmuseum toe te voegen. Met deze aanwinst verkreeg het beeld dat het Rijksmuseum van de kerkenschilder Bosboom kon tonen meer reliëf. Vooral echter werd het beeld van de romantiek in Nederland er aanzienlijk door verrijkt.

Willem Roelofs
Landschap bij naderend onweer
Doek, 90 x 141 cm.
Inv. nr SK-A-4865
Aanwinst 1989

Johannes Tavenraat
Het onweer
Paneel, 31 x 39 cm.
Inv. nr SK-A-4926

Henri Le Secq en de Mission Héliographique

In de zomer van 1852 maakte de Franse fotograaf Henri Le Secq (1818–1882) een serie foto's van de kathedraal van Amiens. De foto's oogstten veel succes, vooral bij fotografieliefhebbers. De foto's uit deze serie die sinds kort in het bezit van het Rijksmuseum zijn, geven een mooie illustratie hiervan. De contrastrijke zoutdrukken van de heiligenbeelden zijn het resultaat van een zorgvuldig gekozen standpunt.

Henri Le Secq
Onames van de kathedralen van Amiens en Reims
Zoutdruk, plm. 32 x 23 cm. Inv. nr RP-F-1997-24, 25 en 26, Aankoop met steun van de Stichting VSB-fonds

De fotograaf heeft gebruik gemaakt van het felle zonlicht om de beelden in al hun details zo goed mogelijk tot hun recht te laten komen. Tegelijkertijd heeft hij de schaduwrijke plekken niet geschuwd om zo diepte te geven. Door slechts een deel te fotograferen heeft Le Secq juist een idee van het geheel weten op te roepen. Deze fragmentarische visie kenmerkt zijn gehele architectonische oeuvre. De gebruikte techniek levert bovendien een bijna poëtisch beeld op doordat de papieren negatieven voor een diffuse belichting zorgen.

Henri Le Secq, oorspronkelijk opgeleid als schilder, hield zich vanaf ongeveer 1848 bezig met fotografische experimenten. Hij gebruikte het procédé van Gustave Le Gray waarmee papieren negatieven konden worden vervaardigd. Aanvankelijk zag hij fotografie als een handige techniek om 'schetsen' voor zijn schilderijen te maken. Maar zijn interesse voor historische overblijfselen maakte dat hij de fotografie al gauw een belangrijker rol toedeelde. In 1856 keerde hij weer terug naar de schilderkunst, maar hij zou zijn bekendheid ondermeer danken aan zijn foto's.

Le Secqs fotografische reputatie is voor een deel terug te voeren op de foto's die hij in 1851 voor de Franse staat maakte. In dat jaar kwam de *Commission des Monuments Historiques* met het plan om een deel van het Franse erfgoed fotografisch vast te laten leggen. Deze *Commission*, opgericht in 1837, had tot doel het conserveren van monumenten die door verwaarlozing en verval dreigden te verdwijnen. Le Secq was de eerste die voor de opdracht werd uitgekozen. De andere fotografen die voor de *Commission* aan het werk gingen, waren Baldus, Le Gray, Mestral en Bayard.

Deze fotografen gingen in de zomer van 1851 op pad. Ieder had een eigen gebied toegewezen gekregen en Le Secq werd naar het oosten gestuurd: de Champagne, de Elzas, de Lorraine en het Département de l'Oise. Zo fotografeerde hij er de kathedralen van Laon, Straatsburg en Reims. Het project, afgesloten in 1852, zou de geschiedenis ingegaan als de eerste Franse foto-opdracht van overheidswege onder de naam *La Mission héliographique*, een naam die er overigens pas later door fotohistorici aan gegeven is.

De foto's die Le Secq in 1852 in Amiens maakte behoren niet tot de oorspronkelijke opdracht van de *Commission*, maar zijn wel in de nasleep daarvan ontstaan.

De architectuurfoto's van Le Secq zijn niet alleen vanuit artistiek en fotografisch oogpunt interessant, ze hebben ook een grote documentaire waarde. De gefotografeerde monumenten werden immers in de decennia die volgden vaak rigoreus gerestaureerd door Viollet-le-Duc en de zijnen. Deze lieten daarbij soms een knap staaltje geschiedvervalsing zien. Hierdoor werd hetgeen Le Secq hevig interesseerde – de verwerende invloed van de tijd – ruw onderbroken.

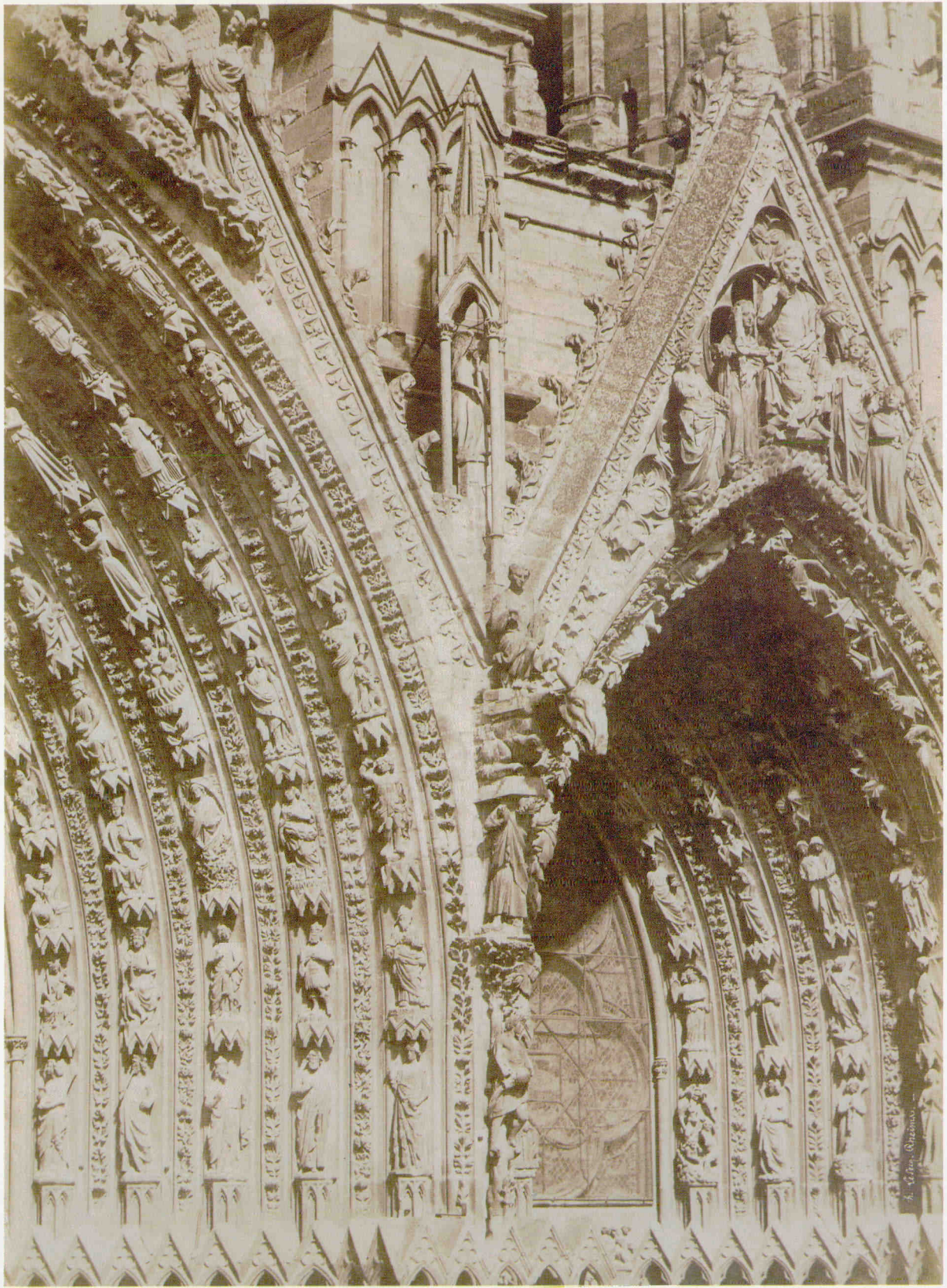
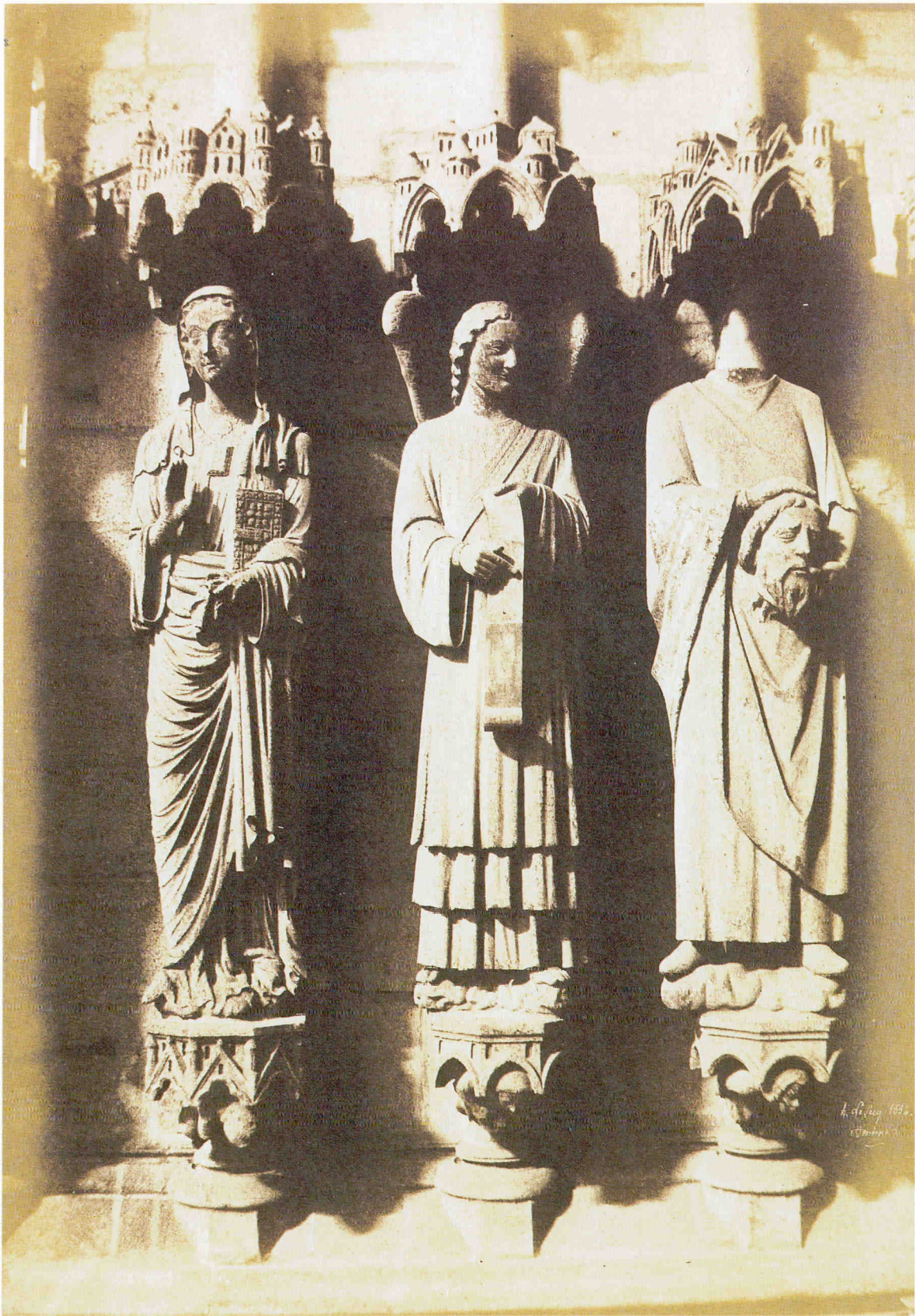

Fig. 1. Westwerk, Reims

Maison Vever *Pandora* ca. 1889

Soms leiden gelukkige omstandigheden tot mooie aankopen. Naar aanleiding van de opening van de nieuwe zaal met kunstnijverheid en beelden uit de periode van het historisme verscheen in een grote Nederlandse krant een artikel waarin het museum uiting gaf aan zijn zorg over het feit dat belangrijke kunst uit de negentiende eeuw moeilijk te verkrijgen is; de volgende dag reeds meldde zich een Nederlandse particuliere verzamelaar met een belangrijk stuk dat hij te koop aanbood: de Pandora van Maison Vever.

Maison Vever *Pandora* ca. 1889
Het ivoor door Louis-Alexandre Bottée
Ivoor, lapislazuli, serpentijnsteen, marmer,
gedeeltelijk verguld zilver en email
H. 42 cm, br. 19 cm, d. 17 cm
Aankoop door de Rijksmuseum-Stichting

Sinds enige jaren richt de afdeling beeldhouwkunst en kunstnijverheid zich op het bijeenbrengen van een goede verzameling kunstwerken uit de negentiende eeuw, zowel uit Nederland als uit het buitenland. Om verschillende redenen is dit niet gemakkelijk. Juist in de negentiende eeuw zijn veel voorwerpen gemaakt die een strenge toets der kritiek niet kunnen doorstaan.

De werkelijke meesterwerken uit de negentiende eeuw waren vaak bestemd voor grote huizen of paleizen waar ze zich nog steeds bevinden, of ze werden getoond op nijverheidstentoonstellingen waar vele Europese en Amerikaanse musea actief eigentijdse kunst verwierven; veel is dus direct in vaste hand overgegaan. Daarnaast wordt de belangstelling voor de beeldhouwkunst en kunstnijverheid van de negentiende eeuw op dit moment door veel grote musea over de gehele wereld gedeeld, zodat de prijzen voor belangrijke stukken hoog zijn en de concurrentie groot is.

De Pandora van Maison Vever is een kostbaar

uitgevoerd beeld dat, samen met een grote geëmailleerde pendule, het middelpunt vormde van de inzending van het beroemde juweliershuis Vever op de Wereldtentoonstelling in Parijs in 1889. Het was voor het eerst, dat Vever aan een Wereldtentoonstelling deelnam; meteen werd de inzending met een *Grand Prix* bekroond. Het beeld, dat is afgebeeld in het aan de tentoonstelling gewijde nummer van de *Gazette des Beaux-Arts*, is exemplarisch voor een ontwikkeling die bij diverse inzendingen naar voren kwam. De Parijse *bijoutiers-joailliers*, die op alle 19de-eeuwse Wereldtentoonstellingen als onovertroffen naar voren waren gekomen, ontwikkelden zich in toenemende mate tot kunstenaars in meer algemene zin. Met in kostbare materialen uitgevoerde beelden veroverden zij zich een nieuwe, hoge positie. De vooraanstaande firma Bapst en Falize toonde in 1889 het beeld 'Gallia', eveneens uitgevoerd in ivoor en verguld zilver, dat door de Franse staat werd verworven in erkenning van deze nieuwe tendens. 'Pandora' is in veel opzichten met 'Gallia' te vergelijken, maar in haar symbolistische verschijningsvorm is zij feitelijk nog moderner. De toepassing van polychrome steensoorten en de gestileerde renaissance-ornamentiek van de zuil zijn nog schatplichtig aan de luxe-industrieën van het Second Empire, maar de beweeglijke, dromerige, op expressieve wijze door een draperie omgeven figuur van Pandora, haar hand op de doos waarin alle kwaad, wijst al geheel vooruit naar de art nouveau. Vanwege deze sleutelpositie, en ook door haar plaats op het raakvlak tussen beeldhouwkunst en edelsmeed- of juwelierskunst, is Pandora een bijzonder welkome verrijking van de verzameling 19de-eeuwse beeldhouwkunst en kunstnijverheid.

Schatten uit het depot

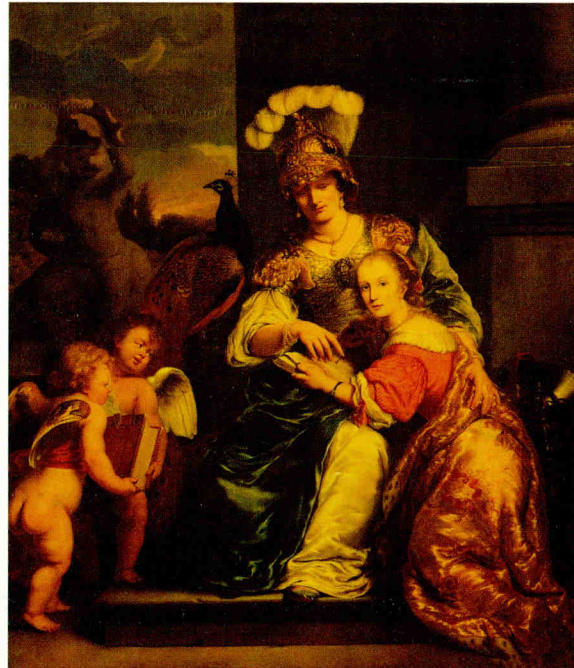
Een restauratieproject voor Australië

Toen het Rijksmuseum werd benaderd door de Art Gallery of Western Australia te Perth om een tentoonstelling van Nederlandse schilderkunst uit de zeventiende eeuw samen te stellen, werd daarop met enthousiasme gereageerd. De tentoonstelling werd georganiseerd in het kader van de viering van 300 jaar Nederlandse aanwezigheid in West Australië – in 1697 vond Willem de Vlamingh er de door Dirk Hartog in 1617 aan een paal getimmerde schotel – en toonde werken van artistieke en van cultuurhistorische waarde.

Ferdinand Bol
Allegorie op het onderwijs
(Margareta Trip onderwijst haar zuster Anna Maria)
Doek, 208 x 179 cm
Inv. nr SK-A-46

Van Australische zijde werd een bedrag ter beschikking gesteld om een aantal werken te restaureren. Dat bood het Rijksmuseum de mogelijkheid toe te komen aan een avontuurlijk aspect van restaureren: het werken aan schilderijen uit het depot waarvan bekend was dat deze veelbelovende kwaliteiten hadden, maar waarvan een werkelijke beoordeling pas na de restauratie kon plaatsvinden. Deze mogelijkheid had zich de laatste jaren nauwelijks meer voorgedaan nu de restauratiewerkzaamheden geconcentreerd waren geweest op het werk binnen het zogeheten 'Deltaplan', waarin de nadruk ligt op de – eveneens zeer noodzakelijke – passieve conservatie.

Bij de selectie van werken voor de tentoonstelling 'The Golden Age of Dutch Art' voor de musea in Perth, Adelaide en Brisbane, werd zorgvuldig rekening gehouden met de mogelijkheden die een restauratie zou kunnen bieden. Uit de 25 voor deze tentoonstelling geselecteerde werken werden acht schilderijen voor restauratie bestemd. De

werkzaamheden leverden vrijwel uitsluitend verrassingen op. Zoals het resultaat van de behandeling van het grote schilderij van Jan Baptist Weenix, *Het gezantschap van Johan van Twist gedurende de blokkade van Goa*: de grote overschildering in de lucht en de zeer vuile vernis hadden het schilderij voordien ongeschikt gemaakt voor tentoonstelling in de vaste opstelling, terwijl een representatief werk van deze kunstenaar juist als een *desideratum* werd ervaren. Het schilderij werd als een sluimerend meesterwerk beschouwd. Bij de schoonmaak bleek de lucht inderdaad slecht te zijn bewaard. Voor het overige werden de fraaie kleuren en de boeiende schilderwijze van Jan Baptist Weenix duidelijk. Door een zorgvuldige retouchering van de lucht werd dit belangrijke werk van Weenix weer zodanig op orde gebracht dat het schilderij voor de vaste opstelling geschikt is.

Sedert het vertrek van het *Gezicht op de haven*

van Amsterdam van Willem van de Velde II naar het Amsterdams Historisch Museum, ontbrak een groot werk van de belangrijkste Hollandse marineschilder in de collectie van het Rijksmuseum. Een goede kwaliteit echter werd vermoed in diens *Zeeslag bij Kijkduin*. De restauratie bracht een spiritueel geschilderd zeestuk aan het licht; geen nachtstuk, zoals wel was beweerd, maar een door veel rook en kruitdamp omgeven zeegevecht. Het schilderij is met veel meer bravour geschilderd dan de goede variant in het museum te Greenwich, waaraan het in tijd vermoedelijk vooraf gaat. Hoewel het schilderij Van de Velde's Amsterdamse meesterwerk niet kan vervangen, toont het niettemin uitstekend de kwaliteiten van de meester op een groot formaat.

Allang werd vermoed dat het Rijksmuseum met de *Allegorie op het onderwijs* een bijzonder werk van Ferdinand Bol in handen had. Het schilderij, dat in 1663 als schoorsteenstuk voor het Trippenhuus was vervaardigd, bevond zich in depot en was door een zeer vuile vernis nauwelijks te beoordelen. De knappe compositie en de prachtige weergave van figuren en stoffen, maken dit stuk, dat met de restauratie zijn glans herwon, tot een van de beste werken van Bol uit zijn latere, classicistische periode. Na terugkeer zal dit schilderij zeker een plaats krijgen in het aan de meester gewijde kabinet op de Ere-galerij.

Dat het regentenstuk van Govert Flinck, *Vier doelheren van de Kloveniersdoelen* uit 1642 een wat

kommervol bestaan leidde in het depot, was de liefhebbers een doorn in het oog; het stuk was oorspronkelijk nabij Rembrandts *Nachtwacht* geplaatst in de grote zaal van de Amsterdamse Kloveniersdoelen. Geconstateerd was dat het schilderij niet in een gave staat tot ons was gekomen. Een gecompliceerde restauratie werd daarom vermoed en vanwege de grote afmetingen werd dit werk uitbesteed. De behandeling maakte gelukkig duidelijk dat het schilderij er niet zo beroerd aan toe was. Een goed regentenstuk, goed bruikbaar voor de vaste opstelling in het Rijksmuseum, was het resultaat van de restauratie.

Onder de te restaureren werken bevonden zich overigens ook enkele zaalstukken. Jan van der Heydens *Gefantaseerd gezicht op een Amsterdamse gracht* werd door lelijke retouches ontsierd. Behoudens enkele dunne plekken in de lucht bleek het in zeer goede staat te verkeren. Ook een verrassing waren de twee portretten van Frans Hals, *Nicolaes Pietersz Hasselaer* en *Sara Wolphaerts van Diemen*. Beide schilderijen staan zeer goed bekend maar verloren veel van hun aantrekkelijkheid door een vergeelde vernis. De inventieve en energieke wijze waarop Frans Hals deze twee portretten heeft aangepakt, overigens op een voor man en vrouw verschillende manier, kan na de reiniging weer naar behoren worden beleefd.

Dankzij het restauratieproject verkreeg het Rijksmuseum als het ware 'aanwinsten uit eigen verzameling'.

Jan Baptist Weenix
Johan van Twist gedurende de blokkade van Goa
Doek, 101 x 179 cm
Inv. nr SK-A-3879

Rembrandt-etsen uit de Hermitage

De verzameling Rovinski

De collectie Rembrandt-etsen van Dmitri Rovinski (1824–1895) – ruim 600 bladen groot – die door hem met de rest van zijn verzameling aan de Hermitage werd nagelaten behoort tot de omvangrijkste en meest vooraanstaande ter wereld. Ze werd opgezet als een geheel waaruit men Rembrandt-etsers in al zijn kwaliteiten kan leren kennen. Rovinski streefde naar compleetheid en bracht bovendien van de meeste prenten meerdere afdrucken bijeen, in verschillende staten en op diverse soorten papier. Net als de Amsterdamse verzameling verschaft ze daarom niet alleen esthetisch genoeg maar levert ze ook ideaal studiemateriaal op.

Dat besefte Rovinski zelf maar al te goed en in 1890 publiceerde hij een groot overzichtswerk van Rembrandts prenten waarvoor zijn eigen verzameling het uitgangspunt vormde. Rovinski's atlas met afbeeldingen is al ruim een eeuw lang een belangrijk hulpmiddel bij de bestudering van de Rembrandtgrafiek.

Dat de prenten niet de bekendheid genieten die ze verdienen, hangt onder andere samen met de manier waarop zij bewaard werden: ingeplakt in albums waardoor ze niet tentoongesteld konden worden. Evenmin konden de achterzijde van de prenten en het watermerk in het papier bestudeerd worden. Die situatie is in 1997 veranderd dankzij een uniek conservatieproject van de Hermitage in samenwerking met het Rijksmuseum dat tot stand kon komen door de financiële steun van de Unesco.

De verzameling werd naar Amsterdam gebracht, met vier restauratoren en drie conservatoren. In nauw overleg met de papierrestauratoren van het Rijksmuseum werden de prenten uit de albums genomen en in aparte passe-par-

touts gezet. Dit werk, waarmee een half jaar werk gemoeid was, werd door de Russische restauratoren in Amsterdam verricht die daarbij ook andere technieken leerden toepassen. Nadat de prenten uit de albums waren genomen konden de achterkanten worden bestudeerd. Dit leverde veel nieuwe informatie op over vroegere eigenaren en over de veilingen in Londen, Parijs en Amsterdam waarop Rovinski zijn prenten bemachtigd heeft. Vier bladen bleken afkomstig te zijn uit de verzameling van het Rijksprentenkabinet: ze waren als 'doublet' verkocht in de negentiende eeuw. Eerbiedwaardige collecties waarin Rovinski's prenten zich eens bevonden zijn verder die van Pierre Mariette, Sir Edward Astley

Een van de Petersburgse conservatoren aan het werk

(wiens Rembrandts uit de verzameling van Jan Six stammen), John Barnard en William Esdaile. Aangezien Rovinski soms de prijs achterop noteerde komen we ook het een en ander te weten over zijn koopgedrag. Het blijkt dat hij regelmatig flinke prijzen heeft betaald voor zijn aankopen.

Van de losgemaakte prenten kon ook het papier worden bestudeerd en konden opnamen worden gemaakt van de watermerken. De kennis over Rembrandts papiergebruik, een belangrijk hulpmiddel bij de reconstructie van edities en de

opeenvolging van afdrukken, is als gevolg van dit project aanzienlijk vergroot.

Doordat de werkzaamheden plaatsvonden in het Rijksmuseum was het tevens een prachtige gelegenheid de prenten uit de Hermitage te vergelijken met de Amsterdamse exemplaren.

Ook het publiek heeft van de uitkomsten kennis kunnen nemen: in november werd onder de titel 'Even tevoorschijn. Etsen uit de Hermitage' een keuze getoond in het Rembrandthuis, een tentoonstelling die ondanks de korte duur van vier weken door velen bezocht werd.

Nieuwe media interactieve informatie, cd-rom en digitale beeldopslag

Met de publicatie van twee cd-rom's en de technische oplevering van ARIA door Olsy werd het Rijksmuseum in 1997 in een klapkoploper in Nederland Museumland op het gebied van nieuwe media. De voorbereidingen voor ARIA (Amsterdam Rijksmuseum Inter Actief), een interactief computerinformatiesysteem ten dienste van het museumpubliek, waren al in 1995 gestart.

Het grote voorbeeld was de Microgallery van de National Gallery in Londen (geopend in 1991), maar de ambities van het Rijksmuseum gingen uit naar een verfijndere opzet. Waar het in Londen gaat om een statisch systeem dat na voltooiing niet aangevuld en gewijzigd kan worden is ARIA flexibel en kan nieuw informatie worden toegevoegd. En waar de Microgallery slechts schilderijen bevat (want zo is de collectie van de National Gallery samengesteld) omvat ARIA voorwerpen van alle afdelingen van het Rijksmuseum en kan de gebruiker bijvoorbeeld verbanden leggen tussen een VOC-schip in de geschiedenisafdeling en Chinees porselein in de afdeling Aziatische kunst, of een schilderij van Pieter Claesz en de daarop afgebeelde kan in de kunstnijverheidsafdeling. ARIA is het resultaat van nauwe, langdurige en soms van beide partijen veel geduld vergende samenwerking tussen Olivetti, later Olsy, (voor de techniek) en het Rijksmuseum (voor de inhoud in de breedste zin). De opening van ARIA vond in februari 1998 plaats maar in de loop van 1997 werd al door het commentaar van deskundigen duidelijk dat het Rijksmuseum met ARIA een informatiesysteem van wereldklasse in huis kreeg.

Onafhankelijk van ARIA verschenen in 1997 twee cd-rom's (in een Nederlandse en een Engelse edi-

tie) waarmee het Rijksmuseum zich met succes op dat gebied profileerde. De verkoopcijfers beliepen reeds in het eerste jaar enkele duizenden. De eerste cd-rom gaat over de topstukken van het Rijksmuseum en is gebaseerd op de gelijknamige boekpublicatie. Hij werd in september gepresenteerd en direct door pers en publiek met groot enthousiasme ontvangen. Opdrachtgever waren Rijksmuseum en Rijksmuseum-Stichting gezamenlijk en producent was IDG Nederland, tot dan vooral actief op het gebied van computerbladen en computer cd-rom's. Hun technische kennis zorgde voor een inventieve

De scanner in gebruik op het foto-atelier

opzet van de cd-rom inclusief allerlei leuke extra's zoals 'screensavers' met de Nachtwacht in allerlei verschijningsvormen, een verbinding met Internet om op de hoogte te blijven van de activiteiten van het Rijksmuseum en de mogelijkheid om door het museum te dwalen en per zaal informatie op te vragen dankzij Quick Time VR-opnamen van alle zalen in het Rijksmuseum.

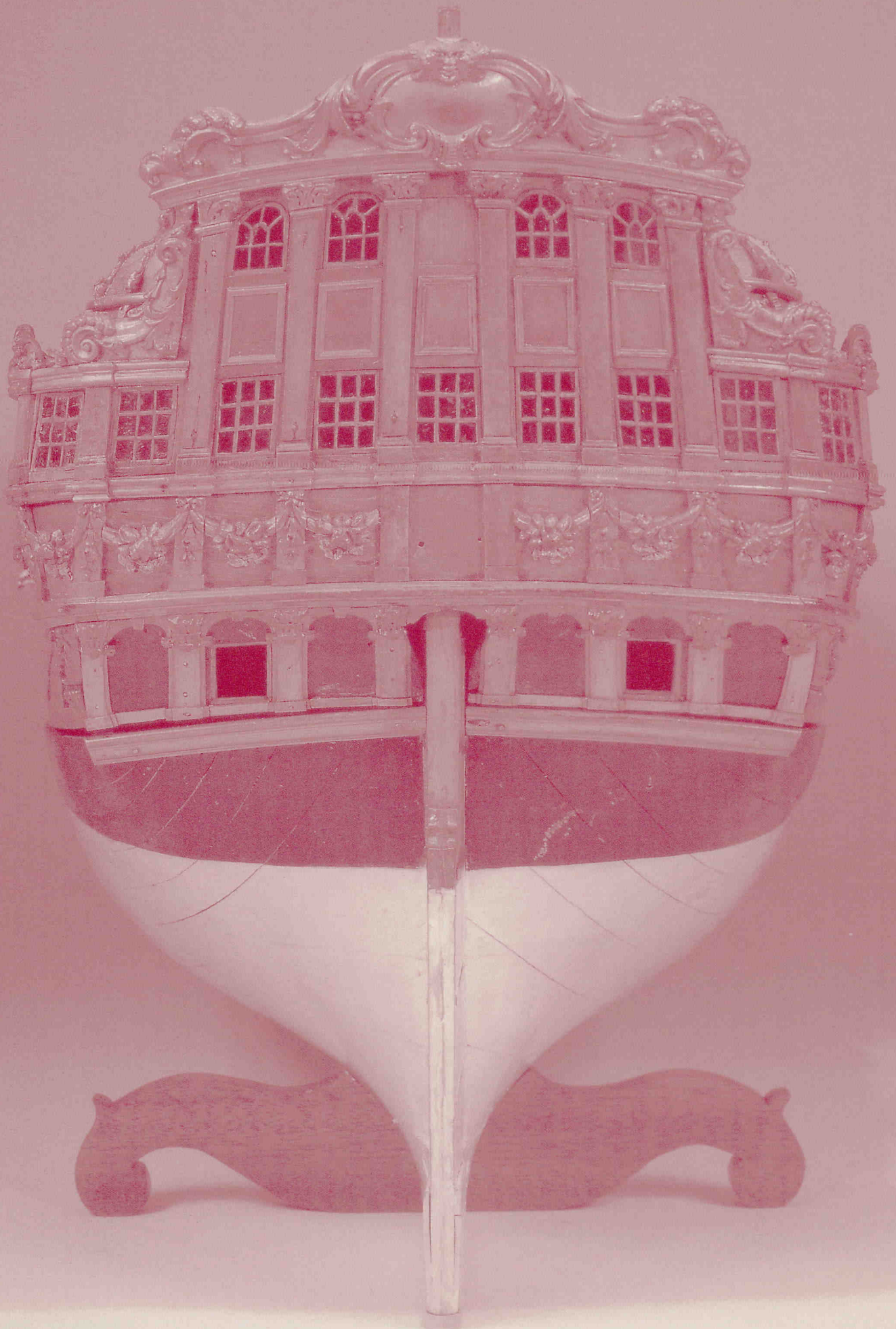
De tweede cd-rom verscheen eind november bij de tentoonstelling Langs velden en wegen. Om voor de cd-rom ook de zalen van de tentoonstelling te kunnen opnemen was de tentoonstelling enige dagen eerder klaar. Zo is de inhoud van een tentoonstelling voor het eerst niet alleen vastgelegd door middel van een catalogus maar is ook de wijze van inrichten en de samenhang tussen de geëxposeerde werken bewaard gebleven. Beide cd-rom's werden in de vakpers met veel enthousiasme ontvangen en de indruk is dat zich onder de kopers behalve cultuurenthousiasten ook computerfanaten bevinden, een interessante uitbreiding van de markt.

Niet alleen de inventieve opzet van de cd-rom's maar ook de kwaliteit van het beeld op de cd-rom's werd door deskundigen geroemd, een feit dat met name de medewerkers van de afdeling fotografie met trots vervulde want al het digitale materiaal was intern, op de eigen scanapparatuur gemaakt.

Bij de voorbereidingen van ARIA was een van de discussiepunten op welke wijze het beeldmateriaal gedigitaliseerd zou moeten worden om het geschikt te maken voor beeldschermgebruik. Een groot aantal externe mogelijkheden (en de kosten daarvan) is daarbij de revue gepasseerd. Tegelijkertijd was ook de afdeling fotografie zich op dat terrein aan het oriënteren vooral vanwege

de voordelen die digitale opslag van beeldmateriaal heeft voor de houdbaarheid. De glasnegatieven die gebruikt worden voor zwart-wit fotografie zijn gevoelig voor breuk en beschadiging en het diamateriaal dat traditioneel de drager is voor het kleurmateriaal is vergankelijk: dia's verkleuren na verloop van tijd, zelfs als ze verantwoord (koel) worden opgeborgen. In de praktijk betekende dit dat veelgevraagde objecten als Vermeers keukenmeid of de viool van Delftsblauw aardewerk geregeld naar het fotoatelier moesten worden gebracht om opnieuw gefotografeerd te worden. Dat is niet nodig bij het digitaal opslaan van beeldmateriaal omdat dat materiaal veel langer houdbaar is (sommige leveranciers spreken zelfs van een houdbaarheid van 200 jaar!). Bovendien wordt in toenemende mate gebruik gemaakt van digitaal beeld. Steeds meer drukkers gaan hiertoe over en de toekomst is niet ver meer dat al het gedigitaliseerde beeld via het netwerk van leverancier naar gebruiker geleverd gaat worden.

De wensen van ARIA en van het foto-atelier maakten duidelijk dat het de beste oplossing was om zelf over een scanapparaat te beschikken dat in staat zou zijn hoge kwaliteit scans te leveren. Het bedienen zou in de handen van de fotografen moeten zijn. Zij zijn immers gewend om kunstvoorwerpen goed in beeld te zetten en de kwaliteit van de opnamen goed te beoordelen. Sinds augustus 1996 beschikt het foto-atelier over een scanner en daarmee is niet alleen al het beeldmateriaal voor ARIA en de cd-rom's gemaakt maar wordt ook het door de fotografen nieuwgemaakte kleurmateriaal digitaal opgeslagen. Het resultaat was dat eind 1997 reeds 3000 opnamen op cd-rom stonden, veilig voor de tand des tijds.

Bijlagen

62	Aanwinsten
70	Restauratie en conservatie
72	Bruiklenen aan tentoonstellingen
74	Tentoonstellingen en presentaties
75	Publicaties van het Rijksmuseum
76	Publicaties van medewerkers
78	Externe activiteiten
82	Voordrachten en lezingen
85	Lunchpauzelezingen
86	Evenementen
88	Personeelsgegevens
94	Bezoekcijfers

Aanwinsten 1997

Tenzij anders vermeld zijn de voorwerpen als aankoop door het Rijksmuseum verworven.

Afdeling Aziatische kunst

Stenen beeld van de godin Durga-diede-buffeldemon-doodt Indonesië (Oost-Java), Mojopahit-periode (14de–15de eeuw) Aankoop dankzij het Rijksmuseum Fonds AK-RAK 1997-1

Bronzen wijnbeker (zhi) met deksel Versierd met gestileerde vogels (graf-gift) China, late Shang-periode (14de–11de eeuw v. Chr.) AK-RAK 1997-2

Langdurig bruikleen van de Vereniging van Vrienden der Aziatische Kunst:

Bronzen schep met gebogen handvat, het uiteinde versierd met een rund Thailand, Ban Chiang, ca. 3600 v. Chr.–200 na Chr. Schenking van de heer G.J. Korteling, Bennebroek AK-MAK 1682

Afdeling beeldhouwkunst en kunstnijverheid

Beeldhouwkunst

Buste van baardige, oude man met muts; voorstudie in rode was Giambologna (omgeving), Florence, ca. 1580–1600 Schenking van de heer F. van der Veen, Warnsveld BK-1997-28

Pandora van ivoor, lapis lazuli, marmer, serpentijnsteen, gedeeltelijk verguld zilver en email Vervaardigd voor de wereldtentoonstelling van 1889 in Parijs Parijs, ca. 1889, door Maison Vever, het ivooren beeld door Louis Alexandre Bottée Aankoop dankzij de Rijksmuseum-Stichting BK-1997-45
Bruikleen in afwachting van aankoop (aankoop gerealiseerd in 1998 dankzij het Rijksmuseum Fonds)

Hoofd van Johannes de Doper Albast, Noord-Frankrijk, ca. 1475–1500

Edele metalen

Specerijenservies bestaande uit een blad met afschroefbare houder, oliëkan, twee strooiers en een zoutvat

van zilver Anthony Grill, Amsterdam, 1642, BK 1997-1-A/E

De volgende voorwerpen werden gelegateerd door mevrouw G.A. Brusse-Urtebise, Amsterdam, uit de nalatenschap van A.D. Brusse, te noemen schenking A.D. Brusse:

Kraantjeskan met brander en kom-foor van zilver Amsterdam, 1778 (komfoor en brander) en 1781 (kan) door Wijnand Warneke BK-1997-42-A/C

Brandwijnskom van zilver met gegraveerde voorstellingen van Hoop, Geloof, Liefde, Gerechtigheid, Matigheid en Kracht Dokkum, 1655, door Paul Sakes BK-1997-43

Kandijbakje van zilver Amsterdam, 1767, door Wijnand Warneke BK-1997-44

Ceramik

Terrine met deksel op onderschotel van porselein Op de glazuur meerkleurig met bloemboeketten beschilderd Weesp, fabriek Bertram Graaf van Gronsveld-Diepenbroick, ca. 1761–1765 BK-1997-17-A/C

Kan van porselein Het eivormige lichaam heeft een fond in lapis lazuliekleur Berlijn, Königliche Porzellan Manufaktur, ca. 1860 BK-1997-2

Engels aardewerken buste van Michiel Adriaensz de Ruyter Wedgwood ca. 1775–1785 BK-1997-39

Meubelen en interieuronderdelen

Pendule met op een stapel boeken leunende vrouwenfiguur Studie of Wetenschap symboliserend, van verguld en gepatineerd brons en mahoniehout Parijs, ca. 1802, het uurwerk door Benjamin Lewis Vulliamy, uurwerkmaker te Londen, 1811 BK-1997-16

Wandklok gefineerd met verschillende houtsoorten en ingelegd met Japans lakwerk Den Haag, ca. 1780, door Matthijs Horrix Aangekocht dankzij de Rijksmuseum-Stichting BK-1997-40
De navolgende voorwerpen (inv.nrs BK-1997-20 t/m 24) werden verworven met gelden uit het legaat van mevrouw H.J. Bevelander-Steenbeek te Tilburg

Vel goudleer Met dessin van putti met bloemen- en vruchtenranken waartussen dieren Amsterdam, ca. 1660–1680, BK-1997-20

Vel goudleer Met dessin van granaat-appels Nederland, ca. 1730–1740 BK-1997-21

Vel goudleer Met dessin van gevleugelde spuwende draak Zuidelijke Nederlanden, ca. 1750–1775 BK-1997-22

Vel goudleer Met dessin van gevleugelde spuwende draak Zuid-Nederland, ca. 1850–1900 BK-1997-23

Strook goudleer Met ornament van grotesken Zuid-Nederland, ca. 1850–1900 BK-1997-24-A

Vel goudleer Met in het centrum een faunskop Zuid-Nederland, ca. 1850–1900 BK-1997-24-B

De navolgende voorwerpen (inv. nrs BK-1997-25 t/m 27) werden geschonken door de heer H. Glass te Essen (Duitsland):

Vel imitatie goudleer Met dessin van putti met bloemen- en vruchtenranken waartussen dieren, Antwerpen, Firma van Herck, 1925 BK-1997-25

Vel imitatie goudleer Met symmetrisch opgebouwd ornamenteel patroon Antwerpen, Firma van Herck, ca. 1875–1925 BK-1997-26

Vier stroken imitatie goudleer Met een dessin van slingerende ranken met bloemen Antwerpen, Firma van Herck, ca. 1925 BK-1997-27-A/D

Textiel

Servet van linnendamast Met een ruiterportret en het wapen van de Graaf van Monterey Zuidelijke Nederlanden, 1667 Schenking van de heren C. A. Burgers en J.G. du Prez, Kaapstad (ZA) BK-1997-48

Schenking van de Fondation Custodia, Parijs, via mevrouw M. Gerbaud-van Berge:

Merklap van linnen met floszijde Met tafereel binnen een bloemenrand Nederland, 1763, door mejuffrouw Fiers BK-1997-7

Letterlap van linnen met floszijde Nederland, 1825, door Jeanette Catharina van Maurik BK-1997-8

Deel van een wandbespanning Gele zijdedamast met bloemdessin Frankrijk, ca. 1700–1725
Schenking van mevrouw A.E.
Zevenbergen-Koenraad te Amstelveen BK-1997-46

Kostuums en accessoires

Schenking van mevrouw L.P.J.

Koekebakker-Bellaart, Baambrugge:

Sjaal of mantel van satijn en imitatie kloskant Parijs ca. 1860–1870, door Emile Pingat BK-1997-5

Sjaal of omslagdoek van zwarte tafzijde ca. 1860–1870 BK-1997-6

Livreiknoop van zilver en koper Met wapen Van Limburg Stirum. Parijs, 1850–1900, door Stern Schenking van de heer R. Wouters, Den Helder BK-1997-4

Mal voor het vervaardigen van livreeknoppen Met het wapen Elias Engeland (Sheffield), ca. 1850, Door Moss&Gambles Schenking van de heer B.G.J. Elias, Amersfoort BK-1997-9

'Smoking cap' van bordeauxrood fluweel Nederland, 1860 Schenking van de heer L. Joosse, Rijswijk BK-1997-18

Hoed van groen fluweel Den Haag, ca. 1900–1910, door Steenmeijer & Van der Voorden Schenking van de erven mevrouw E.C. van Dorp Katwijk a/d Rijn BK-1997-19

Hoed van zwart vilt Nederland, 1946 Schenking van mevrouw W.P.C. Bellaar Spruijt, Amsterdam BK-1997-31

De navolgende hoeden en kledingstukken werden geschonken door mevrouw G.J. Bontekoe te Amstelveen:

Hoed van bandstro ca. 1933–1935 BK-1997-32

Hoed van sisal en grosgrain Nederland, ca. 1938–1945 BK-1997-33

Hoed in de vorm van een kapje met veren Nederland of Engeland, 1948 BK-1997-34

Hoed van fluweel BK-1997-35

Hoed van gedrapeerde tulle Nederland, ca. 1950–1960 BK-1997-36

Hoed van gelakte, grofmazige tule Den Haag, ca. 1955–1957, Maison de Bonneterie BK-1997-37

Hoed van zijderips Nederland, ca. 1955–1965 BK-1997-38

Japon van écrukleurige organza, Zwitserland, Lamode, ca. 1950–1960 BK-1997-49

Hoofdnet van zwarte tule Nederland, ca. 1960–1965 BK-1997-50

Hoed van machinale kant en strik van tule, plat model Nederland, ca. 1955–1960 BK-1997-51

Tas van groene peau-de-suède Nederland (?), ca. 1965–1970 BK-1997-52

Van mevrouw G.A. Brusse-Urtebise te Amsterdam werden de navolgende voorwerpen (inv. nrs BK-1997-53 t/m 101) als legaat ontvangen:

Twintig paar damesschoenen Verschillende leersoorten en modellen uit de periode 1920–1940 BK-1997-53 t/m 72

Verzameling van haute-couture dames boven- en onderkleding Periode 1920–1940 BK-1997-73 t/m 101

Langdurige bruiklenen

Rand gekleurde naaldkant Vierkant, gemonteerd op donkerrood fluweel Spanje, ca. 1600; het fluweel negentiende-eeuw Bruikleen Vereniging Het Kantsalet, Amsterdam BK-C-1997-6

Japon van veterkant met vullingen van naaldkant België, 1905 Bruikleen Vereniging Het Kantsalet, Amsterdam BK-C-1997-5

Afdeling Nederlandse geschiedenis

Ruiterstandbeeld van Stadhouder-Koning Willem III Michael Rysbrack (toegeschreven) Engeland, ca. 1725–1750 NG-1997-1

Verklikker met portret van Hendrik Danielszoon Hooft, burgemeester van Amsterdam Nederland, ca. 1780–1787 NG-1997-3

Asielzoekers in Nederland Serie van 11 foto's door Koen Wessing Nederland, 1995 NG-1997-2

Foto-album Betreffende de familie van Oranje-Nassau en de tweede wereldoorlog Nederland, 1937–1945 Schenking van de heer J.B. Kist, Amsterdam NG-1997-4

Vlag van de Eurotop te Amsterdam, Nederland 1997 Schenking van de gemeente Amsterdam NG-1997-5

Portret van Barend Goudriaan Christiaan van Geelen (toegeschreven)

1776 SK-A-4932

Portret van Eva Goudriaan-van Veen Christiaan van Geelen (toegeschreven) 1776 SK-A-4933

Portret van inspecteur-generaal A.F. Goudriaan Isaac Schouman 1829 SK-A-4931

Portret van de kinderen van Barend Goudriaan Christiaan van Geelen (toegeschreven) 1776 Schenking van de heer en mevrouw Schaefer-De Balbian Verster, Laren SK-A-4930

Portret van Hendrick de Hartog Adriaan de Lelie 1790 Schenking als vorenstaand SK-A-4929

Spaarpot in de vorm van portret van P. Liefinck LIWA, Apeldoorn, 1949 NG-1997-6

De snelweg Serie van 21 resp 17 foto's van Theo Baart en Cary Markerink Nederland, 1996 NG-1997-10 en 11

Tabaksdoos met de portretten van prins Willem V en prinses Wilhelmina van Pruisen Hendrik Slingeland, Schoonhoven, 1788 Schenking van de heer A.D. Brusse, Amsterdam NG-1997-9

Rijksprentenkabinet

Tekeningen

Nederlanden 16de eeuw

Stradanus, Joannes Ontwerp voor een titelblad RP-T-1997-33

Nederlanden 17de eeuw

Goeree, Jan Christus voor Pilatus RP-T-1997-15

Huygens, Constantijn, jr Het huis te Zuilichem, gezien van de overzijde van de Waal bij Zaltbommel, 1679, RP-T-1997-43

Tideman, Philip De grootmoedigheid van Scipio RP-T-1997-42

Werff, Adriaen van der Adam en Eva RP-T-1997-12(R); Schets van een zittende naakte vrouw RP-T-1997-12(V)

Nederlanden 18de eeuw

Anoniem, Noord-Nederlandse school ca. 1780 Ontwerpen voor commodes en een kast RP-T-1997-46 t/m 48

Berg, Gijsbertus Johannes van den Figuurstudie van een zittende vrouw kijkend door een opticaspiegel voor

haar op een tafeltje RP-T-1997-10
Dregt, Johannes van Ontwerpen voor decoratieve schilderijen RP-T-24 t/m 26; idem Schenking van de heer J. Pluyms, Dordrecht RP-T-1997-27 t/m 31
Folkema, Jacob Een Mohammedaans feest in een Oosterse stad, 1735 RP-T-1997-37
Hardenbergh, Cornelis van Reizigers overvallen door een storm bij kasteel Doorwerth RP-T-1997-38
Hoogsaat, Jan Cornelisz. Esther, Haman en Ahasverus aan het banket, 1728 RP-T-1997-41
Huslij, Jacob Otten Ontwerpen voor de decoratie van een kamer RP-T-1997-45 en 46
Schouman, Martinus Schetsboek met compositieschetsen van marines e.d. (53 bladen) RP-T-1997-11
Monogrammist W.d.W., werkzaam 1700–1750 Allegorische voorstelling RP-T-1997-16
 Allegorische voorstelling (Allegorie op de Wetenschap?) RP-T-1997-17

Nederlanden 19de/20ste eeuw

Boost, Charles Henri Joseph Politieke discussie in een café, over de Miljoenennota, Prinsjesdag 1964 RP-T-1997-20 Een wanhopig schilder in de duinen, gadegeslagen door twee wandelaars RP-T-1997-21 Een jongen wordt aan het tekenen gezet door zijn vader, getiteld 'Vader en Zoon' RP-T-1997-22 Cartoon op de vergeefse inzameling van geld voor een standbeeld van Rembrandt, bij zijn 300ste sterfjaar, 1969 RP-T-1997-23 Schenking mevrouw M. Boost, Amsterdam
Borselen, Jan Willem van Een duintop, links de zee; Een duintop, op de achtergrond de zee; Een duinpan RP-T-1997-34 t/m 36
Graadt van Roggen, Johannes Mattheus Landschap in Bretagne, 1922 Schenking van de Stichting 'Kunst rond 1900', Assen; oorspronkelijk afkomstig van de dochter van de kunstenaar RP-T-1997-44
Kamer, Johanna van de Zes schetsboeken Schenking van mevrouw Ineke Hageman-van Schooten, Beekbergen, kleindochter van de kunstenaar RP-T-1997-58 t/m 63

Kat, Otto Boudewijn de Zelfportret met zijn vrouw (1934) RP-T-1997-5
 Ontwerp voor het affiche voor een tentoonstelling van het werk van de kunstenaar bij kunsthandel Santee Landweer; (1957) RP-T-1997-6; Affiche voor een tentoonstelling van 'De Onafhankelijken' (1932) RP-T-1997-7 Schenking mevrouw D. de Kat, Amsterdam
Kemper, Catharina Twee schetsboeken met tekeningen, voornamelijk gemaakt tijdens de tekenlessen van D.P.G. Humbert de Superville, ca. 1815 RP-T-1997-18 en 19

Koekkoek, Willem Schetsboek, bevattende 57 bladen, met aantekeningen, stadsgezichten en studies van schepen 1849–1895 Schenking van de heer J.B. Kist, Amsterdam RP-T-1997-8
Ponstijn, Jan Petrus (Jan) Dode vogel met schedel RP-T-1997-1(R) Takje met besjes RP-T-1997-1(V) Dode vogel met kale kop RP-T-1997-2 Dode vogel RP-T-1997-3 Gemberpot RP-T-1997-4(R) Studies van paarden en een ploegende boer RP-T-1997-4(V) Schenking mevrouw H.J. Baruch, Amsterdam Ontwerp ex-libris H. Keers Schenking van de heer F. Keers, Amsterdam RP-T-1997-9
Troostwijk, Wouter Johannes van Landschap met grazend vee onder geboomte bij vervallen boerderij, 1801, RP-T-1997-13

Italië

Anoniem, ca. 1600 Ontwerp voor de decoratie van een altaar RP-T-1997-53
Bibiena, Guiseppe Galli Gedeelte van een rijk gedecoreerd interieur (theaterdecor) RP-T-1997-54
Cigoli, Ludovico Cardi da Ontwerp voor een wanddecoratie RP-T-1997-32
Vanvitelli, Luigi (toegeschreven) Twee ontwerpschetsen voor de hal van een paleis RP-T-1997-55

Oostenrijk

Klein, Johann (toegeschreven) Ontwerp voor een doopprent, 1851 RP-T-1997-57

Frankrijk

Anoniem, eerste kwart 18de eeuw Ontwerp voor het metalen sluitwerk van

een raam en een deur RP-T-1997-51
Anoniem, 19de eeuw Ontwerp voor een grafmonument RP-T-1997-56
David, Jacques Louis Studie van een antieke stoel RP-T-1997-50
Villon, Jacques Voorstudie voor 'Sur la Plage' of 'Le tréport'; 'Le postillon' Schenking van de heer en mevrouw E. van der Vossen-Delbrück, Amsterdam RP-T-1997-39 en 40

India

Anoniem, Mogul Twee eenden bij een vijver; in bovenrand tekst in Nasta'liq; opgeplakt op albumblad RP-T-1997-14

Prenten

De prenten gemerkt met een * zijn aankopen uit het F.G. Waller-Fonds

Nederlanden, 16de eeuw

***Anoniem Zuid-Nederlands**, ca. 1560, naar Cornelis Bos Fries met triomf van Neptunus RP-P-1997-109
Collaert, Adriaen Valk (Falco); Reiger en eenden Schenking van mevrouw M.J. van Zijverden, Warder RP-P-1997-175 en 176
 ***Collaert, Adriaen** Titelblad *Avium vivae Icones*, met de hand gekleurd RP-P-1997-86
Galle, Philips Konijnenjacht; Dassenjacht, naar Stradanus Schenking van mevrouw M.J. van Zijverden, Warder RP-P-1997-179 en 180
 ***Huys, Frans** Zestien zeilschepen, naar Pieter Bruegel RP-P-1997-159
 ***Sadeler I, Johannes** Terra, naar Dirck Barendsz RP-P-1997-104

Nederlanden 17de eeuw

***Anoniem** Dieren (twaalf bladen in bandje, naar Nicolaes de Bruyn, Adriaen Collaert e.a.), uitg. Joos de Bosscher, 1650 RP-P-1997-174
 ***Anoniem, naar Crispijn de Passe jr.** De vier elementen: Terra, Aqua, Aer, Ignis RP-P-1997-153/156
 ***Anoniem, naar Herman Swanevelt** Landschap met huis op een rots RP-P-1997-103
 ***Anoniem** Scènes uit het leven van Christus, uitgegeven door Claes Jansz. Visscher de Jonghe RP-P-1997-163
 ***Anoniem** Geschiedenis van de verloren zoon, uitgegeven door Claes Jansz.

Visscher de Jonghe RP-P-1997-164

***Anoniem** De Tirannie van de hertog van Alva, uitgegeven door Claes Jansz. Visscher de Jonghe RP-P-1997-165

***Anoniem** Varkenshoeder met kudde, naar Paulus Potter Schenking van mevrouw M.J. van Zijverden, Warder RP-P-1997-177

***Anoniem, Zuid-Nederlands**

Ornamentale lijst met putti en vruchten RP-P-1997-99

Bruyn, Nicolaes de, en Monogrammist MF De preek van Johannes de Doper in de Jordaan Gravure van De Bruyn; gekleurd en gehoogd in goud door Monogrammist MF RP-P-1997-186

***Feddes van Harlingen, Pieter** Apollo en Marsyas RP-P-1997-11

***Fouceel, Jan** Festival in een park RP-P-1997-181

***Hondius, Hendrick** De Dood als skelet met pijl en boog en een reeks van 18 dierskeletten naar Teodoro Filippo di Liagno RP-P-1997-273/291

***Hondius, Judocus** *Theatrum Artis Scribendi...*Johannes Janssonius, 1614. Schrijfboekje met alfabetten van Hondius en andere schrijfmeesters. RP-P-1997-119

***Lefebre, Valentin** Le Concert champêtre RP-P-1997-105

***Londerseel I, Johannes (Jan) van** Landschap met de Barmhartige Samaritaan RP-P-1997-170

***Passe, Willem (?) de** Pygmalion RP-P-1997-110

***Schenck, Pieter** Jongen met papegaai RP-P-1997-111

***Swanevelt, Herman van** Hospitaal in landschap RP-P-1997-100

***Visscher de Jonge, Claes Jansz.** Herders en herderinnen RP-P-1997-187

Nederland 18de eeuw

Folkema, Jacob De Bairam: een Mohammedaans feest RP-P-1997-293

***Quitter, Herman Hendrik de** Alphaeus en Arethusa RP-P-1997-69

***Anoniem** Volksprent met Lam Gods RP-P-1997-162

***Anoniem** Volksprent met staande Christus met wereldbol; met tekst uitgegeven door Sebald Nentwick RP-P-1997-166

Nederland 19de/20ste eeuw

Boon, Jan Ex-Librissen H. Keers Schenking van de heer F. Keers, Amsterdam RP-P-1997-37-41

Boterdael, H. van Portret J.A.H.J.N. de Crumpipen; Portret H.H.W.F.A. de Crumpipen. Schenking van Baron d'Anethan, Chateau du Vorst, België RP-P-1997-355 en 356

Dupont, Pieter Hooibergen langs water; Brug met vrouw In 1995 afgedrukt door Karel Wetselaar Schenking van Karel Wetselaar, Krommenie RP-P-1997-173; RP-P-1997-34

Graadt van Roggen, Johannes

Mattheus Negen en veertig prenten in verschillende technieken Schenking van de Stichting 'Kunst rond 1900', Assen; oorspronkelijk afkomstig van de dochter van de kunstenaar RP-P-1997-306 t/m 354

Hofman, Wim Kinderprent met oud-testamentische voorstellingen Schenking van Museum het Rembrandthuis, Amsterdam RP-P-1997-35

Kat, Otto B. de Portret Friso ten Holt; Ex-librissen en boekomslag Schenking van mevrouw D. de Kat, Amsterdam RP-P-1997-44 t/m 46

***Löb, Kurt** Portret van Arthur van Schendel RP-P-1997-25

Ponstijn, Jan Twee en twintig etsen: dode vogels, stilleven, architectuur en landschappen. Schenking van mevrouw H.J. Baruch, Amsterdam RP-P-1997-47 t/m 68

Rueter, Georg Affiches, diploma's, pamfletten, schutblad en behangselpapier Schenking van mevrouw M. Hofker-Rueter, Amsterdam RP-P-1997-357-367

***Toorop, Jan** Schelpenvisser RP-P-1997-138; Kanaal bij Katwijk aan Zee RP-P-1998-187

Trap, Pieter Willem Marinus Het Jaagpad, Landingsplaats te Batavia; Woning van Z. Exc. den Kommandant van het O.I. Leger RP-P-1997-357 en 358

Wetselaar, Karel Boerderij te Krommenie; Lijnbaansgracht I, II, III; Polder Assendelft; Tanger (2x); windmolen Westzaan RP-P-1997-26 t/m 33; Boerenerf met kooien te Wormerveer I, II en III; Lijnbaansgracht IV en V; Zelfportret en polderlandschappen

rond Krommenie RP-P-1997-295-305
Schenking Karel Wetselaar, Krommenie

België

De Marne, Jean-Louis De melkmeid Schenking van kunsthandel Chr. Mendez, Londen RP-P-1997-292

Duitsland

***Anoniem, ca. 1600** De Nettendroogster RP-P-1997-139

Anoniem, ca. 1600 Boerenpaar in intererieur, met hondje Schenking van kunsthandel E. Ariëns Kappers, Amsterdam RP-P-1997-185

***Boerner, Johann Andreas** Zelfportret als nieuwjaarswens voor 1807 RP-P-1997-112

***Kirchner, Albert Emil** Gotisch kloosterportaal RP-P-1997-113

***Liebermann, Max** Geitenhoedster RP-P-1997-158

***Monogrammist PM , ca. 1550** Vrouwenbad Aankoop met steun van de Rijksmuseum-Stichting RP-P-1997-116

***Nothnagel, Johann Andreas Benjamin** Zelfportret RP-P-1997-182

***Rumpf, Philipp** Slapend meisje RP-P-1997-114

***Schadow, Gottfried** Familiegroep RP-P-1997-169

***Sigrist, Franz** Bespottung van Job op de mestvaalt RP-P-1997-168

***Wehle, Heinrich Theodor** Eiken RP-P-1997-115

Wizani, Johann Friedrich Uitbarsting van een vulkaan Schenking van de heer Ger Luijten, Oudewater RP-P-1997-189

Engeland

***Bromley, William** Standbeeld van Koning George III van Engeland RP-P-1997-101

***Ward, William** Portret van dominee Thomas Chalmers RP-P-1997-107

Frankrijk

***Aveline, Pierre Alexandre** La rèveuse RP-P-1997-102

***Basan, François** Dictionnaire des graveurs anciens et modernes...par F. Basan...seconde édition... (2 delen) Paris, 1789 Aankoop gedeeltelijk met bibliotheek Rijksmuseum RP-P-1997-117 en 118

Bonnet (?), Louis Marin Staande Venus; staande en liggende jongen bij paard Schenking van kunsthandel E. Ariëns Kappers, Amsterdam RP-P-1997-171/172

Chauveau, François De Heilige Familie in een landschap Schenking van de heer M.H.Th. Albert, Santpoort RP-P-1997-167

***Engelmann, G., L.J.M. Daguerre en Schmitt** Eglise d'Honfleur RP-P-1997-191

***Grateloup, Jean-Baptiste de** L'Oeuvre gravé de J.B. de Grateloup de 1765 à 1771 Rood leren band met ingeplakte prenten RP-P-1997-2-10/183-184

***Landry, Pierre** Pastiche van Rembrandts portret van Uytenbogaerd (de goudweger) RP-P-1997-157

***Leclerc, Jean** Titelblad *Natus Dei solius ad servitium* en verschillende prenten naar Abraham Bloemaert RP-P-1997-140/152

***Lenôtre, André** Twaalf parterres of gedeelten van parterres voor Fontainebleau, Versailles en andere tuinen RP-P-1997-120/131

***Lepautre, Pierre** Latwerkpaviljoens RP-P-1997-132/137

***Portraits des grands hommes, femmes illustres, et sujets mémorables de France...** Blin, 1786-1791 Twee albums met portretten en historische voorstellingen, kleurendrukken RP-P-1997-84 en 85

Villon, Jacques Een en tachtig etsen, (kleuren)aquatints, litho's en gemengde technieken Schenking van de heer en mevrouw van der Vossen-Delbrück, Amsterdam RP-P-1997-192 t/m 272

Italië

Anoniem, naar Antonio Tempesta Leeuwenjacht Schenking van mevrouw M.J. van Zijverden, Warder RP-P-1997-178

Anoniem, naar Simone Cantarini Rust op de vlucht naar Egypte Schenking van de heer M.H.J.Th. Albert, Santpoort RP-P-1997-294

***Liège, De** Interieur Portico S. Giovanni Laterano RP-P-1997-106

***Morgen, Filippo** Gezicht op het Lago Averno bij Napels RP-P-1997-108

***Pittoni, Battista** Romeinse ruïnes (deels naar Hieronymus Cock), 1561 RP-P-1997-70-83

***Procaccini, Giulio Cesare** Maria en engelen bewenen de dode Christus RP-P-1997-160

Japan

Gyokuzan Ehon Kokuseiya chûgi ten (Biografie van Coxinga) Overdracht van de Afdeling Aziatische kunst, Rijksmuseum RP-P-1997-161

***Hanko, Kajita** Vrouw lopend door de sneeuw; Vrouw met kind; Lezende vrouw; Vrouw die naar vogel kijkt RP-P-1997-92, 95 t/m 97

Hokushu, Shunkosai De acteur Nakamura Utaemon in de rol van Osono in het stuk Hikosan Gongen Chigai no Sokedachi en in de rol van Kumagae Jiro Naozane in het stuk Ichinotani Fubata Gunki Schenking van de heer J.P. Filedt Kok, Amsterdam, RP-1997-368 en 369

***Keishu** Melkmeid met koe; Man met bolhoed en paraplu en dame in kimono; Gesluierte vrouw op een brug bij maanlicht RP-P-1997-87 t/m 89

Vrouw met Japanse vlag en een haan; Schilder voor een scherm; Vrouw in interieur RP-P-1997-91; 93-94

***Koryusai, Isoda** Furyu Edo juni-kei (Twaalf gezichten op Edo) RP-P-1997-13 t/m 24

***Toshikata, Mizuno** Vrouw bij een lamp in interieur RP-P-1997-98

***Toshimine** Vrouw met een waaier bij maanlicht RP-P-1997-90

***Utamaro** Shunga, erotische voorstellingen RP-P-1997-12-A, B en C

Oost-Europa:

Housa, B. Chateau d'Overschie a Grimbergen en Brabant Schenking van Baron d'Anethan RP-P-1997-188

Kulhanek, S. Portret Jules Joseph Baron d'Anethan Schenking als vorenstaande RP-P-1997-190

Foto's

Dupont, Joseph, Blanche, e.a. Drieëntwintig carte-de-visite foto's van Belgische kunstenaars, waaronder portretten van Nicaise de Keyser, Henri Leys en Charles Verlat, en de begrafenis van Henri Leys 1865-1870 RP-F-

1997-1 t/m 23

Le Secq, Henri Sculpturen van heiligen, middenportaal van de kathedraal van Amiens, 1852 RP-F-1997-24; Sculpturen van twee heiligen en een engel, linkerportaal van de kathedraal van Amiens, 1852 RP-F-1997-25; Rechterportaal van de kathedraal van Reims, 1851 RP-F-1997-26 Aankoop met steun van de stichting VSB-fonds

Beato, A., Bonfils, L.D.B. e.a. Collectie van 306 foto's van Griekenland, Egypte, Griekenland, Syrië en het Midden-Oosten, alsmede twee portretten van Richard Polak (Collectie Richard Polak) RP-F-1997-27 t/m 31

Groot, Godfried de Portret van Frederik Schmidt-Degener, directeur van het Rijksmuseum, 1930-1941 Schenking van de heer E. Swaan, Eindhoven RP-F-1997-32

Onbekende fotograaf Portret van Frederik Schmidt-Degener als jongetje, 1886 Schenking als vorenstaande RP-F-1997-33

Regoor, M. Boek *De schermkunst voor het volksonderwijs geschikt gemaakt [...]*, Den Haag 1866, met t.o. de titelpagina een portret van de auteur door J. Hohmann RP-F-1997-34

Acht röntgenfoto's, vijf aantekenboekjes, enveloppe met losse aantekeningen e.a. Behoort tot de collectie Jacob Olie Schenking van de heer J.R. Olie, Santpoort RP-F-1997-35 t/m 38

Muybridge, Eadweard Man die verschillende bewegingen uitvoert (tennis speelt, een trap op- en afloopt en een ladder beklimt) 1885-1886 RP-F-1997-39 Vrouw die verschillende bewegingen uitvoert, 1885-1886 RP-F-1997-40 Vliegende vogel (gier), 1885-1886 RP-F-1997-41 Aankoop met steun van de stichting VSB-fonds

Hooper, Willoughby Wallace Aasgieren bij een kadaver, 1870-1880 Groot-Brittanië RP-F-1997-42

Onbekende fotograaf Portret van Louis-Alphonse Poitevin, 1860-1865 Frankrijk RP-F-1997-43

Bertsch, Auguste Adolphe Dwarsdoorsnede van drie stengels korenstro, microscopisch 2000 maal vergroot, 1850-1860 Frankrijk RP-F-1997-44

Panhard Frères Huis met rieten dak in Veules (bij Dieppe), Frankrijk,

1860–1870 RP-F-1997-45

Baldus, Édouard Spoorwegstation (Gare de Perrache) van Lyon, 1861–1865 RP-F-1997-46

Baldus, Édouard (toegeschreven) Huizen (?), 1860–1865 RP-F-1997-47
Marville, Charles Palais de l'École des Beaux-Arts, Parijs, 1850–1851 RP-F-1997-48

Quinet, Achille (toegeschreven) Boslandschap in Fontainebleau, 1868–1875 RP-F-1997-49

Janssen, Pierre-Jules-César (toegeschreven) Oppervlakte van de maan, 1885 RP-F-1997-50

Mares, Paul (toegeschreven) Man en vrouw voor een hek, 1850–1855 RP-F-1997-51

Robuchon, Jules Château de Touffon onder de sneeuw, Bonne, Frankrijk, 1880–1886 RP-F-1997-52; Château de Touffon, Bonne, Frankrijk, 1880–1886 RP-F-1997-53

Onbekende fotograaf Zaal met oudheden in de Vaticaanse Musea, 1870–1880 Schenking Duijvendijk & Brouwer, Amsterdam RP-F-1997-54

Alexandre Porcelein, 1870–1890 Schenking van mevrouw Mattie Boom, Leiden RP-F-1997-55

Emerson, P.H. The Farm by the Broad (landschap met bomen), 1886–1899 Schenking van Robert Hershkowitz Limited (Londen) RP-F-1997-56

Onbekende fotograaf De Beurs van Zocher, Amsterdam, 1890–1903 Schenking van mevrouw W. Buys, Amsterdam RP-F-1997-57

Henneman, Nicolaas Portret van Signor Sentura, 1853 RP-F-1997-58 Aankoop met steun van de stichting VSB-fonds

Vier amateurfoto's van vrouwen en een als man verklede vrouw 1892 Schenking van mevrouw A. Spoelstra, Amsterdam, RP-F-1997-60 t/m 63

Evans, Frederick H. Portret van Stanley Udale (?), 1920–1940 Schenking van de heer Willem Diepraam, Amsterdam RP-F-1997-64

Owen, Hugh (toegeschreven) Drie boomstudies, 1845–1850 RP-F-1997-65 t/m 67

Funckler, F.W. *Fabriek van natuurkundige werktuigen van F.W. Funckler. [...] te Haarlem. Prijsofgave van eenige natuurkundige werktuigen voornamelijk ten*

gebruike bij het onderwijs in de natuurkunde RP-F-1997-68

Hugo, Charles, en Vacquerie, Auguste Portret van Auguste Vacquerie, 1853–1854 RP-F-1997-69; Portret van Paul Meurice, 1853–1854 RP-F-1997-70

Würffel, C.F., e.a. Foto-album met 61 foto's van Nederlands-Indië, 1950–1960 Indonesië Schenking de heer en mevrouw E. van der Vossen-Delbrück, Amsterdam RP-F-1997-71

Onbekende fotograaf Kruis op een plein in Florence, 1855–1865 RP-F-1997-72

Onbekende fotograaf Mercato al grano en Torre del Palazzo in Florence, met het Palazzo Vecchio op de achtergrond, 1855–1865 RP-F-1997-73

Erleben, August Ruiter die zijn pistool afvuurt, 1885–1920 RP-F-1997-74

Onbekende fotograaf Interieur van kunsthandel Schüller, 1890–1920 Schenking van de heer W. Schüller en mevrouw A.A.E. Vels Heijn, Amstelveen RP-F-1997-75

Zeven daguerreotypen Portretten, waaronder één gemaakt door Kilburn en één door Jeremiah Gurney 1840–1860 Schenking van de heer Willem Diepraam, Amsterdam RP-F-1997-76 t/m 82

Hanstaengl, Franz Studie van Eugenie von Klenze, 1854 RP-F-1997-83 Aankoop met steun van de stichting VSB-fonds

Cendrars, Blaise, en Doisneau, Robert *La Banlieue de Paris*, Lausanne 1949 RP-F-1997-84
Imprimeries Clandestines, Souillac 1945 RP-F-1997-85

Braun, A. Laan in het park van Versailles, met tuinvazen, 1870–1890 RP-F-1997-86

Onbekende fotograaf Trappen van het Capitool, Italië 1870–1890 RP-F-1997-87

Krone, Hermann Vleugel van de Zwinger in Dresden, 1857 RP-F-1997-88-1; Gezicht op de Altstadt van Dresden, met de brug over de Elbe, 1857 RP-F-1997-88-2; Rotslandschap in de Saksische Schweiz ('Der kleine Prebischkegel'), 1857 RP-F-1997-89-1; Rotslandschap in de Saksische Schweiz ('Bastei, von der Brücke aus'), 1857

RP-F-1997-89-2; Rotslandschap in de Saksische Schweiz ('Neurathen und Steinschleuder, vom Ferdinandstein aus'), 1857 RP-F-1997-89-3

Onbekende fotograaf De Dom van Keulen tijdens de voltooiing (in 1858) RP-F-1997-90

Michiels, J.F. (toegeschreven) Reliëfs aan het zuidportaal van de Dom van Keulen, 1855–1860 RP-F-1997-91

Onbekende fotograaf Plein in Augsburg, met een fontein en Hotel Zu den Drei Mohren, 1858 Duitsland RP-F-1997-92

Onbekende fotograaf Portret van Adriana Werner-Droogendijk met haar eerste kind, Catharina Lamberdina, 1855–1856 Schenking van mevrouw H.W. Nierstrasz, Amsterdam RP-F-1997-93

Rosling, Alfred Boslaan bij Dorking ('Lane Scene, near Dorking'), 1860–1870 Schenking van Robert Hershkowitz Limited Londen RP-F-1997-94

Kelham, Augustus (toegeschreven) Gezicht op Conway Castle, Wales, 1860–1870 RP-F-1997-95; Westgevel van Southwell Collegiate Church; 1860–1870 RP-F-1997-96 Ruïne van het Chapter House van Haughmond Abbey, 1860–1870 RP-F-1997-97 Schenking Robert Hershkowitz Limited, Londen

Crolet, B. *Exposition Universelle de 1867. Préservation des bois exposés à l'action du taret. Atelier de créosotage du Port des Sables-d'Olonne* [...] Dessins et Photographies, 1867 RP-F-1997-98

Onbekende fotograaf Portret van Wouter Holleman, fabrikant, 1855–1870 RP-F-1997-99; Portret van Anna Maria Holleman-Rouffaer, 1855–1870 RP-F-1997-100 Schenking Maarten J. Israel, Diemen

Onbekende fotograaf St. Paul's Cathedral, Londen, 1870–1890 Schenking van de heer Willem Diepraam, Amsterdam RP-F-1997-101

Tepe, Richard Zwarte roodstaart op een paaltje, 1915–1930 Schenking van de heer J.P. Filedt Kok, Amsterdam RP-F-1997-102

Taber, Isaiah West / Watkins, Carlton E Gezicht op Sentinel Rock, Verenigde Staten, 1881–1905 Schenking van de heer Willem Diepraam, Amsterdam

RP-F-1997-103

Grussendorf, F. *Bilder aus der Kunst aller Zeiten. Mappe 2. Bilder aus der antiken Plastik*, Steglitz-Berlin 1911
Schenking van de heer M.D. Haga, Amsterdam RP-F-1997-104

Documenten en Objecten

Chalcografie

Fokke, Simon Koperplaat voor de ets 'De Zoonen van Jacob' RP-D-1997-17
Ponstijn, Jan Tien messing- en zinkplaten Schenking mevrouw H.J. Baruch, Amsterdam RP-D-1997-1/10

Sierpapieren

***Anoniem Duitsland** Brokaatpapier, goud op paars (H/G 134) RP-D-1997-11
***Remondini (vermoedelijk)** Twee sitspapieren RP-D-1997-15 en 16
Lechner, Johann Brokaatpapier, goud op groen (H/G 163) RP-D-1997-18

Brieven en documenten

Brief van Dolf van Leggelo Aan P. Schatborn, hoofd Rijksprentenkabinet RP-D-1997-14

Vijf brieven Van Samuel Prout aan W.B. Tiffin Esq., van Victor de Stuers aan onbekende, van Jacobus van der Borghat aan G. Clabbeek, van J.H. Rennefeld aan mevrouw ?, van H.L. van Wintzigrode aan J.F. Gontard Aankoop RP-D-1997-19 t/m 23

Collectie correspondentie, dagboeken en foto's m.b.t. J.H. Maschhaupt RP-D-1997-24

Twee brieven van Karel Wetselaar, één brief van Maria Hofker-Rueter aan P. Schatborn, hoofd Rijksprentenkabinet RP-D-1997-25 t/m 27

Vier brieven van Karel Wetselaar, één brief van Herman Vos aan dr J.W. Niemeijer RP-D-1997-28 t/m 32

Collectie brieven en documenten Gericht aan Rud. J. Kijzer en Otto Lanz, van H.W. Mesdag, Jan Toorop, W. Vogelsang, David Bles e.a. RP-D-1997-39 t/m 90

Brief van Jacob de Wit aan Pieter Schelling RP-D-1997-91

Vijf schriftjes Met aantekeningen over het boekbinden t/m het maken van sierpapier door J. Ponstijn, eerste deeltje gedateerd 1943; andere gedateerd

tussen ca. 1930 en begin 1940

Bijbehorende map met door hemzelf gemaakte sierpapieren Schenking van mevrouw H.J. Baruch, Amsterdam RP-D-1997-33 t/m 38

Twee mappen met opgeplakte fragmenten sierpapier Verzameld door Georg Rueter

Drie mappen met opgeplakte ontwerpen Voor boekbanden, oorkonden, glas-in-lood-ramen en documentaire stukken.

Twee banden voor Noorweegse Brieven van Valborg Isaachsen Dudok van Heel en *Verzen* van Frederik van Eeden, ontworpen door Georg Rueter en zijn vrouw Gerarda de Lang

Een tentoonstellingscatalogusje Over Scherenschnitte in het Kunstgewerbemuseum te Zurich (1919), afkomstig van Georg Rueter Schenking Maria Hofker-Rueter, Amsterdam RP-D-1997-92 t/m 99
Doctorsbul (eredoctoraat) van F. Schmidt Degener Amsterdam, 1881 en onderscheiding Alfonso XIII van Spanje aan F. Schmidt Degener Schenking van de heer E. Swaan, Eindhoven RP-D-1997-12 en 13

Afdeling schilderijen

Bilders, J.W. (1811–1890) Bosgezicht bij Wolfheze SK-A-4928

Bosboom, Johannes (1817–1891) De Parijse kade te Rouaan Aankoop door de Rijksmuseum-Stichting SK-A-4934

Breitner, G.H. (1857–1923) Gezicht op het Oosterpark te Amsterdam in de sneeuw Aankoop met door kunsthandel Noortman, Maastricht, beschikbaar gestelde gelden SK-A-4925

Couwenberg, Abraham Johannes (1806–1844) Heuvelandschap bij Wageningen Legaat mevrouw E. de Brauwer, Amsterdam SK-A-4924

Dujardin, Karel (1622–1678) Paulus geneest de kreupele te Lystra SK-A-4922 Aankoop met steun van de Vereniging Rembrandt en de Rijksmuseum-stichting

Jordaens, Jacob (1593–1678) De Kruisdraging Aankoop door de Rijksmuseum-stichting SK-A-4923

Rochussen, Charles (1814–1894) De koloniën brengen hulde aan de

Nederlandse maagd SK-A-4935

Tavenraat, Johannes (1809–1881) Het onweer SK-A-4926; Berglandschap in Tirol met gemzen SK-A-4927

Langdurige bruiklenen

Verschuur, Wouterus (1812–1874)

Interieur van een stal met paarden en figuren SK-C-1650

Bruikleen van het Koninklijk

Oudheidkundig Genootschap, Amsterdam:

Beerstraten, Abraham (aktief ca. 1635–1665) Sint Olofskapel te Amsterdam SK-C-1651

Anoniem, ca. 1795 Portret van Jacob de Vos Willemsz. (1774–1844) SK-C-1652

Bibliotheek

Selectie van bijzondere aanwinsten

Algemene konst- en letterbode, voor meer- en min-geoeffenden, behelzende berichten uit de geleerde wereld, van alle landen ... Haarlem, A. Loosjes, 1788–1861 BI-1997/1572

Anton Mauve, met een beschrijvende catalogus van door den meester vervaardigde niet uitgegeven etsen / etsen door Ph. Zilcken, tekst door H.L. Berckenhoff, Amsterdam, J.M. Schalenkamp, 1890 BI-1997/1406

The art of drawing in its various branches, exemplified in a course of twenty-eight progressive lessons ... explained in a clear, methodical, and at the same time familiar style by Thomas Smith. London, Sherwood, Jones and Co, 1825. Illustrated with coloured designs and numerous wood engravings BI-1997/2705

The art of painting in oil and in fresco, being a history of the various processes and materials employed, from its discovery, by Hubert and Jan van Eyck, to the present time / transl. from the french treatise of M.J.F.L. Mérimée. London, Whittaker, 1839 BI-1997/1263

The art of painting portraits, landscapes, animals, draperies, satins, etc. in oil colours: practically explained by coloured palettes, with an appendix on cleaning and restoring ancient paintings on panel or canvas / John Cawse. London, Rudolph Ackermann, 1840 BI-1997/1264

A catalogue of blue and white

Nanking porcelain forming the collection of sir Henry Thompson, illustrated by the autotype process from drawings by James Whistler Esq. and sir Henry Thompson / pref. M. Marks. London, Ellis and White, 1878 BI-1997/1265

Dictionnaire des graveurs anciens et modernes depuis l'origine de la gravure / F. Basan. Paris, Cuchet et Prault, 1789 (2 dl.). Bevat 110 gravures BI-1997/0724a-b

Graphice: the use of the pen and pencil, or the most excellent art of painting / William Sanderson. London, Robert Crofts, 1658. This appears to have been Howard Levis's copy BI-1997/2579

Het konst-cabinet der bouw- schilder- beeldhouw- en graveerkunde, of inleiding tot kennis dier fraaije wetenschappen, vervat in de schilderyen, stand-beelden en prenten ... door Florentyn Le Comte. Dordrecht, Abraham Blussé, 1761 BI-1997/2607a-b

Nederlands geschiedenis en volksleven in schetsen / door J. van Lennep, W. Moll en J. ter Gouw. Leiden, A.W. Seithoff, ca. 1870. Staalgravuren naar de schilderijen van de Historische Galerij der Maatschappij Arti en Amicitiae door Steelink, Rennefeld, Van Kesteren en Sluijter D. Jz. BI-1997/1407a-b

Pennings-boeck, ofte wech-wijser der chroniken van Dierick den VII. van dien naem tot hertogh Philips van Bourgondien toe, ende het leven in 't korte van de zelve graven / door Erasmus van Houwelingen. Rotterdam, Philips Jacobsz., 1627 BI-1997/2741

Theorie der schoone kunsten en wetenschappen grootendeels overgenomen uit het Hoogduitsch van F.J. Riedel en met bijvoegselen, aantekeningen, en eene inl. verm. door Hieronijmus van Alphen. Utrecht, G.T. van Paddenburg, Wd. J. van Schoonhoven, G. van den Brink Jansz., 1778-80 BI-1997/2706a-b

Ukiyo-e hizo meinshinshu = Collection of treasured famous Ukiyo-e / Yoshihiko Udo. Tokyo, Gakken, 1991-2. 4 cassettes met facsimiles van Ukiyo-e prentseries BI-1997/1023a-d

Whistler's etchings, a study and a catalogue / Frederick Wedmore. London, A.W. Thibaudau, 1886 BI-1997/1262

Lijst van nieuwe tijdschrift-abonnementen

- The asian art newspaper (1997-)
- Bulletin des musées de Dijon (1995-)
- CARE, conservation and restauration (1997-)
- Cleveland studies in the history of art (1996-)
- Études photographiques (1996-)
- Hoogsteder journal (1996-)
- Informazioni commenti inchieste sui beni culturali IBC (1993-)
- Journal of the American Institute for Conservation (1997-)
- Kroniek jaarboek, volledig jaaroverzicht in woord en beeld (1993-)
- Kronika Zamkowa (1992/1993)
- Locus amoenus (1995-)
- Mayer international auction records on CD-ROM (1987-)
- Museum der Bildenden Künsten Leipzig, Jahresheft (1994-)
- On paper, the journal of prints, drawings and photography (1996-)
- Parlement en kiezer, jaarboek (1911-)
- The picture restorer (1997-)
- Revista de história da arte e arqueologia (1994-)
- Saarland Museum, Kunstwerk des Monats (1997-)
- The sculpture journal (1997-)
- Le vieux papier, bulletin de la Société archéologique, historique et artistique pour l'étude de la vie et de moeurs d'autrefois (1900/02)

In totaal werden 3951 aanwinsten ingeschreven, waarvan 2731 boektitels, 26 tijdschrifttitels en 1194 veilingcatalogi. In vergelijking met 1996 nam het aantal inventarisnummers toe met 136 en bedroeg 2757 nummers; het aantal veilingcatalogi steeg met 50.

Van de 26 nieuwe tijdschrifttitels zijn 20 lopende abonnementen en 6 oudere, afgesloten tijdschriften. Van de lopende tijdschriften verschijnt er 1 op CD-ROM. Na opzegging of afsluiting van 15 tijdschriften komt het totaal aantal lopende tijdschriftabonnementen op 534 (exclusief jaarverslagen).

Afdeling Aziatische kunst

Voor het boek *Chinese Ceramics in the Collection of the Rijksmuseum*

Amsterdam werden tweeënveertig stukken Chinees porselein behandeld.

Voorts:

Twee Chinese altaarkleden AK-MAK-113 en 114, schoongemaakt

Stenen beeld uit Candi Plaosan AK-MAK-240, herstel oude restauratie

Twee flessen AK-NM-12465 en AK-NM-6664, herstel

Afdeling beeldhouwkunst en kunstnijverheid

Beeldhouwkunst

Artus Quellinus, Prudentia, terracotta, ca. 1650–'57 BK-AM-15-6.

Artus Quellinus, Atlas, terracotta, ca. 1650–'57 BK-AM-51-7.

Artus Quellinus, Deurbekroning, terracotta, ca. 1650–'57 BK-AM-51-20-A.

Pieter Xavery, Twee lachende narren, terracotta, 1673 BK-NM-5667.

Matthias Kessels, Discuswerper, brons, ca. 1900 BK-18754.

Ferdinand Leenhoff, Mercurius, brons, 1898 BK-18758.

Ferdinand Leenhoff, Biblis, brons, ca. 1900 BK-18753.

De zondvloed, marmer; Nederland, 19de eeuw BK-NM-8829; gereinigd.

Ceramik

Vaas met David met het hoofd van Goliath, majolica, Castelli, ca. 1550 BK-NM-14387-B.

Kwispedoor, faïence, Delft, ca. 1720 BK-KOG-2409.

Tegeltableau met de drie Gratiën, N.V. Haagsche Plaatelbakkerij Rozenburg, 1893 BK-1996-18.

Glas

15 gebrandschilderde ruitjes uit de Noordelijke en Zuidelijke Nederlanden, eerste helft 16de eeuw.

Twee panelen van gebrandschilderd glas, voorstellende de heilige Catharina en een onbekende heilige, beide

ca. 1500, de Catharina toegeschreven aan Arnold van Nijmegen, inv.nrs. BK-NM-10221/10222, zijn gerestaureerd door het Atelier Bogtman te Haarlem.

Klokken

Pendule, Parijs, ca. 1802, het werk door B.L. Vulliamy BK-1997-16.

Metaal

Voortgang van het reinigen (in veel gevallen ontlakken) en conserveren van de collectie edelmetaal.

Voortgezet onderzoek naar de preventieve conservering van zilver; in samenwerking met het Instituut Collectie Nederland en de universiteiten van Glasgow en Oxford.

Meubelen

Kist, Bremen, 1606 BK-KOG-1439.

Kabinet met marqueterie, Parijs, ca. 1660, toegeschreven aan Pierre Gole BK-1996-22.

Kussenkast, Nederland, ca. 1675–1700 BK-KOG-1450.

Tafel met marqueterie, Amsterdam, toegeschreven aan Jan van Mekerem, ca. 1690–1710 BK-1962-50.

Bureau met marqueterie, Frankrijk, ca. 1700 BK-1953-5.

Poppenhuis in de vorm van een Amsterdams grachtenhuis, Amsterdam, ca. 1750 BK-NM-5783.

Tafel met marqueterie, Parijs, ca. 1760, door Jean François Oeben en Jean Henri Riesener BK-16854.

Kast met marqueterie, Nederland, ca. 1770 BK-1995-15.

Hoekbuffet met marqueterie, Nederland, ca. 1770–'80 BK-1995-16.

Maquette van het Koninklijk Paleis op de Dam, Amsterdam, Albert van Kampen, 1747 BK-KOG-1504.

De meubelen opgesteld in de zalen 167-177 werden geconserveerd in verband met de heropening van deze zalen.

De houten bouwfragmenten in het depot betimmeringen werden met de hulp van twee stagiaires van de Reinwardt Academie schoongemaakt

en geordend. Van elk object werd een beknopt conditierapport opgesteld.

Textiel

(Kostuums en kant)

Damesjasje, zwarte zijde, Nederland?, 19de eeuw BK-TN-1908.

Redingote, donkerblauw satijn, Nederland, ca. 1830 BK-16000.

Tas, bedrukt fluweel, Engeland, ca. 1890–1900 BK-1980-811.

Fietsjasje, beige wol, Nederland, 1899, BK-1973-402.

Middagjapon, katoen en machinale kant, Nederland, ca. 1905 BK-16404.

Strompeljapon, roze satijn, Amsterdam, 1910 BK-1981-32.

Japon, lila changeant zijde met borduurwerk, Nederland?, 1910 BK-16406.

Japon, crèmekleurige crêpe zijde met lichtgroen borduurwerk, Nederland, Amsterdam, ca. 1916–1918 BK-1974-131.

Muts, zgn. Hollandse kant BK-BR-J-149.

Loper, naaldkant, Brussel, 1918 BK-BR-J-233.

Strook zgn. Hollandse kant BK-BR-J-162-A.

Voor de opstelling 'Chapeau, chapeaux' werden omstreeks 130 hoeden voor expositie in orde gebracht. Een uitgebreide behandeling kregen de volgende hoeden:

Herenmuts, brokaat afgezet met struisveren, Nederland, ca. 1700 BK-KOG-15.

Valhoedje, fluweel en zijde, Nederland, ca. 1690–1710 BK-NM-3009.

Hoed, doorgestikte gewatteerde zijde met zijden linten, Nederland, ca. 1806–'10, BK-NM-9999.

Luifelhoed, zijde met laitondraad, afgezet met blonde-kant, moiré-zijden linten, Nederland, ca. 1845 BK-NM-11341.

Hoedje, bandstro met strooien ornamenten, glazen kraaltjes en gestreepte zijden linten, Nederland, ca. 1865–'70 BK-1984-71.

Met fluweel beklede hoed, versierd met fluwelen papavers, wijnbladeren,

zijden strik, Nederland, ca. 1900–1910 BK-1997-19.

Hoed, zijden tule met viooltjes, fluwelen lint en voile, Nederland, ca. 1917 BK-1973-442.

Ripszijden kapje met strik, Frankrijk, ca. 1950–'55 BK-1993-78.

Tevens werden twee hoeden van de afdeling Nederlandse geschiedenis behandeld:

Hoge hoed, haarvilt, karton, rundleer, Nederland/België, 1830, NG-NM-10385-206.

Hoedje van papier, Nederland, 1830, NG-NM-10385-105-A.

(Oosterse tapijten)

Tapijt met de zgn. honderd antiquiteiten, China, 17de eeuw BK-1961-25.

Fragment van een bloemtapijt, Noord-India, Jaipur (?), ca. 1650–1680 BK-1962-10.

(Weefsels)

Servet, linnendamast, met verovering van Boedapest, Zuidelijke Nederlanden, 1686 BK-1996-6.

Servet, linnendamast, met de slag bij Rijsel, Zuidelijke Nederlanden, ca. 1708–'09 BK-NM-12690.

Deel van wandbespanning, geel zijdedamast, Frankrijk, ca. 1700–1725 BK-1954-6.

Beddensprei, zijde geborduurd met floszijde en gouddraad, China, Kanton, ca. 1720 BK-1958-208-20-B.

Wandbespanning of gordijn, beschilderde zijde, China, Kanton (?), ca. 1770–1790 BK-1997-14.

Rijksprentenkabinet

Prenten

Hollandse school: 4266 stuks

Franse school: 1664 stuks

Zgn. 2000 formaat: 589 stuks

Topografie: 295 stuks

Zgn. C-formaat: 105 stuks

Grote Franken: 33 stuks

Oranje-portretten: 29 mappen

Tekeningen

Nederlands, 18de eeuw: 650 stuks

Foto's

320 stuks

Van 26 mei tot 3 december werd in het kader van het UNESCO-hulpprogramma aan de Hermitage te St. Petersburg de zgn. Rovinski-collectie, bestaande uit ca. 600 etsen van Rembrandt, gerestaureerd. Vier Russische collega's werkten met de restauratoren van het Rijksprentenkabinet samen in dit project.

Afdeling schilderijen

De volgende schilderijen werden volledig gerestaureerd:

Anoniem Vrouw met rood hoedje SK-A-4915

Bol, Ferdinand Allegorie op het onderwijs SK-A-46

Boonen, Arnold Portret van Margaretha van den Eeckhout SK-C-1603; Portret van Pieter van de Poel SK-C-1602

Dubourcq, P.L. De begraafplaats te Baden Baden SK-A-1029

Elyas, Nicolaas Feestvierend gezelschap SK-A-1754

Flinck, Govert Vier doelheren van de Kloveniersdoelen SK-C-370

Hals, Frans Portret van Nicolaes Hasselaar SK-A-1246

Hals, Frans Portret van Sara Wolphaerts van Diemen SK-A-1247

Heyden, Jan van der De Nieuwe Zijds Voorburgwal met de Oude Haarlemmersluis te Amsterdam SK-A-154

Lairesse, Gerard Het feestmaal van Cleopatra SK-A-2115

Pronk, Cornelis Zelfportret SK-A-4274

Troostwijk, Wouter Johannes Bouwhoeve aan de oever SK-A-1168

Velde, Willem van de II Slag bij Kijkduin SK-A-2393

Voogd, Hendrik Italiaans landschap SK-A-4688

Weenix, Jan Baptist Portret van Johan van Twist SK-A-3879

Voorts werden ruim honderd schilderijen aan een meer of minder ingrijpende conservatoire behandeling onderworpen.

Lijsten

Volledig gerestaureerd werden de lijsten van de schilderijen:

Boonen, Arnold Portret van Margaretha van den Eeckhout

SK-C-1603

Teerlinck, Abraham De waterval van Tivoli SK-A-1145

Voogd, Hendrik Italiaans landschap SK-A-4688

Een vijftigtal lijsten werd aan een meer of minder ingrijpende conservatoire behandeling onderworpen.

Bibliotheek

Van 10 juni 1996 tot 26 januari 1998 is gedurende 1 dag in de week gewerkt aan het stofvrij maken van boeken en kasten en het controleren op gebreken van boekwerken in de bibliotheekhal. Het project is uitgevoerd door de boekrestaurator en twee restauratiemedewerkers van het prentenkabinet. In totaal werden 118 kasten met 906 planken van 1,20 meter met een lengte van 1154 meter gereinigd. Het aantal te behandelen boeken en portefeuilles bedraagt 2149.

Overige werkzaamheden ten behoeve van de bibliotheek o.m.:

- 312 boeken gerepareerd, hersteld of heringebonden
- 40 linnen ruggen voor archiefdozen opgeplakt
- 5 portefeuilles hersteld en 6 dozen gerepareerd
- 238 stofomslagen ingeplakt
- 60 etiketten gesneden
- 22 jaargangen tijdschriften van nieuwe omslagen voorzien

Bruiklenen aan tentoonstellingen

Dit jaar werden aan 110 instellingen in binnen- en buitenland de volgende bruiklenen afgestaan: 100 schilderijen, 5 aquarellen, 156 tekeningen, 253 prenten, 10 foto's, 10 brieven, 7 glasnegatieven, 5 schetsboekjes, 8 boeken, 9 beelden, 8 stuks ceramiek, 1 stuk porselein, 30 glazen, 8 meubels, 13 zilveren voorwerpen, 12 stuks textiel, 3 sieraden, 70 voorwerpen uit de Nova Zemblacollectie, 7 voorwerpen uit het legaat Drees, 31 scheepsmodellen en 2 munten, ten behoeve van tentoonstellingen:

A

Aken, Suermondt-Ludwig Museum:
Niederrheinische Skulptur
Amersfoort, Museum Flehite: Topstuk van Amersfoort
Amsterdam, Amsterdams Historisch Museum: Peter de Grote en Holland
Amsterdam, Gemeentearchief: G.H. Breitner, Schilder en Fotograaf
Amsterdam, Koninklijk Paleis: 17de eeuwse schilders
Amsterdam, Museum Willet-Holthuysen: Twee eeuwen tafelzilver:
De Amsterdamse zilvermeden Helweg 1753-1965
Amsterdam, Nederlandse Bank:
Afscheid Duisenberg
Amsterdam, Nieuwe Kerk: Catharina
Amsterdam, Rembrandthuis: Het Oude Testament
Amsterdam, Scheepvaartmuseum:
Gevangen in het IJ
Amsterdam, Stedelijk Museum:
Toegepaste Kunst in Nederland
Amsterdam, Stedelijk Museum,
Zielespiegel
Amsterdam, Tropenmuseum: Amazonia
Amsterdam, Universiteitsbibliotheek:
Met straffe hand ...
Amsterdam, Universiteitsbibliotheek:
P.C. Hooft
Amsterdam, Van Goghmuseum: Sir Lawrence Alma Tadema
Amsterdam, Van Goghmuseum:
Presentatie Mauve
Apeldoorn, Historisch Museum:
Holland-België

Apeldoorn, Historisch Museum: Het Apeldoorns Kanaal
Apeldoorn, Historisch Museum: De Prostitutie
Apeldoorn, Paleis Het Loo Nationaal Museum: Drie maal Charles Rochussen
Arnhem, Burgerweeshuis: Wezen en boefjes
Assen, Drents Museum: De Haagse School in Drenthe
Assen, Drents Museum: Kleding rond 1900
Assen, Drents Museum: Kerkbakers

B

Berlijn, Gemäldegalerie: Lof der Zeevaart. De Nederlandse marineschilderkunst in de 17de eeuw
Berlijn, Schwules Museum: Gay Liberation
Berlijn, Deutsches Historisches Museum: Krieg der Bilder
Brielle, Historisch Museum: Jacob van Maerlant
Brugge, Stedelijk Museum Arentshuis: Kant in Europa
Brussel, Koninklijke Musea voor Kunst en Geschiedenis: Boeddha's van Siam
Chiba, Japan, Chiba City Museum of Art: Surimono

D

Darmstadt, Hessisches Landesmuseum: L'Art Gourmand
Delft, Stedelijk Museum Het Prinsenhof: Pieter van Foreest
Den Bosch, Noordbrabants Museum: Kinderen van alle tijden
Den Haag, Haags Historisch Museum: Oranje en de Romanovs
Den Haag, Haags Historisch Museum: Van de Sande Bakhuizen, een Haagse schildersfamilie
Den Haag, Haags Historisch Museum: Vorstelijk vertoon
Den Haag, Koninklijke Bibliotheek: Verhuld voor 't oog
Den Haag, Koninklijke Bibliotheek: Alle hens
Den Haag, Mauritshuis: Kunst op vleugels
Den Haag, Museum Meermanno-Westreenianum: Gouden Legenden
Den Helder, Marinemuseum: Een mari-

tieme droom
Domburg, Maria Tak van Poortvliet Museum: Ferdinand Hart Nibbrig
Dordrecht, Dordrechts Museum: B.C. Koekkoek
Dordrecht, Dordrechts Museum: Gebroeders De Witt

E

Enschede, Rijksmuseum Twenthe: Charles Leickert
Essen, Villa Hügel: Breughel-Brueghel
Essen, Ruhrland Museum: Transit

F

Fort Worth, Kimbell Art Museum: Monet and the Mediterranean
Frankfurt am Main, Städtisches Institut: Kabinett
Frankfurt am Main, Historisches Museum: Maria Sibylla Merian
Freiburg, Augustiner Museum: Rock crystal in Freiburg

G

Gorcum, Gorcums Museum: Natuur in beeld – beeld in natuur
Gotha, Schloßmuseum: Das Gothaer Liebespaar
Groningen, Groninger Museum: De Gouden Eeuw in Groningen

H

Haarlem, Vleeshal: Cornelis Pronk
Hamburg, Museum für Hamburgische Geschichte: Baukunst nach der Natur – die Erben Palladios in Nordeuropa
Hamburg, Art Maritim 1997: Schifffahrt und Kunst aus den Niederlanden
Hoorn, Westfries Museum: Hoorn des Overvloeds
Hoorn, Westfries Museum: Verhalen van de Vechtkust
Huizen, Museum Het Schoutenhuis: Terug in de schoolbanken
Hulst, Museum De Vier Ambachten: Reinaert de Vos

K

Kaapstad, Michaelis Collection: 17th-Century Dutch Painting
Keulen, Wallraf-Richartz-Museum; L'Art Gourmand
Keulen, Wallraf-Richartz Museum: Capriccio
Keulen, Museum für Völkerkunde: Sie und er

Kevelaer, Niederrhein Museum: Fossa Eugenia
 Kleef, B.C. Koekkoekhuis: B.C.
 Koekkoek

L

Leerdam, Nationaal Glasmuseum: Alle glazen op een rijtje
 Leiden, Museum Boerhaave: Het Groene Goud
 Lemgo Brake, Schloß Brake: Moritz der Gelehrte
 Liverpool, Walker Art Gallery: Sir Lawrence Alma Tadema
 Londen, Royal Academy: Utagawa Hiroshige
 Lyon, Musée des Beaux-Arts: Kees van Dongen

M

Mechelen, Stedelijk Museum: Fayd'herbe '97
 Melbourne, National Gallery of Victoria: Rembrandt
 München, Schloss Nymphenburg: 250 Jahre Porzellanmanufaktur Nymphenburg

N

Nantes, Galérie des Beaux-Arts: Voyageur dans le paysage gravé hollandais

P

Parijs, Institut Néerlandais: Kees van Dongen
 Perth, Art Gallery of Western Australia: The Golden Age of Dutch Art
 Pforzheim, Schmuckmuseum: Idol und Ideal. Das Bild des Menschen im Schmuck der Renaissance
 Potsdam, Marmorpalais: Friedrich Wilhelm II
 Praag, Kasteel van Praag en Museum of Decorative Arts: Rudolf II en Praag

R

Rijswijk, Museum Rijswijk: De vrede van Rijswijk
 Rome, Palazzo delle Esposizione: Grand Tour: The Lure of Italy
 Rotterdam, Historisch Museum: Charles Rochussen, een veelzijdig kunstenaar
 Rotterdam, Kunsthal: Mijn eerste stoel – kindermeubilair uit de hele wereld
 Rotterdam, Kunsthal: Een groots overzicht
 Rotterdam, Museum Boijmans van Beuningen: Lof der Zeevaart. De Nederlandse marineschilderkunst in de 17de eeuw
 Rotterdam, Museum Boijmans van Beuningen: Pieter Haverkorn van

Rijswijk

Rotterdam, Museum Boijmans van Beuningen: Inktvraat
 Rotterdam, Nederlands Architectuur Instituut: Michiel de Klerk
 Rotterdam, Nederlands Foto Instituut: Stephen Shore
 Rotterdam, Chabotmuseum: Kirchner

S

San Francisco, Fine Arts Museum: Utrecht in the Golden Age
 Scheveningen, Museum Scheveningen: Adriaen Coenen
 Sint Annaland, Museum De Meestooft: Huwelijksgewoonten
 Sint Niklaas, Cultureel Centrum: Martin Schongauer
 Sliedrecht, Nationaal Bagger Museum: Vier paardjes in het rond

T

Trondheim, Nordenfjelske Kunstindustrimuseum: Medieval Applied Art

U

Utrecht, Centraal Museum: Van aalmoes tot AOW. Zes eeuwen ouderenzorg in een Nederlandse stad
 Utrecht, Centraal Museum: Het stenen geheugen
 Utrecht, Museum Catharijneconvent: Vier eeuwen domineesland
 Utrecht, gebouw Kunstliefde: Kerende Tijden

V

Velsen, Museum Beeckestijn: Goll van Frankenstein
 Venetië, Palazzo Grassi: Dalle Fiandre e Paesi Bassi – l'antica storia dell'arte moderna

W

Wenen, Kunstforum: Kunst und Wahn
 Wenen, Kunsthistorisches Museum: Capriccio

Z

Zeist, Slot Zeist: Jan Voerman
 Zürich, Kunsthaus: Capriccio
 Zutphen, Museum Henriette Polak: Hollandse Aquarellistenkring
 Zwolle, Stedelijk Museum: 17de-eeuwse Zwolse schilders

Tentoonstellingen en presentaties

74

Wintertentoonstellingen

t/m 12 januari

Jan Steen, schilder en verteller

In samenwerking met The National Gallery of Art, Washington DC

Concept: Arthur Wheelock (Washington) en Wouter Kloek
Projectleider Guido Jansen

Ontwerp Marijke van der Wijst

Licht Jan Hofstra

Grafische vormgeving Tessa van der Waals

Aantal bezoekers in 1997 89.609

Totaal aantal bezoekers 355.000

vanaf 28 november

Langs velden en wegen. De verbeelding van het landschap in de 18de en 19de eeuw

Concept Wiepke Loos en Robert Jan te Rijdt

Projectleider Wiepke Loos/Annemarie Vels Heijn

Ontwerp Afdeling museuminrichting (Igor Santhagens)

Grafische vormgeving Berry Slok i.s.m.

Afdeling museuminrichting (Joan Veenendaal)

Aantal bezoekers in 1997 31.725

Rijksprentenkabinet

t/m 2 februari

Aanwinsten. Prenten, tekeningen en foto's

Projectleider Irene de Groot

8 februari t/m 4 mei

De spiegel van alledag. Nederlandse genreprenten uit de 16de en 17de eeuw

Projectleider Ger Luyten

10 mei t/m 3 augustus

Het naakt. Prenten, tekeningen en foto's

Projectleider Peter Schatborn

16 augustus t/m 9 november

Whistler en Holland

Projectleider Freek Heijbroek

vanaf 22 november

Een middeleeuws beeldverhaal. Het Hausbuch en zijn meester

Projectleider: Jan Piet Filedt Kok

Presentaties

t/m 13 april (zaal 101)

De Nova Zembla-expeditie uit 1995

Projectleider: Bas Kist

8 maart t/m 31 augustus (zaal 114)

Een selectief welkom; foto's van Koen Wessing over het asielbeleid

(Foto-opdracht afdeling Nederlandse geschiedenis 1976, aangevuld met foto's aangekocht in 1996)

Projectleider: Jet Baruch

Vanaf 8 november

Opnieuw te water. De restauratie van nautische modellen

Projectleider: Ab Hoving

t/m 19 januari (zaal 225)

De Calvarieberg; presentatie van een aanwinst ter gelegenheid van het afscheid van Henk van Os als algemeen directeur

t/m 4 mei (verlengd) (zaal 249)

Duits steengoed. Ceramiek uit de omgeving van Keulen, 1400–1625.

Projectleider: Jan Daan van Dam

5 juli t/m 19 oktober

Aanwinsten afdeling beeldhouwkunst en kunstnijverheid

(o.a. schoorsteen J.B. Xavery)

vanaf 1 november

Aanwinsten afdeling beeldhouwkunst en kunstnijverheid

(o.a. twee marqueteriemeubelen uit het legaat S.J. Fontein)

Tentoonstellingszaal

28 maart t/m 7 september

Schilderijen van Italiaanse meesters uit de eigen verzameling.

Tien topstukken en een serie schilderijen met z.g. goudgronden

Projectleider: Wouter Kloek

Zuidvleugel

t/m 2 maart (Textielzaal)

Machtsvertoon. Status, invloed en geld in kostuum en textiel.

Projectleiders: Ebelte Hartkamp-Jonxis, Bianca du Mortier

Ontwerp: Afdeling museuminrichting (Gerrit Ravesloot)

Licht: Jan Hofstra

Grafische vormgeving: Berry Slok

28 maart t/m 14 sept.

Wat je van ver haalt. Exotische textiel in Nederland.

Projectleider: Ebelte Hartkamp-Jonxis

Ontwerp: Afdeling museuminrichting (Gerrit Ravesloot)

Licht: Jan Hostra

Grafische vormgeving: Berry Slok

vanaf 4 oktober

Chapeau Chapeaux. 150 hoeden 1750–1950

Projectleider: Bianca du Mortier

Ontwerp: Afdeling museuminrichting (Gerrit Ravesloot)

Grafische vormgeving: Berry Slok

Zaal 3 (Aziatische kunst)

t/m 23 maart

Chinese en Japanse rolschilderingen en albumbladen

vanaf 21 juni

Chinees porselein: vierhonderd stukken uit de Ming- en Chingdynastie

Projectleider: Pauline Lusingh

Scheurleer

Herinrichtingen

september

Heropening van de gerenoveerde binnenplaats West (Beeldhouwkunst en Kunstnijverheid) en opening van zaal 30/31, geheel gewijd aan het Historisme.

Projectleider: Reinier Baarsen

Licht: Jan Hofstra

Vanaf mei werden de 19de-eeuwse schilderijen in de Zuidvleugel gepresenteerd volgens een concept van de algemeen directeur Ronald de Leeuw

Publicaties van het Rijksmuseum

75

Bulletin van het Rijksmuseum

jaargang 44, 1997, nrs 1 t/m 4
R-J te Rijdt, redactiesecretaris

Rijksmuseumkunskrant

23ste jaargang, nrs 1 t/m 6

Komt U voor een tentoonstelling

Het publiek van het Rijksmuseum,
1993–1996. Rijksmuseum Amsterdam

Wat je van ver haalt: exotische textiel in Nederland

Distance lends enchantment: exotic textiles in the Netherlands
Vouwblad bij de presentatie Exotische Textiel
Ebeltje Hartkamp-Jonxis, Epcó Runia
Rijksmuseum Amsterdam

Chapeau, chapeaux!: 40 hoeden uit de verzameling van het Rijksmuseum

40 hats from the collection of the
Rijksmuseum
Bianca du Mortier
Rijksmuseum-Stichting

Langs velden en wegen. De verbeelding van het landschap in de 18de en 19de eeuw

On country roads and fields. The depiction of the 18th and 19th century landscape
Niederländische Landschaftsmalerei des 18. und 19. Jahrhunderts
Wiepke Loos, Robert-Jan te Rijdt, Marjan van Heteren
Inleiding van Ronald de Leeuw
Rijksmuseum, Amsterdam en Blaricum:
V+K Publishing/Inmerc en Stuttgart:
Belsar Verlag (Duitse ed.)

Langs velden en wegen. Eropuit met Nederlandse kunstenaars uit de 18de en 19de eeuw

Judikje Kiers e.a.
Rijksmuseum-Stichting

Joost de Suppoost aan tafel

Afdeling educatie en voorlichting
Rijksmuseum Amsterdam

Joost de suppoost in de kleren

Afdeling educatie en voorlichting
Rijksmuseum Amsterdam

Joost de Suppoost en de liefde

Afdeling educatie en voorlichting
Rijksmuseum Amsterdam

Voor en na Waterloo. Schilderijen uit de collectie van het Rijksmuseum 1800–1830

Waterloo, before and after. Paintings from the Rijksmuseum in Amsterdam, 1800–1830
Wiepke Loos, Guido Jansen, Wouter Kloek
Rijksmuseum Amsterdam en Zwolle:
Waanders

Het naakt: tekeningen, prenten en foto's in de verzameling van het Rijksmuseum

The nude: drawings, prints and photographs in the collection of the
Rijksmuseum Print Room
Peter Schatborn/Victoria van Rooijen
Rijksmuseum-Stichting

Spiegel van alledag. Nederlandse genreprenten 1550–1700

Mirror of everyday life. Genreprints in the Netherlands, 1550–1700
Eddy de Jongh en Ger Luijten
Rijksmuseum Amsterdam en Gent:
Snoeck-Ducaju & Zoon

Chinese ceramics in the collection of the Rijksmuseum, Amsterdam

The Ming and Qing dynasties
Christiaan Jörg, Jan van Campen
Rijksmuseum Amsterdam en Londen:
Philip Wilson

Supplement to Chinese ceramics in the collection of the Rijksmuseum, Amsterdam.

The Ming and Qing dynasties
Jan van Campen
Rijksmuseum Amsterdam

Whistler en Holland

Whistler and Holland

J.F. Heijbroek, Margaret F. MacDonald
Rijksmuseum Amsterdam en Zwolle:
Waanders

Topstukken van het Rijksmuseum. Een interactieve wandeling langs alle hoogtepunten uit de collectie

Highlights from the Rijksmuseum [cd-rom]/ Haarlem: IDG Nederland

Langs velden en wegen. De verbeelding van het landschap in de 18de en 19de eeuw

On country roads and fields. The depiction of the 18th and 19th century landscape. [cd-rom]. Haarlem: IDG Nederland.

Pip de rattenvanger van het Rijksmuseum

Lydia Rood
Amsterdam: Leopold

Publicaties van medewerkers

R. de Leeuw

'Van Gogh Museum', Zwolle 1997 (310 pp., Engels-talig)
'Claude Monet. Kustlandschap', in: *Vereniging Rembrandt Nationaal Fonds Kunstbehoud*, 7 1997 nr. 1, pp. 26-27
'De nocturne in de beeldende kunst' in: *Grønøk, Historisch Tijdschrift* no. 139, jrg. 31, dec, 1997, pp. 227-235
'De quintessens van John Torenbeek' in: *Afgezien van Italië*, Zwolle 1997, pp. 36 tekst t.g.v. opening tentoonstelling 'Il giardino italiano', Utrecht 13.4.1997
'Hollands Dagboek' in *NRC Handelsblad*
'Thomas de Keyser: Portrait of Constantin Huygens and his Clerk' in: *The National Gallery News*, mei 1997, pp. 1-2.

R.J. Baarsen

'Twee Nederlandse marqueteriemeubelen uit het legaat S.J. Fontein', *Bulletin van het Rijksmuseum* 45 (1997), pp. 217-226.

Mw M. Boom

'Paparazzi van het eerste uur. Rake typeringen van Amsterdam', in *Nieuwsbrief Nederlands Fotogenootschap*, nr. 17, maar 1997, p. 10-11;
'De Amsterdamse fotografietentoonstellingen van 1855, 1858 en 1860' in *Geschiedenis van de Nederlandse fotografie*, april 1997, Amsterdam, p. 1-34.

J. van Campen

'Lakwerk uit de collectie Royer' *Aziatische Kunst* Jg. 27, no. 2, pp. 2-20;
'Tentoonstelling Chinees Porselein uit het Rijksmuseum' *Aziatische Kunst* 27 (1997), no. 2, juni pp. 29-31;
'History of the Collection' in *Chinese Ceramics in the Collection of the Rijksmuseum Amsterdam: the Ming and Ching Dynasties* door Christiaan Jörg in samenwerking met Jan van Campen, Londen (Philip Wilson publishers) 1997, pp. 11-26.

J.D. van Dam

bespreking van: W. Joliet, *Die Geschichte der Fliese*, Keulen 1996, *Vormen uit vuur* 160 (1997/1), pp. 39-40;
'Das keramische Thema in Belgischen und Niederländischen Sammlungen im XIX. Jahrhundert: Jacobakannen, Grès de Flandres und schliesslich Deutsches Steinzeug', *Keramos* 156 (1997),

pp. 39-130;

'Diana en haar nimfen tijdens het spel, een 'porceleynen schilderij' uit Delft van ca. 1690-1710', *Bulletin van het Rijksmuseum* 45 (1997), pp. 152-156.

P.J.H.C. van Duin

'Marqueterie: schilderen met hout?', *kM-vakinformatie voor beeldend kunstenaars en restauratoren* 24 (winter 1997), pp. 40-41.

J.P. Filedt Kok

(met Molly Faries), 'Infrared Reflectography (IRR) and Art History: the Pioneering Years (1970-75)', *Album Discipulorum J. R. J. van Asperen de Boer*, Zwolle 1997, pp. 9-18.

M. Fitski

boekbespreking O. Impey, *The Early Porcelain Kilns of Japan: Arita in the First Half of the Seventeenth Century*, Oxford 1996 in *Aziatische Kunst* no. 3 1997, pp. 27-30;

beschrijving van enkele voorwerpen uit het Legaat Maartje Draak in *Aziatische Kunst* 27 (1997) no. 4, pp. 28-31, 35.

Mw E. Hartkamp-Jonxis

'Susanna op tafel of 'non plus ultra' op linnendamast', *Antiek* 31 (1997), pp. 298-304;

'Prachtige vrachten, Exotisch textiel in Nederland', *Antiek* 31 (1997), pp. 402-419.

J.F. Heijbroek

'De boottochten van James Whistler', *Ons Amsterdam* 49 (1997), p. 198-202.

A. Hoving

'De Fluit', in: *Nautical Reserach Journal* (maart 1997) pp. 24-55;
'Model van een onbekend oorlogsschip', in: *De Postboei*, jrg. 7 nr. 4, uitgave Helders Marinemuseum.

G.M.C. Jansen

'De notitie der dagelijxe schilderoeffening van Henrik van Limborg (1681-1759)', *Bulletin van het Rijksmuseum* 45 (1997), pp. 26-67;
'Karel du Jardin (1626-1678), Paulus geneest de kreupele man te Lystra', *Vereniging Rembrandt. Nationaal Fonds Kunstbehoud* 7 (1997), nr. 3, pp. 24-26;
'Paulus geneest de kreupele man te Lystra uit 1663 door Karel du Jardin

(1626-1678)', *Bulletin van het Rijksmuseum* 45 (1997), pp. 179-189.

J.B. Kist

Redactie van *Proceedings/Actes IAMAM congress 1996* (Amsterdam, Delft, Bruxelles, Liege 1997) met P. de Gryze en F.A. Koens;
'Weapons from the island of Novaya Zemlya. Armaments of survivors of a Dutch expedition to Asia 1596-1597', in: *Proceedings/Actes IAMAM congress 1996* (Amsterdam, Delft, Bruxelles, Liege 1997) pp. 83-87;
De restauratie van Nederlandse vuurwapens uit het Kremlin te Moskou, rapport over het restauratieproject, uitgevoerd door H. Prummel te Wildevank.

W.Th. Kloek

'De gewelfschilderingen in het koor van de Grote Kerk te Alkmaar', *Glans en glorie van de Grote Kerk. Het interieur van de Alkmaarse Sint Laurens (Alkmaarse Historische Reeks deel 10)*, pp. 31-73;
'Jan Steen's *Dancing Couple on a terrace*, voor catalogus *Old Master Paintings* (Richard Green), Londen 1997.

G.-J. Koot

(Met Jeanne Hogenboom) 'Processus d'automatisation dans les musées: étude de cas', in: *Cahiers d'étude, Comité pour la documentation (CIDOC) = Study series, Committee for Documentation (CIDOC)*, 4 (1997), pp. 29-32;
'European Art Libraries Meeting "I cataloghi dei musei/Museum catalogues/Les catalogues des musées" in Trieste, December 2-5, 1996', in: *Newsletter Section of Art Libraries, International Federation of Library Associations (IFLA)*, no. 40 (1997, 1), pp. 3-6.

M. van de Laar

(Met Aviva Burnstock) "'With paint from Claus & Fritz': A study of an Amsterdam Painting Materials Firm (1841-1931)" in: *Journal of the American Institute for Conservation*, vol. 3, 1997, nr. 1, pp. 1-16;
(Met M. Altena en A. Stijnman) 'Henri Bogaerts, een leven tussen tijdschriften, houtgravures en kunstreproducties. Fotografie in dienst van de reproductie', in: *Het licht van de negentiende eeuw. De komst van de fotografie in de provincie*

Noord-Brabant, Cat. tentoonstelling Noordbrabants museum, 's Hertogenbosch/Eindhoven, 1997, pp. 169-182;
(Met W. de Ridder) 'De wisselvalige geschiedenis van de portretgalerij van de Gouverneurs-Generaal van Nederlands Indië' in *Bulletin van het Rijksmuseum*, 45, (1997), nr. 3, pp. 204-216.

Mw P.C.M. Lunsingh Scheurleer

'Buddhist Art in Indonesia', hoofdstuk in *A Companion to Buddhist Art. Introductory Course at Leiden University*, Leiden, eds. Karel R. van Kooij en Pauline Lunsingh Scheurleer;
'Maartje Draak en de Aziatische Kunst', *Aziatische Kunst* 27 (1997), no. 4, pp. 6-15.
beschrijving van enkele voorwerpen uit het legaat Maartje Draak in *Aziatische Kunst* 27 (1997), no. 4, pp. 37-40 en 46-50.

G.C.M. Luijten

(Met E. de Jongh): *Spiegel van alledag. Nederlandse genreprenten 1550-1700*, Amsterdam - Gent, 1997. (ook Engelse editie);
(Met H. Bevers) redactie van U. Mielke, *The New Hollstein German. Albrecht and Erhard Altdorfer*, Rotterdam 1997;
redactie van P. Fuhring, *Hollstein's Dutch and Flemish etchings, engravings and woodcuts 145-1700. Hans and Paul Vredeman de Vries*, 2 delen, Rotterdam 1997;
redactie van C. Schuckman, *The New Hollstein. Dutch and Flemish etchings, engravings and woodcuts 1450-1700. Gerard van Groeningen*, 2 delen, Rotterdam 1997.

P.C. Ritsema van Eck

'European Glass 1550-1850' (met 21 entries), in: *Guide to the Hida Takayama Museum of Art*, Takayama 1997, pp. 24-70;
'Decoratietechnieken', in: J. Brand et al. (red.), *Het Drinkglas*, Zwolle 1997, pp. 58-81.

H. Rooseboom

'Photography, early (1839-1925)', 'Photography, modern and contemporary (1925-1990)' en verschillende andere stukken in Sheila D. Muller (red.), *Dutch Art. An Encyclopedia*, New York/Londen 1997;
'Amsterdam op vroege foto's. Hoe

modern was Breitner?', in: *Nieuwsbrief Nederlands Fotogenootschap* nr. 17 (maart 1997), pp. 4-6;
(Met Steven Wachlin) 'Parijzenaar of Amsterdamer? Hoofdstedelijk raadsel ontsluit', in: *Nieuwsbrief Nederlands Fotogenootschap* nr. 17 (maart 1997), pp. 15-16.
'Meinard Woldringh, de NFK en de Subjektive Fotografie, 1950-1958', in: *Jong Holland* 13 (1997) nr. 4, pp. 48-58;
'De wasmand van Breitner / Breitner's Laundry Basket', in: *RKD Bulletin* 1997 nr. 3, pp. 11-20.

R.-J. te Rijdt

'Een "nieuwe" portret van een "nieuwe" verzamelaar van kunst en naturalien: Jan Snellen geportretteerd door Aert Schouman in 1746', *Oud Holland* 111 (1997), pp. 22-53;
'Jan Goeree, het stamboek van Joanna Koerten en de datering ervan', *Delineavit et Sculpsit* nr. 17 (maart 1997), pp. 48-56;
'Miscellanea: Jacob de Wit', *Delineavit et Sculpsit* nr. 17 (maart 1997), pp. 58-61.
'Keuze uit de Vlaamse en Hollandse tekeningen van de Stichting Jean van Caloen, cat.nrs. 36-44', *Delineavit et Sculpsit* nr. 18 (november 1997), pp. 49-63.

P. Schatborn

'Tekeningen van de gebroeders Pynas. II. Jacob Pynas', *Bulletin van het Rijksmuseum*, 45 (1997), nr. 1, pp. 3-25;
'Rembrandt tekenaar' inleiding in: Mária van Berge-Gerbaud, *Rembrandt en zijn school. Tekeningen uit de collectie Frits Lugt*, Parijs 1997, pp. XVII-XXIX; Ned. en Franse editie.

F.T. Scholten

'Good widows and the sleeping dead: Rombout Verhulst and tombs for the Dutch aristocracy', *Simiolus* 24 (1996), pp. 328-349;
'Sir Constantijn Huygens and François Dieussart, a portrait observed', *The Sculpture Journal* 1 (1997), pp. 7-15;
'Hele en halve hoofden, kanttekeningen bij terracotta portretten van Hendrick de Keyser', in: P. van den Brink en L. Helmus (red.), *Album Disciplinorum J.R.J. van Asperen de Boer*, Zwolle 1997, pp. 185-195;
bespreking van: A. Krekel-Aalberse e.a., *Jan Eisenloeffel (1876-1957)*, Zwolle 1996, *Jong Holland* 13 (1997), nr. 3, pp. 56-58.

J.P. Sigmund

'The use of Militaria in the presentation of Dutch History in the Rijksmuseum Amsterdam', in: *Proceedings/Actes IAMAM congress, 1996* (Amsterdam, Delft, Bruxelles, Liege 1997) pp. 138-143;
Modellkammer im Rijksmuseum, in: *Schiffahrt und Kunst aus der Niederlanden* (Hamburg 1997) pp. 13-24, met A. Hoving.

L. Sozzani

'An Economical design for a Microclimate Vitrine for Paintings Using the Picture Frame as the Primary Housing' in *Journal of the American Institute for Conservation*, 36 (1997), nr. 2, pp. 95-107;
'An Electric Power Engraver for Removal of Old Fills' *Western Association of Art Conservators*, 18 (1997), nr. 2, p. 12;
Idem, in *Care, Conservation and restoration*, 0-nummer 1997, p. 63;
'Abtragung von Überkittungen: Electric Power Engraver' in: *Restaura*, Jan/Febr. 1997, p. 10.

A. Wallert

'Fragments of Roman Wall Painting at the J. Paul Getty Museum: A Preliminary Investigation', *Roman Wall Painting: Materials, Techniques, Analysis and Conservation*, SGE Modesti, Padova 1997, pp. 53-61;
'The examination of *The Penitent St. Jerome* by Hans Schaufelein: a preliminary report' *Album Discipulorum J.R.J. van Asperen de Boer*, Zwolle 1997, pp. 211-222;
'Underdrawings and colour notations: the examination of *The Ordination of St. Stephen* by Vittore Carpaccio', *Actes du colloque XI pour l'étude du dessin sous-jacent dans la peinture*, Louvain-la-Neuve 1997, pp. 161-167;
'Pigments and Organic Colourants: Two Case Studies', *Early Italian Paintings, Techniques and Analysis*, eds. T. Bakkenist, R. Hoppenbrouwers en H. Dubois, SRAL Maastricht 1997, pp. 73-78;
'The Analysis of Dyestuffs in Historical Textiles from Mexico', *The Unbroken Thread; Conserving the Textile Traditions of Oaxaca*, ed. K. Klein, Los Angeles 1997, 57-86.

Externe activiteiten

R. de Leeuw

- Président Comité International d'Histoire de l'Art, CIHA, voor de periode 1996–2000;
- lid algemeen en dagelijks bestuur Onderzoekschool Kunstgeschiedenis;
- lid algemeen bestuur en voorzitter sectie beeldende kunst Prins Bernhard Fonds;
- voorzitter Raad van Toezicht Stichting Restauratoren Collectief Amsterdam;
- lid algemeen bestuur en kernbestuur Vereniging Rembrandt;
- bijzonder hoogleraar museumbeleid en geschiedenis van het verzamelen in de 19de en 20ste eeuw, Vrije Universiteit Amsterdam;
- lid Raad van commissarissen NV Stadsherstel, Amsterdam;
- lid Adviesraad tentoonstellingen Raad van Europa;
- voorzitter Stichting 't Schou, Schipluiden;
- lid redactieraad van het tijdschrift *Antiek* (tot juli);
- voorzitter Stichting Schönberg Ensemble, Amsterdam;
- lid Raad van toezicht Theater Instituut Nederland, Amsterdam;
- voorzitter Stichting Vrienden van het Theater Festival, Amsterdam;
- lid Réunion des organisateurs de grandes expositions;
- lid International Committee of Fine Art Museums (ICFA);
- lid Comité van aanbeveling Gay Games Amsterdam;
- voorzitter Stichting Nieuwe Vleugel van Gogh Museum, Amsterdam (tot maart 1997);
- lid Adviesgroep kunstmusea Nederlandse Museumvereniging;
- adviseur Museum Chabot, Rotterdam;
- lid Jury David Röellprijs, Prins Bernhard Fonds, Amsterdam;
- co-voorzitter Commissie Musea & Expositie-ruimten van de Kunstraad Amsterdam (tot medio 1997);
- lid bestuur Bibliografie d' Histoire de l' Art (BHA);
- lid aanbevelingscomité Victor de Stuers archief;

- lid aanbevelingscomité Nationaal Fonds voor Muziekinstrumenten;
- lid dagelijks bestuur van de Vereniging Rijksgesubsidieerde Musea (VRM).

Mw M. Albers

- penningmeester TRON (Textiel Restauratoren Overleg Nederland).

F. van der Avert

- voorzitter van de sectie PR & Marketing van de NMV;
- bestuurslid van de Associatie Culturele Marketing & Communicatie i.o. (sectie van het Genootschap van Reclame);
- nam deel aan de PR-werkgroep Museumplein;
- nam deel aan de studiereis van de sectie PR & Marketing van de NMV in april naar Londen;
- reisde in november naar Berlijn, Keulen en Brussel voor persconferenties over de tentoonstelling 'Langs Velden en Wegen'.

R.J. Baarsen

- lid van het bestuur van de Stichting Huis Doorn;
- lid van het bestuur van de Stichting Huis van Loon;
- lid van de Vaste Adviescommissie Beeldende Kunsten, Prins Bernhard Fonds;
- lid van het bestuur van de Stichting tot bevordering van de bestudering van de kunstnijverheid (tevens jury Mr J.W. Frederiksprijs);
- lid van het Overleg conservatoren moderne kunstnijverheid Nederland;
- lid van de werkgroep en het wetenschappelijk comité ter voorbereiding van de tentoonstelling 'Wonen in Arcadië', Noordbrabants Museum, 's-Hertogenbosch;
- tot juli lid van de redactieraad van het tijdschrift *Antiek*.

Mw M. Boom

- voorzitter Nederlands Fotogenootschap (advisering collectie Doorn);

- lid redactie *Lexicon Geschiedenis van de Nederlandse Fotografie*;
- lid Raad van Advies Nationaal Foto-restauratieatelier Rotterdam;
- lid Raad van Advies Nederlands Fotoarchief Rotterdam;
- adviseur Collectie Willet.

J. van Campen

- redacteur van *Aziatische Kunst*.

J.A. Cok

- lid werkgroep Lijmen van het Textiel Restauratoren Overleg Nederland (TRON);
- redactielid *Care*, interdisciplinair vakblad voor conservering en restauratie;
- mede-organisator van de workshop 'Art in Transit', gehouden op 24 en 25 april in het Rijksmuseum te Amsterdam;
- docent en mede-auteur syllabus van de cursus 'Omgaan met Textiel' van de Opleiding Restauratoren, gehouden op 13 en 14 november in het Rijksmuseum te Amsterdam (samen met mevrouw S.L. Meijer).

J.D. van Dam

- lid, sinds 24 mei voorzitter, van het bestuur van de Nederlandse Vereniging van Vrienden van Ceramiek en Glas.

P. de Dreu

- lid van de Museumcommissie van de gemeente Amsterdam t.b.v. de kunstjuren basisonderwijs.

P.H.J.C. van Duin

- lid van de redactie van *Proceedings 3rd International Symposium on Wood and Furniture Conservation*, Amsterdam 1997.

J.P. Filedt Kok

- voorzitter Stichting Kunsthistorische Publicaties (uitgever van het *Nederlands Kunsthistorisch Jaarboek en Simiolus*);
- lid van de editorial board of *Print Quarterly* en Member of *Print Quarterly Publications*;

- lid van de raad van toezicht van het Institut Néerlandais, namens de Fondation Custodia, Parijs;
- lid Begeleidingscommissie Restauratoren Opleiding Nederland (BRON);
- voorzitter Stichting Bijzondere Leerstoel Chemische aspecten van het onderzoek van Kunstvoorwerpen;
- voorzitter dwarsverbandcommissie van het NWO-prioriteitsproject MOL-ART (Molecular Aspect of Ageing in Painted Works of Art);
- voorzitter Stichting 501 voor de conservatie en restauratie van voorwerpen van Kunst en Geschiedenis, Amsterdam;
- voorzitter Onderzoeksfonds voor de geschiedenis van het Rijksmuseum;
- lid van de onderzoekscommissie van de Onderzoeksschool Kunstgeschiedenis;
- lid van de selectiecommissie Onderzoeksbuizen, Mondriaan-fonds;
- q.q. bestuurslid van Vereniging van Vrienden der Aziatische kunst;
- mede organisator van de cursus 'Current developments in Dutch seventeenth-century Art', voor *The Amsterdam Summer University* i.s.m. Rijksmuseum en RKD, die in 1997 tussen 11-23 augustus gehouden werd.

M. Fitski

- secretaris van het Heinz Kaempfer Fund;
- redacteur van het blad *Aziatische Kunst*.

Mw I.R. Garachon

- lid voorbereidingscommissie opleiding ceramiek- en glasrestauratie van het Instituut Collectie Nederland;
- lid van de selectiecommissie van het Restauratorenregister.

Mw I.M. de Groot

- lid Commissie van Beheer van het Witsenfonds.

Mw. E. Hartkamp-Jonxis

- lid van het bestuur van de Stichting Duivenvoorde;
- lid van het bestuur van de vereniging 'Het Kantsalet';
- lid van de Werkgroep Nieuwe Structuur van de Opleiding

Restauratoren, Amsterdam;

- lid van de redactie van *Textielhistorische Bijdragen*.

J.F. Heijbroek

- bestuurslid *Leids Kunsthistorisch Jaarboek*;
- redactielid *De Boekenwereld*.

A. Hoving

- verleende medewerking aan de 3de aflevering van de Teleac-cursus over de VOC, uitgezonden Ned.2, 21 september;
- adviseerde de werkgroep Statenjacht en de werkgroep herbouw 'Duijken', Perth, Australië;
- samenstelling expositie 'Opnieuw te Water';
- begeleiding Tentoonstelling 'Schiffahrt und Kunst aus den Niederlanden', Hamburg, 25 oktober–2 november.

Mw J. Kiers

- lid van de studiegroep Rondleidingen van de NMV;
- bestuurslid van de Vereniging Museum Contact Amsterdam;
- bestuurslid van de sectie Publiek en Presentatie van de NMV;
- ontwikkelt een trainingsprogramma Gastheerschap i.s.m. het Tropenmuseum;
- nam in juni deel aan een studiereis van de sectie Publiek en Presentatie van de NMV naar Scandinavië.

J.B.Kist

- Reconstructie van de vergaderzaal van de Heeren XVII binnen het kader van de Overleggroep Oostindisch Huis;
- bijgewoond: symposium IAMAM Leeds, Display and interpretation of Arms and Military History for the year 2000, 11-12 oktober;
- bezoek aan Historicky Ustav Armady Cesky Republiky en Vojenske Historicke Muzeum, Praag, 16-19 april;
- lid bestuur Stichting VOC-schip 'Amsterdam';
- Beheerder Historische verzameling van de Amsterdamse Schutterij;
- lid symposiumcomité Willem Barentsz;
- lid Nationaal Comité Willem Barentsz;
- lid bestuur Stichting Archief Victor de Stuers;

- lid werkgroep Oostenburg/Onrust;
- lid overleggroep Oostindisch Huis;
- Secretaris-Generaal International Association of Museums of Arms and Military History.

W.Th. Kloek

- lid van het Nederlandse comité van *Corpus Vitrearum Medii Aevi*;
- lid van het *Picture Conservation Panel*, The Wallace Collection, Londen.

G.-J. Koot

- bestuurslid van de vereniging Overleg Kunst(historische) Bibliotheken Nederland;
- secretaris en lid van de Standing Committee van de Section of Art Libraries, International Federation of Library Associations (IFLA);
- editor van de Newsletter Section of Art Libraries, International Federation of Library Associations (IFLA);
- nam deel aan het 63ste IFLA General Conference, Kopenhagen 31 augustus–5 september;
- nam deel aan de workshop Electronic imaging and the visual arts, onderdeel van de European IT Conference, Brussel 26 november.

R.J.C.H.M. van Langh

- hoofdpraktijkdocent metaalrestauratie bij de Afdeling Opleidingen van het Instituut Collectie Nederland.

Mw D.B.L.M. van Loosdrecht

- lid van de werkgroep meubelsymposium van VERES/Opleiding Restauratoren;
- lid van de redactie van *Proceedings 3rd International Symposium on Wood and Furniture Conservation*, Amsterdam 1997.

J.R. de Lorm

- lid van de raad van toezicht van Kasteel-Museum Sypestein;
- lid van het algemeen bestuur van de Stichting Schone Kunsten rond 1900;
- lid van het bestuur van het Museum Jacobs van den Hof te Overveen.

G.C.M. Luijten

- lid promotiecommissie L. Widerkehr, Universiteit van Straatsburg;
- lid adviescommissie Kongelige Kobberstiksamlng, Kopenhagen;

- lid Redactieraad *Print Quarterly*;
- redacteur *Simiolus. Netherlands quarterly for the history of art*;
- co-referent dissertatie G. Wuestman, Universiteit van Utrecht;
- lid redactieraad *New Hollstein German*.

Mw P.C.M. Lunsingh Scheurleer

- q.q. bestuurslid van de Vereniging van Vrienden der Aziatische Kunst;
- lid van de Raad van Advies van de Vereniging Rembrandt;
- begeleider bij het promotie-onderzoek van J. van Campen 'De amateur-sinoloog J.Th. Royer en zijn verzameling Chinese voorwerpen' aan de Rijksuniversiteit Leiden (promotor is prof. dr. C.W. Fock);
- tot medio augustus voorzitter van de Huisstijlcommissie van het KITLV te Leiden;
- gastredacteur voor het speciale nummer van *Aziatische Kunst* gewijd aan het Legaat Maartje Draak, jaargang 27 (1997), nr. 4;
- mederedacteur van: *A Companion to Buddhist Art. Introductory Course at Leiden University, Leiden*, met Karel R. van Kooij.

Mw H. Marres-Schretlen

- lid werkgroep Van Huffel inzake grafische technieken.

T. van der Meer

- bracht in april een werkbezoek aan Londense musea i.h.k.v. de herinrichting Nederlandse geschiedenis.

Mw S. Meijer

- voorzitter TRON (Textiel Restauratoren Overleg Nederland);
- lid van de werkgroep 'Lijmen' van het TRON;
- lid van de adviesraad van de Stichting Textielcommissie Nederland;
- lid van het bestuur van de sectie Behoud en Beheer van de Nederlandse Museumvereniging.

Mw B.M.A.M. du Mortier

- lid van het bestuur van het Koninklijk Oudheidkundig Genootschap.

Mw M.K. Pragt

- voorzitter SIMIN van de Nederlandse Museum Vereniging;

- lid begeleidingsgroep NMV-project: Kwaliteit van collectieregistratie in Q&A.

P.C. Ritsema van Eck

- lid van het bestuur van de Stichting Nationaal Glasmuseum Leerdam;
- lid van de voorbereidingscommissie Glasmanifestatie, Nationaal Glasmuseum, Leerdam, gehouden van 14 juni–14 september;
- editorial adviser van de *Journal of Glass Studies*, Corning, U.S.A.;
- lid van de redactiecommissie van de bestandscatalogus glas van het Amsterdams Historisch Museum;
- lid van het executive committee van de Association Internationale pour l'Histoire du Verre.

R.-J. te Rijdt

- redacteur *Delineavit et Sculptis*;
- lid begeleidingscommissie Catalogus 18de-eeuwse tekeningen Amsterdams Historisch Museum;
- bestuurslid Stichting Cornelis Bakker Collectie Amsterdam;
- Conservator van de Atlas van Amsterdam van het Koninklijk Oudheidkundig Genootschap.

M. Schapelhouman

- voorzitter Oudheidkundige Vereniging Graft/De Rijp;
- bestuurslid Stichting Rijper Museum 'in 't Houten Huis';
- bestuurslid Stichting Behoud Rijper Glazen.

P. Schatborn

- voorzitter Stichting Museum het Rembrandthuis;
- lid Stichtingsbestuur Rembrandt Research Project.

Mw M. van Schinkel

- lid voorbereidingscommissie opleiding ceramiek– en glasrestauratie van het Instituut Collectie Nederland.

Th. Schoemaker

- lid van de stichtingsraad van Salto;
- lid van de adviesgroep Cultuur van de Gay Games 1998;
- lid van een adviesgroep van de NMV t.b.v. een collectieve museale Internetsite;
- nam in oktober deel aan de

- CECA/ICOM conferentie in Rio de Janeiro over evaluatie van en onderzoek naar educatie in musea.

F.T. Scholten

- lid van de redactie van het *Nederlands Kunsthistorisch Jaarboek*;
- lid van de redactie van het tijdschrift *Kunstschrift*;
- lid van het bestuur van het Museum voor Religieuze Kunst, Uden;
- tot mei lid van de klankbordcommissie restauratie Grote Kerk Breda;
- adviseert bij de voorbereiding van de restauratie van het grafmonument van Willem van Oranje in de Nieuwe Kerk te Delft (in opdracht van het Bureau Rijksbouwmeester).

J.P. Sigmond

- bijzonder hoogleraar cultuurgeschiedenis van Nederland, in het bijzonder de geschiedenis van het voorwerp, vanwege het Koninklijk Oudheidkundig Genootschap, Universiteit van Amsterdam;
- lid van de Raad van Toezicht van de Stichting Het Muiderslot;
- voorzitter van de Nederlandse Vereniging voor Zeegechiedenis;
- voorzitter a.i. van de Commissie van inwendige restauratie van het Muiderslot;
- voorzitter van de werkgroep Onrust-Oostenburg;
- lid van het bestuur van de Stichting Hollandse Historische Reeks;
- lid Algemeen bestuur van de geschiedkundige vereniging Oranje Nassau;
- redactielid jaarboek geschiedkundige vereniging Oranje Nassau;
- nationaal commissaris van Nederland voor de tentoonstelling 'Krieg und Frieden in Europa' in Münster/Osnabrück;
- lid van de gebruikersraad van het Algemeen Rijksarchief;
- lid stuurgroep Historical Research Program on the relations between Japan and the Netherlands;
- lid van de adviescommissie Gemeenschappelijk Erfgoed Overzee van het ministerie van OC&W;
- bijwonen symposium Willem de Vlamingh herdenking in Fremantle/Perth, Australië;

– bijwonen symposium IAMAM Leeds, Display and interpretation of Arms and Military History for the year 2000, 11–12 oktober.

Mw S.G.H. Tissink

– lid van de studiegroep Rondleidingen van de NMV;
 – lid van de Raad van Toezicht Stichting Bureau Bremmer;
 – lid van de NMV werkgroep Collectie-informatie projecten.

Mw A.A.E. Vels Heijn

– vice-voorzitter van het bestuur van de Stichting Museum Amstelkring;
 – voorzitter van de adviescommissie Participatie van de Mondriaan Stichting (tot maart);
 – lid van het bestuur van de Stichting Amsterdam Uit Buro (AUB);
 – lid van het bestuur van de Stichting Kunst en Cultuur Noord-Holland;
 – lid van de werkgroep Nieuwe media, een initiatief van de AVRO;
 – lid van de Werkgroep Bezoekerscentrum Amsterdam, een initiatief van de VVV-Amsterdam
 – nam van 6 t/m 13 april deel aan een uitwisselingsreis voor museumdirecteuren naar Hongarije, georganiseerd door de NMV;
 – bezocht op 8 augustus Kleef samen met Igor Santhagens en Frits Scholten als voorbereiding op de inrichting van de tentoonstelling Adriaen de Vries;
 – maakte van 3 t/m 7 november samen met Frans van der Avert een persreis naar Berlijn, Keulen en Brussel voor de tentoonstelling Langs velden en wegen;
 – volgde de cursus Kwaliteit en implementatie in non-profit organisaties van het Centrum voor Beleid en Management van de Universiteit Utrecht.

K. Zandvliet

– deelname aan internationale historisch cartografisch congres in Lissabon, Portugal;
 – deelname aan het Van Suchtelen-symposium, St. Petersburg, Rusland;
 – docent methodologie aan de Rijksarchiefschool te Den Haag.

Voordrachten en lezingen

R. de Leeuw

- Nieuwjaarsrede, Rijksmuseum Amsterdam, 2 januari;
- Openingsrede tentoonstelling 'De Haagse School in Drenthe', Drents Museum, Assen, 31 januari;
- Spreker bij 'Cultuuroverdracht, een venster op de toekomst' in het kader van het kennisdebat belegd door de Universiteit Utrecht, 6 februari;
- 'Patrimony versus Internationalism', Kamer van Koophandel, Amsterdam, 18 februari;
- 'National Galleries, National Identities & the Creation of Canons', Annual conference van de Britse Association of Art Historians, National Gallery, Londen, 4 april;
- eerste paal geslagen van de nieuwe vleugel van het Van Gogh Museum, Amsterdam, 29 april;
- Voorzitter forum 'Unidroit-verdrag, wel of niet in Nederland? Internationale bescherming van cultureel erfgoed', Den Haag, 15 mei;
- Opening tentoonstelling B.C. Koekoek, Dordrechts Museum, 17 mei;
- Openingsrede nieuwe Stedelijk Museum, Zwolle, 20 september;
- 'Symbolisme in relatie tot laat 19de-eeuwse muziek', symposium Thomas Hampson, Concertgebouw, Amsterdam, 27 september;
- Openingsrede tentoonstelling 'Rembrandt. A genius and his Impact', Melbourne, Australië, 30 september;
- 'The Golden Age of Dutch Art', Museum te Perth, Australië, 8 oktober;
- Openingsrede tentoonstelling 'De Haagse School', Kunsthal, Rotterdam, 13 oktober;
- Dialoog met Michael Zeeman in kader lezingenreeks verzamelgeschiedenis, K.L. Poll Stichting, Teylers Museum, Haarlem, 18 oktober;
- 'The Nineteenth Century, Lost and Regained', op Symposium 'Presenting the Art of the Nineteenth Century', georganiseerd door Van Gogh Museum i.s.m. Rijksmuseum, Amsterdam en de Jan Veth Stichting, 7 november.

F. van der Avert

- college voor studenten Culturele Studies, Universiteit van Amsterdam, mei.

R.J. Baarsen

- 'Nederlands zilver in het Rijksmuseum', De Reeberg, Leusden, 12 februari;
- 'Kamers en meubels in de "Lelijke Tijd"', Haagsche Club, Den Haag, 18 april (voor de Nederlandse Adelsvereniging);
- 'The 19th-century interior in Holland', Wassenaar, 1 juni (voor leden van de National Association of Fine and Decorative Arts Societies);
- 'De lijstenmaker van Rembrandt', Mauritshuis, Den Haag, 8 juli;
- 'Ornament in mid-17th-century Amsterdam', Rijksmuseum, Amsterdam, 20 augustus (in het kader van de Amsterdam Summer University);
- 'Nederlandse meubelmakers in de tweede helft van de 18de eeuw', RAI, Amsterdam, 12 oktober (tijdens de PAN-antiekbeurs);
- 'De Mooie Tijd', 19de-eeuwse kunstnijverheid in het Rijksmuseum', Rijksmuseum, Amsterdam, 8 november (tijdens het symposium 'Presenting the art of the 19th century').

H. Baya

- 'Gilding in the Dutch Golden Age', San Diego, American Institute for Conservation.

M. Bijl

- 'Rembrandt en Jan Steen' Historische Vereniging Alphen a/d Rijn, april;
- Idem, Vrienden van de Lakenhal, Leiden, april;
- Noordwestelijke Europese panelen, Seminar Maastricht, SRAL, mei.

J. van Campen

- lezing 'Chinees porselein in het Nederlandse binnenhuis' in Museum Beeckesteijn te Velzen (NH), 2 maart;
- 'Chinees porselein in het Rijksmuseum' theater Bibit van de Pasar Malam te Den Haag, 27 juni;

- rondleiding door de presentatie Chinees porselein in de Zuidvleugel voor leden van de Vereniging Nederland-China, 27 september;
- lunchpauzelezing 'Het verzamelen van Chinees porselein', 18 november.

J.D. van Dam

- 'Dutch Delftware 1620-1670', Hôtel Dassault, Parijs, 18 september (tijdens de Salon International de la Céramique de Collection et des Arts du Feu);
- 'Nederlandse tegels', Slot Zuylen, 22 oktober (voor de vereniging Niftarlaecken);
- 'Nederlandse tegels', Slot Zuylen, 6 november (voor vrijwilligers van kastelen en buitenplaatsen).

P. de Dreu

- lezing over nieuwe media, RKD, oktober.

J.P. Filedt Kok

- 'The Workshop practice of Cornelis Engebrechts.: some preliminary remarks', Colloque XII pour l'étude du dessin sous-jacent et de la technologie dans la peinture, Brugge, 11-13 september;
- bijdrage als co-referent aan symposium, 'Museumdepots, museumlusten of museumlasten?', Amsterdam, Sotheby's, 20 oktober;
- openingstoespraak bij de tentoonstelling 'Even tevoorschijn – Rembrandt-etsen uit de Hermitage' in het Rembrandthuis, Amsterdam, 30 oktober;
- 'Een Middeleeuws beeldverhaal: het Hausbuch en zijn meester', lezing bij de opening van de gelijknamige tentoonstelling, 22 november.

Mw E. Hartkamp-Jonxis

- 'Gekleed voor God, hergebruik van textiel in kerk en synagoge', Joods Historisch Museum, Amsterdam, 5 oktober;
- 'Chez nous dans les tropiques; les intérieurs hollandais dans l'espace de l'océan indien', Saint Louis, Ile de la

Réunion, 28 november (georganiseerd door de École du Louvre).

J.F. Heijbroek

- Hield tijdens de tentoonstelling 'Whistler en Holland' tien lezingen over dit onderwerp, en organiseerde een drietal boottochten.

A. Hoving

- 'Barents ship', lezing op Barents Symposium Terschelling, 22 mei;
- 'Restauratie van de Marinemodellenkamer', lezing voor Vrienden van het Maritiem Museum Prins Hendrik in Rotterdam, 25 november;
- 'Het Statenjacht', Rotaryclub Utrecht, 16 december.

Mw J. Kiers en mw S.G.H. Tissink
- cursus Rondleiden voor de NMV en de Reinwardt Academie.

J.B. Kist

- Toespraak tot congres van Poolse Wapenverzamelaars in Muzeum Narodowe w Krakowe te Krakau, 15-17 februari;
- Weapons from the island of Novaya Zemlya, lezing op het Internationaal Willem Barents Symposium op Terschelling 21-24 mei;
- Onrust, Historical Archaeology, Meaning, Reconstruction, lezing op het Onrust International Symposium, 27-29 oktober Jakarta, Indonesia.

W.Th. Kloek

- 'Jan Steen' in het kader van de Themadag in het Rijksmuseum, 4 januari;
- 'Resultaten van de Jan Steen-tentoonstelling', voor studenten van de Rijksuniversiteit Utrecht, 5 februari;
- 'Jan Steen', Michaelis Collection, Kaapstad, 26 februari;
- 'Jan Steen', Stadhuis, Hulst, 2 oktober.

M. van de Laar

- 'Restauratie en röntgenonderzoek van Rembrandts' Staalmeesters en Anatomische les van Dr. Deijman', Doorwerth, 11 april;
- 'Changes in three Paintings by Rembrandt' Art Gallery of Western Australia, Perth, 13 oktober.

R.J.C.H.M. van Langh

- 'Het reinigen van metaal, verwerkt in textiel', Rijksmuseum Het Catharijneconvent, Utrecht, 17 april.

Mw D.B.L.M. van Loosdrecht

- 'La restauration d'un petit cabinet fait à Munich par F. Fortner en 1844, construction en chène et marqueterie Boule', Musée des Arts Décoratifs, Parijs, 30 mei.

J.R. de Lorm

- 'Recent acquisitions of silver in the Rijksmuseum', Rijksmuseum, Amsterdam, 2 juni (voor leden van de Silver Society);
- 'Van luiermant tot avondmaalschootel', Drents Museum, Assen, 29 november (ter gelegenheid van de opening van de tentoonstelling 'Zilveren avondmaalsbekers in Drenthe uit Nederlands Hervormd bezit 1600-1900').

Mw P.C.M. Lunsingh Scheurleer

- college over de Mogoolse hofschilderkunst in de collegereeks 'Islamitische Kunst', 14 april;
- inleiding over de tot stand koming van de collectie Indonesische kunst uit de verzameling van de Vereniging van Vrienden der Aziatische Kunst / relaties met Zuidoost-Azië voor ca. 12 studenten van de vakgroep van politieke en sociaal-culturele wetenschappen van de Universiteit van Amsterdam, 21 oktober;
- college over boeddhistische kunst in Indonesië in de cursus boeddhistische kunst aan de Rijksuniversiteit Leiden, 29 oktober;
- ontvangst van studenten van de Universiteit Leiden voor de cursus 'boeddhistische kunst', 24 november.

G.M.C. Luijten

- 'Grotesques and dolls: collections of genre prints in the seventeenth century', Londen, National Gallery, 20 juni;
- 'Het verzamelen van prenten en tekeningen van het openbaar kunstbezit', Utrecht, Kunsthistorisch Instituut, 2 oktober;
- 'Het Rijksmuseum als Kunsthistorisch Instituut, Utrecht, Kunsthistorisch Instituut, 11 oktober.

Mw S. Meijer

- (samen met J.A. Cok) cursus 'Zorg voor de textielcollectie' voor 12 medewerkers van Nederlandse musea, Rijksmuseum, 13 en 14 november (georganiseerd door het Instituut Collectie Nederland).

Mw B.M.A.M. du Mortier

- Hield verscheidene malen lezingen over het onderwerp hoeden tijdens de presentatie 'Chapeau, Chapeaux!'.

P. Schatborn

- voorbereiding XVth Convention International. Advisory Committee of Keepers of Public Collections of Graphic Art (als President), Ottawa, 3-5 november;
- 'De tekening van Jan Steen', Rijksmuseum, 4 januari;
- 'Dutch drawings of the seventeenth century', Rijksmuseum (Summer University), 14 augustus;
- 'Rembrandt the draughtsman', Melbourne, 4 oktober;
- 'Rembrandt the draughtsman', Sydney, 7 oktober;
- 'Het onderzoek naar de eigenhandigheid van tekeningen van Rembrandt', Vereniging Nederlandse Kunsthistorici, Den Haag, 29 november;
- Opening tentoonstelling Rembrandt en zijn school. Tekeningen uit de collectie F. Lugt, Teylers Museum, Haarlem, 12 en 13 december.

F. Scholten

- 'Adriaen de Vries: matters of technology and art history', Nationalmuseum, Stockholm, 14 februari (tijdens het Adriaen de Vries-symposium);
- 'De beeldhouwer Rombout Verhulst en het grafmonument van Johannes Polyander van Kerckhoven', Pieterskerk, Leiden, 23 februari;
- 'Constantijn Huygens en de beeldhouwkunst van zijn tijd', Museum Hofwijck, Voorburg, 4 september (de 5de J.A. Worp-lezing);
- 'Adriaen de Vries (1555-1626), keizerlijk beeldhouwer', Rijksmuseum Twente, Enschede, 6 november.

K. Schoemaker

- gastcollege over juridische aspecten van collectievorming in musea,

Reinwardt-academie, Amsterdam, 25 november.

T. Schoemaker

- lezing op het Culturele Marketing Congres over het gezinsprogramma 'Joost de Suppoost presenteert de VSB Museumzondag', april;
- voordracht voor een groep Duitse collega's, december.

T. Schoemaker, H. van Gessel, mw J. Kiers en mw S.G.H. Tissink

- ontvingen diverse malen groepen binnen- en buitenlandse studenten, docenten en collega's, m.n. inzake publieksbegeleiding.

J.P. Sigmund

- Lezing voor het symposium 'herdenking 300 jaar Willem de Vlamingh en Australië' in Maritime Museum in Fremantle, Australië;
- Lezing over het object als historische bron voor het najaarscongres van het Kon. Nederlands Historisch Genootschap in het Rijksmuseum.

Mw A.A.E. Vels Heijn

- 'De organisatie van de Jan Steen-tentoonstelling', voor leden van de Vereniging Rembrandt, Mauritshuis, Den Haag, 23 april.
- opende de tentoonstelling The Golden Age of Dutch Art. Seventeenth century paintings from the Rijksmuseum and Australian collections in The Art Gallery of Western Australia, Perth, 22 oktober.

A. Wallert

- 'Introductie microchemie en microscopie van structuren in metaal', Practicum voor metaalrestauratoren, Instituut Collectie Nederland, Amsterdam, mei;
- 'The use of technical documentary evidence in the study of historical painting technique', seminar lecture at *Historical sources on painting techniques and materials: interpretation, reconstruction and their place in art-historical research*, Instituut Collectie Nederland, Amsterdam, 28 en 29 augustus;
- 'Het gebruik van technische bronnen in de kunstgeschiedenis, moeilijkheden en valkuilen', gastcollege 'Capita selecta'

Instituut voor Kunstgeschiedenis, Vrije Universiteit Amsterdam, oktober.

K. Zandvliet

- Van Suchtelen lezing, St. Petersburg;
- 'Landinrichting VOC', Enschede.

Lunchpauzelezingen

85

Voorjaarsprogramma

7 januari
De Calvarieberg
Jan Piet Filedt Kok
(directeur behoud en beheer collecties)

14 januari
Een 'handvol' pikante prentjes; populaire illustraties uit alba amicorum ca. 1600
Els Verhaak (medewerker prentenkabinet)

21 januari
Kostuumhistorische aspecten in Rembrandt-tekeningen
Marieke de Winkel (kunst- en kostuumhistoricus verbonden aan het Rembrandt Reseach Project)

28 januari
De ondekte Rembrandt-tekening Peter Schatborn (hoofd prentenkabinet)

4 februari
Duits steengoed
Jan Daan van Dam (conservator ceramiek)

11 februari
Kinderspelen en triktraktafels: thema's met een lang leven in de genregrafiek
Ger Luyten (hoofd prenten)

18 februari
Ingeprente akkoorden: over enkele muzikanten in de papierkunst
Eddy de Jongh (professor emeritus Universiteit Utrecht)

25 februari
Nederlanders op Grand Tour
Ronald de Leeuw (algemeen directeur)

4 maart
Spot en zelfspot; de boer in de 17de-eeuwse Hollandse prentkunst
Huijen Leeflang (kunsthistoricus, verbonden aan de Rijksuniversiteit Leiden)

11 maart
Een terugblik van Cornelis de Man op de poolreizen van Willem Barentsz
Kees Zandvliet (conservator Nederlandse geschiedenis)

18 maart
Motieven en betekenissen in emblemen en prentbijschriften
Hans Luyten (historisch letterkundige, verbonden aan het Van Gogh Museum)

25 maart
De Japanse Nambamschermen
Cynthia Viallé (kunsthistoricus, verbonden aan de Rijksuniversiteit Leiden)

1 april
Frans zilver in de nieuwe historisemezaal
Jan Rudolph de Lorm (conservator edele metalen)

8 april
De invloed van het weer op het dagelijks leven van de middeleeuwen
Jan Buisman (historisch geograaf)

15 april
Een aantekenboekje van de schilder Hendrik van Limborch
Guido Jansen (conservator schilderijen)

22 april
Levende beelden
Frits Scholten (conservator beeldhouwkunst)

29 april
Exotisch textiel
Ebeltje Hartkamp (conservator textiel)

6 mei
De geschiedenis van het silverplate
Kyra ten Cate (goudsmid)

13 mei
Naakt op papier
Ger Luyten (hoofd prenten)

20 mei
Materieel onderzoek van schilderijen
Arie Wallert (technisch conservator schilderijen)

27 mei
ARIA onderweg
Pieter de Dreu en Judikje Kiers (medewerkers educatie & voorlichting)

Najaarsprogramma

9 september
Een uitgezaagde kruisiging van Giovanni di Paolo
Henk van Os (hoogleraar kunst en samenleving, Universiteit van Amsterdam)

16 september
Whistler en Holland
Freek Heijbroek (conservator prenten)

23 september
Een olifant op bezoek

Pauline Lunsingh Scheurleer (hoofd Aziatische kunst)

30 september
De ontdekking van schilderachtig Amsterdam
Michiel Wagenaar (stadshistoricus, verbonden aan het instituut voor Sociale Geografie)

7 oktober
Chapeau, chapeaux!
Bianca du Mortier (conservator kostuum)

14 oktober
Hoeden gerestaureerd
Susan Meijer (restaurator textiel)

21 oktober
Buitenlandse fotografen in Nederland
Mattie Boom (conservator fotografie)

28 oktober
Nova Zembla: 400 jaar later
Bas Kist (conservator Nederlandse geschiedenis)

4 november
Het wel en wee van 17de- en 18de-eeuwse overwinterraars
George Maat (anatoom/fysisch antropoloog, Rijksuniversiteit Leiden)

11 november
Chinese ceramiek in het Rijksmuseum
Christiaan Jörg (hoofd onderzoek, Groninger Museum)

28 november
Het verzamelen van Chinees porselein
Jan van Campen (medewerker Aziatische kunst)

25 november
Een middeleeuws beeldverhaal
Jan Piet Filedt Kok (directeur behoud en beheer collecties)

2 december
Langs velden en wegen
Ronald de Leeuw (algemeen directeur)

9 december
Het landschap in de natuur en in het atelier
Robert Jan te Rijdt (conservator tekeningen)

16 december
De planetenkinderen
Ilja Veldman (hoogleraar kunstgeschiedenis, Vrije Universiteit Amsterdam)

Totaal aantal bezoekers: 6.350

Volkskrantlezing

26 januari

Een net ondekke tekening van Rembrandt
Peter Schatborn (hoofd prentenkabinet)

9 maart

De spiegel van alledag
Eddy de Jongh (professor emeritus Universiteit Utrecht)

7 december

Een middeleeuws beeldverhaal – het Hausbuch en zijn meester
Herman Pleij (hoogleraar middelnederlandse letterkunde, Universiteit van Amsterdam)

Totaal aantal bezoekers: 1.035

Speciale dagen

4 januari

Themadag Jan Steen
Lezingen door verschillende deskundigen over de tekening van Steen, over zijn schildertechniek, over literatuur en Hollandse feesten uit zijn tijd.
Martin Bijl (hoofd restauratie-atelier schilderijen), Arie Jan Gelderblom (neerlandicus, Universiteit van Utrecht), Louis Peter Grijp (musicoloog, P.J. Meertensinstituut), Wouter Kloek (hoofd schilderijen), Gerard Rooijakkers (historicus, P.J. Meertensinstituut), Peter Schatborn (hoofd prentenkabinet) en Mariet Westerman (kunsthistoricus, Rutgers University, New Jersey).
Dagvoorzitter: Arthur Wheelock (conservator schilderijen The National Gallery of Art, Washington)

Totaal aantal bezoekers: 82

26 oktober

De historische hoofdzaak
Hoedenshow, naar aanleiding van de presentatie van Chapeau, chapeaux! In samenwerking met de Hat Saloon uit Tilburg. Toelichting door Bianca de Mortier (conservator kostuum)

Totaal aantal bezoekers: 600

7 & 8 november

symposium 'Presenting the Art of the 19th Century'
In samenwerking met het Van Gogh Museum, in verband met het afscheid van hun voormalige directeur Ronald de Leeuw

23 november

De Open Dag in het Rijksmuseum
Korte rondleidingen, muziek, optredens, lezingen, een speciaal kinderprogramma, affiche-verkoop en een grote boekenmarkt.
Thema: de 19de eeuw
Bijdragen van: Freek de Jonge, The Vocal Department, De eerste Yerseksche Koenckelpot Fanfare, Trio Tic en verscheidene medewerkers van het Rijksmuseum

Totaal aantal bezoekers: 6.200

Speciale lezingen

11 oktober

Whistler-lezing
Lezing speciaal voor het tijdschrift 'Grasduinen'
Freek Heybroek (conservator prenten)

Totaal aantal bezoekers: 35

VSB Museumzondagen

23 februari

'Joost de Suppoost speelt een spelletje'

17 mei

'Joost de Suppoost wordt verliefd'

14 september

'Joost de Suppoost aan tafel'

2 november

'Joost de Suppoost in de kleren'

Totaal aantal bezoekers: 8.000

Rondleidingen

Door de rondleiders van het Rijksmuseum werden 1.167 rondleidingen op aanvraag gegeven.

De verschillende instap rondleidingen trokken in totaal 493 deelnemers.

Cursussen

De Rijksmuseumdag

15 februari

Spiegel van alledag

25 april

Voorbeeldige vrouwen

3 oktober

Whistler en Holland

19 oktober

List, lust en bedrog

Totaal aantal deelnemers: 59

In samenwerking met de Vrije Academie voor Kunsthistorisch Onderwijs organiseerde het Rijksmuseum 5 kennismakingscursussen waarbij een aantal verzamelgebieden van het museum aan bod kwamen.

Totaal aantal deelnemers: 118

De Serie van Drie. Drie rondleidingen van een uur rond één onderwerp.

315 deelnemers

De Serie van Zes. Zes rondleidingen van een uur rond één onderwerp.

101 deelnemers

Totaal aantal deelnemers: 416

28 juni

Dag van de architectuur; de Zuidvleugel was hierin opgenomen als recent voltooid Rgd-project.

Personeelsgegevens

Directie

R. de Leeuw algemeen directeur
D.J. Elders zakelijk directeur in dienst per 01.04.97
J.P. Filedt Kok directeur behoud beheer collecties
mw A.A.E. Vels Heijn directeur presentatie

Afdeling personeel en organisatie

E.H. van der Knaap hoofd personeel en organisatie a.i. uit dienst per 10.07.97
A.J. Laan hoofd personeel en organisatie in dienst per 01.09.97
mw A.A. Dekker medewerker personeelsadministratie
mw A. de Haan senior personeelsfunctionaris in dienst per 01.10.97
mw M.A. Tol personeelsfunctionaris

Algemeen directiesecretariaat

mw M.M. Verberne directiesecretaris
A.W. Bakker chauffeur
mw W.P.C. Bellaar Spruyt eerste secretariaatsmedewerker overgeplaatst per 01.08.97 naar afdeling educatie en voorlichting
J.G.T. van Slingerland secretariaatsmedewerker overgeplaatst per 11.08.97 naar stafbureau Collectiebeheer
A.H. Kok secretariaatsmedewerker

Afdeling post- en archiefzaken

W.D.J. van de Put hoofd post- en archiefzaken
mw M.C. Botter medewerker foto-project archief
P.L.A. Buffing bodedienst/postkamermedewerker in dienst per 01.02.97
mw A. Geerts medewerker semi-statisch archief
A. Gunther archiefmedewerker in dienst per 06.06.97
mw W. Podt-van Schajik archiefmedewerker uit dienst per 21.06.97
mw K.A. Raadman archiefmedewerker
F.G. Wessels bodedienst/postkamermedewerker

Zakelijke sector

Zakelijke sector

Afdeling financiële/economische zaken

R.O. Victor hoofd financiële zaken a.i. in dienst per 01.06.97 en uit dienst per 01.01.1998
mw V. de Vree hoofd financiële zaken overgeplaatst per 01.07.97 naar stafbureau Collectiebeheer
T. Booij administratief medewerker in dienst per 21.06.97
mw T.A.C. van Boxtel administratief medewerker in dienst per 01.07.97
mw M.A.E. van Geel medewerker personeel/financiële zaken
J. Groot medewerker financiële zaken in dienst per 01.02.97
R. Muntslag administratief medewerker in dienst per 01.07.97
G. Nieuwenkamp financieel administratief medewerker/kassier
mw J.J.A. Plomp-Agterberg medewerker bedrijfseconomische aangelegenheden/assistent hoofd financiële zaken
M.J.G. Urselmann financieel administratief medewerker

Afdeling externe betrekkingen

mw M.H.H. Severens medewerker externe contacten uit dienst per 01.10.97
mw M.C.A. Vink medewerker externe betrekkingen

Afdeling Automatisering en informatie

R. Hendriks hoofd automatisering in dienst per 01.04.97
F.A.M. van 't Hoff systeembeheerder
mw M.H.A. Kohlen eerste systeembeheerder
mw I. Vastrick medewerker helpdesk in dienst per 01.07.97
S.A. Vos systeembeheerder per 01.04.97 vanwege interne overplaatsing

Masterplan/Bouwproject

N.D. Cammelbeek Coördinator bouwprojecten per 01.08.97 vanwege interne overplaatsing

Sector behoud en beheer/ collecties

Afdeling beeldhouwkunst en kunstnijverheid

R.J. Baarsen hoofd afdeling beeldhouwkunst en kunstnijverheid
mw M.H.W. Albers restaurator textiel
mw G. de Beer behouds/depotmedewerker
mw J.M.M. Boerkamp behoudsmedewerker
I.L. Breebaart restaurator meubelen
J.M. van de Berg behoudsmedewerker
mw G. van Berge medewerker collectiebeheer
S.S. Cousens, hoofdrestaurator textiel/adviseur
J.D. van Dam conservator beeldhouwkunst en kunstnijverheid
P.H.J.C. van Duin hoofdrestaurator meubelen/adviseur
mw I.R. Garachon hoofd restaurator ceramiek en sculptuur
mw E. Hartkamp-Jonxis conservator textiel
R.J.C.H.M. van Langh, restaurator edele metalen
mw D.B.L.M. van Loosdrecht restaurator meubelen
J.R. de Lorm conservator edele metalen
mw S.L. Meijer restaurator meubelbekleding
mw B.M.A.M. du Mortier conservator kostuum
mw J.A.A.M. Nieuwenhuizen-Asselbergs medewerker collectiebeheer
P.C. Ritsema van Eck, conservator glas
mw A.J.W. Rutgers-Rozendal restaurator wandtapijten
mw M.C.M. van Schinkel restaurator hof/gebrandschilderd glas
F.T. Scholten conservator beeldhouwkunst
A. Smolenaars restaurator edele en onedele metalen
G. Verwey restaurator uurwerken uit dienst per 01.09.97
mw H. Visman medewerker restauratie wandtapijten/textiel
mw K.M. van der Wateren restaurator

wandtapijten

J.A. Cok conservatie-adviseur

Stafbureau collectiebeheer

K. Schoemaker hoofd stafbureau collectiebeheer

mw E.M. Donner registratiemedewerker uit dienst per 01.07.97

D.R. Horst registratiemedewerker uit dienst per 01.07.97

mw F.A. Koens eerste secretariaatsmedewerker

mw M.J. Poppink projectcoördinator MMM-loods uit dienst per 01.12.97

mw J. Raven behoudsmedewerker

H.T. Rooseboom registratiemedewerker

mw H. Schouten-Werner secretariaatsmedewerker

mw M. van Leeuwen secretariaatsmedewerker in dienst per 09.04.97 en uit dienst per 01.09.97

mw J.G.T. van Slingerland secretariaatsmedewerker per 11.08.97 vanwege interne overplaatsing

mw V. de Vree projectleider inventarisatie bruikleen per 01.07.97 vanwege interne overplaatsing

mw M.P.S. Wijnands registrar

Rijksprentenkabinet

P. Schatborn hoofd Rijksprentenkabinet

P.C. Aafjes studiezaalmedewerker

mw S.A. Asser kunsthistorisch onderzoeker in dienst per 01.09.97

mw M.M. Boom conservator oude foto's

mw J.P. Breidel studiezaalmedewerker

mw B.W.B.M. Cremers restaurator tekeningen en prenten uit dienst per 01.09.97

H.J. Dolmans medewerker restauratie tekeningen en prenten

mw I.M. de Groot conservator prenten

J.F. Heijbroek conservator prenten

W.A. Helmus hoofd studiezaal

mw E.M. Hofmans behoudsmedewerker

mw E.L. Kort-van Kaam medewerker collectiebeheer

W. Kuiper studiezaalmedewerker

G.C.M. Luijten conservator

mw H.C.M. Marres-Schretlen medewerker collectiebeheer

P.M. Poldervaart hoofdrestaurator tekeningen en prenten/adviseur

R.J.A. te Rijdt conservator tekeningen

A. Rodriguez Gonzalez studiezaalmedewerker/portier

mw G. van Rossum-Bauknecht

restaurator tekeningen en prenten

M.J. Rozestraten studiezaalmedewerker/portier

M. Schapelhouman conservator tekeningen

J.R. Schindler studiezaalmedewerker

mw P.L.M. Verhaak medewerker collectiebeheer

mw C.J. van Weele secretariaatsmedewerker

Afdeling Nederlandse geschiedenis

P.J. Sigmond hoofd afdeling

Nederlandse geschiedenis

M. de Bruijn projektmedewerker in dienst per 15.11.97

mw H.J. Baruch medewerker collectiebeheer

A.F. Hoekstra restaurator scheepsmodellen

A.J. Hoving hoofdrestaurator scheepsmodellen

J.B. Kist conservator geschiedenis

mw M.K. Pragt medewerker collectiebeheer

mw J. Pugh behouds/depotmedewerker

R.A. Schoevaart behoudsmedewerker

C.J. Zandvliet conservator geschiedenis

Afdeling schilderijen

W.Th. Kloek hoofd afdeling schilderijen

H. Baija restaurator schilderijlijsten

mw M.S.C. Berends-Albert

documentaliste VSB Jan Steen

M.P. Bijl hoofdrestaurator

schilderijen/adviseur

mw H.E. van Eendenburg restaurator

schilderijen in dienst per 10.02.97

mw M.A.C. van Heteren wetenschappelijk projectmedewerker uit dienst per 11.12.97

W.A.P. Hoeben medewerker collectiebeheer

G.M.C. Jansen conservator

mw H.W. Kat restaurator/stagiaire-

begeleider

mw F.E. Kiers medewerker collectiebeheer

M.A.A.M. van de Laar medewerker

restauratie schilderijen

mw W.F. Loos conservator

W. de Ridder restaurator

L.S.G. Sozzanni restaurator schilderijen

mw G.M. Tauber, restaurator schilderijen

mw F. Timmerman medewerker collectiebeheer uit dienst per 01.08.97

A. Wallert conservator/adviseur

conservering schilderijen

mw M. Zeldenrust restaurator/plaatsvervangend hoofd

Afdeling Aziatische kunst

mw P.C.M. Lunsingh Scheurleer hoofd Aziatische kunst

J. van Campen junior onderzoeker

M. Fitski conservator oost-Aziatische kunst in dienst per 01.03.97

Bibliotheek

G.J.M. Koot, hoofd bibliotheek

A. Ames, restaurator boeken en boekbanden

mw L.M. Blokhuisen-van der Werff, bibliotheekassistent

mw Y. Grose, assistent bibliothecaris

mw M.L. de Jongh, bibliotheekassistent

mw M. Stijkel, bibliotheekassistent

Sector presentatie

Afdeling museuminrichting

N.D. Cammelbeek hoofd museuminrichting overgeplaatst per 1.08.97 naar Masterplan/Bouwprojecten

I. Santhagens hoofd museuminrichting in dienst per 01.07.97

mw G. van Berge medewerker

museuminrichting

M. Hazenbroek assistent museum-

inrichting in dienst per 01.02.97

mw S. Hazenbroek assistent vorm-

gever in dienst per 01.02.97

H.G. Jongebloet tekenaar

C. Kriger museuminrichter

G. Ravesloot coördinator tentoon-

stellingsinrichting

J.C. Veenendaal grafisch vormgever

Afdeling educatie en voorlichting

Th.G. Schoemaker hoofd afdeling

educatie en voorlichting

mw J.E. Asselman medewerker

informatie en publieksvoorziening uit

dienst per 01.07.97

F.J. van der Avert medewerker

publiciteit

mw H.A. Balk wetenschappelijk mede-

werker ARIA uit dienst per 01.06.97

mw W.P.C. Bellaar Spruyt medewerker

informatie en publieksvoorziening per 01.08.97 vanwege interne overplaatsing
mw M.C. Broekema medewerker informatie en publieksvoorziening, assistent publiciteit

P.J. de Dreu medewerker educatie en documentatie/projekt-leider ARIA

mw L.A.H. van Egmond medewerker informatie en publieksvoorziening in dienst per 27.06.97

H.A.A. van Gessel algemeen medewerker

mw E. Kamphuis assistent publiciteit

mw J. Kiers wetenschappelijk medewerker

mw M. Kunst documentaliste ARIA uit dienst per 20.10.97

mw M. Lammertse-Cats medewerker informatie en publieksvoorziening

T. van der Meer wetenschappelijk medewerker

mw R. Meijer wetenschappelijk medewerker ARIA uit dienst per 01.06.97

mw E.M. Noortwijk documentaliste ARIA

H.J. Stevens, projektmedewerker educatie in dienst per 15.10.97

mw S.H.G. Tissink wetenschappelijk medewerker

mw E.H. Verheus medewerker informatie en publieksvoorziening uit dienst per 01.07.97

mw M.M.E. Verhoeven wetenschappelijk medewerker ARIA uit dienst per 01.06.97

mw H.J. Wiggers, wetenschappelijk medewerker ARIA uit dienst per 01.06.97

Stafbureau presentatie

O. de Rijk hoofd stafbureau presentatie
mw M.S.C. Berends-Albert bureauredacteur Bulletin uit dienst per 01.01.98

mw P.H. Horst projectassistent

mw E. Slob secretariaatsmedewerker

mw E.R. de Smeth, projectassistent

mw M.M. Soethout, bureauredacteur

mw A.M.T. van Strien, secretariaatsmedewerker

Fotoafdeling

P.A.M.C. Mookhoek hoofd fotoafdeling

mw T.C. Greven documentalist/beheerder fotoarchief in dienst per 01.03.97

H. Bekker vakfotograaf

L. Bekooy vakfotograaf

E. Henkels fotograaf uit dienst per 01.03.97

mw M. ter Kuile vakfotograaf

mw M.A. Kunst medewerker fotoarchief uit dienst per 01.07.97

mw A.M. Svensson vakfotograaf

C. Wesselius vakfotograaf

Bureau evenementen

mw C.Y. Bunnig hoofd bureau evenementen

mw J.R.M.M. Lips bureaumedewerker

Intendance

G.F. thoe Schwartzberg intendant

Bureau intendance

R.J. Gasper, medewerker bureau intendance

mw G.H. Oomen, medewerker bureau intendance

A. Jacobs, medewerker inkoop

Algemene dienst

mw A. Westendorp-van Dolder

hoofd algemene dienst/plaatsvervangend intendant

Kantine

J.P.M. Vonken chef kantinedienst

mw R.A. Bakker-de Ruiter koffiedame villa

mw C.M. Bennowitz-Eveleens medewerker kantinedienst in dienst per 01.12.97

mw A.J. Corbran medewerker kantinedienst uit dienst per 01.12.97

mw R. van Leth-Elomia medewerker kantinedienst

S.H. Oei medewerker kantinedienst

S.J. Sint Jago medewerker kantinedienst

mw E. van Steensel medewerker kantinedienst

mw M.D. William medewerker kantinedienst

Groenvoorziening

L.M. Keuter chef groenvoorziening

B.O. Huininga tuinman/hovenier

Magazijn/ MIBO

R.J. Gasper magazijnmedewerker

W.H. de Graaf magazijnbeheerder

mw S. Mangal-Narain assistent medewerker inkoop en beheer

Telefooncentrale

L.J.E. de Bruijn telefonist

mw M. Steijn telefonist

Expeditiedienst

P.J. Riga chef expeditie

J.J. Couprie expeditie/emballagemedewerker

A. de Jong medewerker expeditie

D. Kemper medewerker expeditie

E. Kriger medewerker expeditie in dienst per 11.08.97

G.B.H. te Marvelde medewerker expeditie uit dienst per 01.07.97

B. da Silva Curriel medewerker expeditie

Huishoudelijke dienst

R.P. Schmidt, chef huishoudelijke dienst

mw H. Aboulhorma, medewerker schoonmaakdienst

B.B. Afrifa medewerker schoonmaakdienst

mw L. van der Belt-Liche medewerker schoonmaakdienst

mw C. Birambie medewerker schoonmaakdienst

mw E.M.A. Bonarius medewerker schoonmaakdienst

A.H. Bouanani eerste medewerker schoonmaakdienst

M. Bouazzaoui eerste medewerker schoonmaakdienst

mw J.S. Chrispijn-Huppen medewerker schoonmaakdienst

E.M. Hannun eerste medewerker schoonmaakdienst

H. Hannun medewerker toilettendienst in dienst per 01.07.97

mw H.L. van Hemert medewerker schoonmaakdienst

J. van Hemert eerste medewerker schoonmaakdienst

mw S.M. van den Heuvel medewerker schoonmaakdienst

mw C. Jonker medewerker schoonmaakdienst uit dienst per 01.05.97

mw M.H. Koster-Lankheet medewerker schoonmaakdienst

mw M.J.F.P. van Manen-Leemans eerste medewerker schoonmaakdienst

mw T. Meser-van Geemen medewerker huishoudelijke dienst

mw J.S. Monteiro Gomes medewerker schoonmaakdienst

mw M. Nazlier-Cakir medewerker schoonmaakdienst

mw A. Neves Dias medewerker toilet-
tendienst
mw C. Neves Dias medewerker toilet-
tendienst
mw E. Passchier-Nolten medewerker
schoonmaakdienst
P. Pinto medewerker schoonmaakdienst
A. Quintero medewerker schoonmaak-
dienst
mw W.J. Raat-van Geemen medewerker
schoonmaakdienst
mw D. Roosendaal assistent chef huis-
houdelijke dienst
mw J. Roosendaal-de Jager eerste
medewerker schoonmaakdienst
G. van Rijswijk medewerker schoon-
maakdienst
mw N.M. Sluis medewerker schoon-
maakdienst
mw M. Smit medewerker toiletten-
dienst in dienst per 01.07.97
R.T. Strijder eerste medewerker
schoonmaakdienst
mw H.M. Timmerman-Visser mede-
werker schoonmaakdienst
mw J. Tomanic medewerker schoon-
maakdienst
mw M. Villanueva medewerker schoon-
maakdienst
mw R.J. Visser medewerker toiletten-
dienst
J.W.R. Visser medewerker schoon-
maakdienst
mw A.M. Vonk medewerker schoon-
maakdienst
mw R.S. Wayjen-Mulambwa
medewerker schoonmaakdienst in
dienst per 01.11.97
mw R. Youssef-Silleman eerste mede-
werker schoonmaakdienst

Afdeling bewaking

A.G. Cremers hoofd bewaking

Centrale meldkamer

F. Bakker beveiligingsmedewerker
centrale meldkamer
M. Beijne beveiligingsmedewerker
centrale meldkamer
P.J.M. Donker beveiligingsmedewerker
centrale meldkamer
C. van Dooren beveiligingsmedewerker
centrale meldkamer
L. El Asri beveiligingsmedewerker
centrale meldkamer
F. de Jong beveiligingsmedewerker
centrale meldkamer

T. Kuijpers beveiligingsmedewerker
centrale meldkamer
N. Leffelaar beveiligingsmedewerker
centrale meldkamer
N.J. van der Meulen beveiligingsmede-
werker centrale meldkamer
B. Oly beveiligingsmedewerker centrale
meldkamer
J.H. Oomen beveiligingsmedewerker
centrale meldkamer
H.A. Panhuysen beveiligingsmedewer-
ker centrale meldkamer
A.M. Plomp beveiligingsmedewerker
centrale meldkamer
W.A. Story beveiligingsmedewerker
centrale meldkamer
B. Suringbroek beveiligingsmedewerker
centrale meldkamer
J. Visser beveiligingsmedewerker
centrale meldkamer
J.G. Vontenie, beveiligingsmedewerker
centrale meldkamer
R.R. Wagner, beveiligingsmedewerker
centrale meldkamer
F. Zijlma, beveiligingsmedewerker
centrale meldkamer
J.H. Zwebe, beveiligingsmedewerker
centrale meldkamer

Kassadienst

P. de Boer, chef kassadienst
S. Balbahadoer, portier publieksingang
F.M. Eduardo, kassier
G. Oosterbroek, kassier
S.R. Tirbeni, kassier
J. Veerling, kassier

Beveiligingsdienst

R.A. von Aesch beveiligingsmedewerker
mw M. von Aesch-Baas beveiligingsme-
dewerker
W.M. Anastatia beveiligingsmedewerker
C.R. Arnon beveiligingsmedewerker
mw R.B. Balbahadoer-Sewtahal
zaalwachter
mw M.F. Banen zaalwachter
mw M. Baranic-Deda beveiligingsmede-
werker
A. Barba zaalwachter
T.J.J. Bechger assistent brigadechef
uit dienst per 01.09.97
mw W.A. Benjamins-Schweinsbergen
beveiligingsmedewerker
mw C. Bersabal beveiligingsmedewer-
ker
H. Bos beveiligingsmedewerker
F. van der Braak beveiligingsmedewerker

P.L.A. Buffing beveiligingsmedewerker
J.C. Calderon Garcia beveiligingsmede-
werker
mw D. Chadjo beveiligingsmedewerker
J.M. Charleston beveiligingsmedewer-
ker
R.E.H. Charleston beveiligingsmede-
werker
mw T. Chinnoe beveiligingsmedewer-
ker
R.W.M. Coppes beveiligingsmedewer-
ker
mw H.H. Çosar-Swart beveiligingsme-
dewerker
mw M. Cupac-Sopic beveiligingsmede-
werker
H.K. van Deijk beveiligingsmedewerker
D.P. Dekker beveiligingsmedewerker
J.P.M. van Dijk zaalwachter uit dienst
per 01.07.97
mw D. Djuric beveiligingsmedewerker
mw A.M. Dosljak-Steblaj zaalwachter
J. Durrfeld beveiligingsmedewerker
mw C.H. Eggink beveiligingsmedewer-
ker
N. Eylers beveiligingsmedewerker
W. Feelders beveiligingsmedewerker
J.G. van Gelder beveiligingsmedewer-
ker
W.T.H.J. Gerritsen beveiligingsmede-
werker
M.M.A. Giesen beveiligingsmedewerker
A. Gunther beveiligingsmedewerker
J.W. Heitmans beveiligingsmedewerker
mw M. Hennevanger zaalwachter uit
dienst per 01.01.97
mw W.J. Holkamp beveiligingsmede-
werker
mw J.A. Hoogendoorn beveiligingsme-
dewerker
R. de Jong beveiligingsmedewerker
mw D. Joosten zaalwachter
mw I.A.W. Jörgensen beveiligingsme-
dewerker
mw H.W. Keizer beveiligingsmedewer-
ker
P.I. Keizer zaalwachter
F.W. Keller beveiligingsmedewerker
J. van Kempen beveiligingsmedewerker
A.W. Kemper beveiligingsmedewerker
mw E. Kilitie beveiligingsmedewerker
mw E. Koelemeij-Petram beveiligings-
medewerker
J. Kos zaalwachter
A. Kounbar zaalwachter
mw W.T. Kroes beveiligingsmedewer-
ker

mw **H.M. Kruse** assistent brigadechef
N.R.H. Kruyff zaalwachter
K.B. Kuijpers beveiligingsmedewerker
mw **A.F. van der Laan** beveiligingsmedewerker
N.M. Lankhaar beveiligingsmedewerker
mw **A. Leyte** beveiligingsmedewerker uit dienst per 13.01.97
H. van Lierop beveiligingsmedewerker
mw **J. Lont** beveiligingsmedewerker
C.A. Luime zaalwachter
G.S.T. Maiorana beveiligingsmedewerker
mw **M. Meeuwis** zaalwachter
mw **H.A. Meeuwis-van Netten** brigadechef
M. Nauta, beveiligingsmedewerker
mw **A.C.M. Nellen** beveiligingsmedewerker
S. Nihora beveiligingsmedewerker uit dienst per 01.05.97
L.A. Noordam beveiligingsmedewerker
H.C.F. Oord beveiligingsmedewerker
G. Oosterbroek beveiligingsmedewerker
K. Oosterbroek assistent brigadechef
mw **W. Oosterbroek** zaalwachter
mw **D.M.C. den Ouden-van Ierssel** beveiligingsmedewerker
mw **L.H. Overduijn-Druyf** beveiligingsmedewerker
A.E. Plet beveiligingsmedewerker
mw **P. Plomp-Besse** beveiligingsmedewerker
S. Poeran beveiligingsmedewerker
mw **T. Prins-Wals** brigadechef
K. Ramlal zaalwachter
mw **R. Rens-Stenekes** zaalwachter
J. Reuter beveiligingsmedewerker
mw **D. Reuter-Pantelic** beveiligingsmedewerker
mw **A. Rooseman-Freen** zaalwachter
H.G.H. Sabel zaalwachter
S. Sari Kouzal beveiligingsmedewerker
J. Schreuder assistent brigadechef
mw **R. Silleman-Broos** beveiligingsmedewerker
mw **B. Simic-Nicolic** zaalwachter
mw **L. Steblaj-Sabljo** zaalwachter
J.G. Silleman beveiligingsmedewerker
P.J. van der Slot beveiligingsmedewerker
mw **C.W. Sopamena** beveiligingsmedewerker
mw **N. Stapper**, zaalwachter uit dienst per 01.05.97
mw **M. Stankovic-Aperlic** zaalwachter
A.E. Stockhammer beveiligingsmedewerker
mw **M.Y. van Straten**, beveiligingsmede-

medewerker
D. Stroomenbergh zaalwachter
J.J. Stuifbergen zaalwachter
A.L. Tau beveiligingsmedewerker
G. Terlouw beveiligingsmedewerker
K.R. Tirbeni beveiligingsmedewerker
mw **B.M. Tirbeni-Gajadhar** zaalwachter
C.P. Toby zaalwachter
H. Tomasouw zaalwachter
mw **H.A. Tomasouw** beveiligingsmedewerker
F. Topal beveiligingsmedewerker
D. Usenki beveiligingsmedewerker
A.C. Vanaxeldongen beveiligingsmedewerker
mw **S. Vogels** beveiligingsmedewerker
L.P.J.C. Vosters beveiligingsmedewerker
W.F.H. Wildbret assistent brigadechef
mw **C.D. Willems** beveiligingsmedewerker
T.E. Wildner zaalwachter
mw **J.H. de Witte** beveiligingsmedewerker
R. Yilmaz beveiligingsmedewerker

Afdeling gebouwen en installaties

L.H. Penninx hoofd gebouwen en installaties
R. Förster chef installaties
A.J. Breuren verwarmings/lichtbehandelingsmonteur
J.C. Dam verwarmings/lichtbehandelingsmonteur
mw **M. Geistdörfer** electromonteur
H. Heimens medewerker audiovisuele dienst
F.S. van Helvert assistent schilder
E.J. Hermelink electromonteur
C.J.T. van der Hulst timmerman
T. de Jong verwarmings/lichtbehandelingsmonteur
A. Krens electromonteur gebouwen
R. Krijn chef audiovisuele dienst uit dienst per 01.10.97
P.H. Lammers meet en regeltechnicus
R.L. Leegstra verwarmings/lichtbehandelingsmonteur
J.J.C. Mak onderhoudsmedewerker
R.N. Ramos Cardoso Frazão chef gebouwen
J.T.G. Sandmann medewerker audiovisuele dienst
B.P. Swemle meet en regeltechnicus 1e medewerker
A.F. Tomasouw verwarmings/lichtbehandelingsmonteur
J.M. Verstraten beveiligingssysteem-

technicus
S.A. Vos electromonteur installaties verplaatst per 01.04.97 naar afdeling automatisering
J. de Vries timmerman
D.C.W. Zijlmans schilder

Bedrijfs hulpsverlening

T.B. Zult chef bedrijfs hulpsverlening
J.J. Kok medewerker bedrijfs hulpsverlening
P.A. Sarafopoulos medewerker bedrijfs hulpsverlening/plaatsvervangend chef

Stagiair(e)s

mw **M.J. Baarspul** 22.07.97 t/m 30.11.97, educatie en voorlichting
mw **F. van Beek** 10.07.97 t/m 15.08.97, bibliotheek
mw **D. van Berkel** 03.02.97 t/m 29.06.97, educatie en voorlichting
P.C. de Boer 01.09.97 t/m 01.11.97, nederlandse geschiedenis
R. van Dolen 01.05.97 t/m 31.10.97, groenvoorzieningen
F.J. Geutjes 04.02.91 t/m 31.08.97, Nederlandse geschiedenis
mw **M.T. Hermes** 01.07.97 t/m 31.08.97, educatie en voorlichting
mw **J.H. Homan** 10.10.96 t/m 12.06.97 P&O
M. Hoogendam 15.12.96 t/m 15.06.97, educatie en voorlichting
mw **N.S. Huwaë** 10.10.96 t/m 12.06.97 P&O
R.F. Indrani 18.11.96 t/m 24.01.97, intendance
mw **H.J. de Jong** 01.02.97 t/m 30.06.97, evenementen
F.A. Klein 08.10.96 t/m 08.01.97, Nederlandse geschiedenis
E. Korthals Altes 11.03.97 t/m 31.07.97, Rijksprentenkabinet
mw **S. Lammers** 09.12.96 t/m 25.01.97, Rijksprentenkabinet
H.M. Lankamp 22.07.96 t/m 01.02.97, beeldhouwkunst en kunstnijverheid
mw **M. Meeuwis** 01.12.96 t/m 31.01.97, educatie en voorlichting
P.J.A. Masmeijer 11.11.96 t/m 10.05.97, Intendance
mw **C. Orzoni** 16.09.96 t/m 31.03.97, Rijksprentenkabinet
mw **L. Ronzon** 02.04.97 t/m 01.07.97, Rijksprentenkabinet
mw **V.E.H.A. van Rooijen** 27.01.97

t/m 31.07.97, Rijksprentenkabinet
mw M. Rozemeijer 03.02.97 t/m
18.04.97, beeldhouwkunst & kunst-
nijverheid
mw P. Smit 24.07.97 t/m 28.08.97,
financiële zaken
mw P. Visee 03.02.97 t/m 18.04.97,
Nederlandse geschiedenis
mw K. Wantuch 03.03.97 t/m 31.07.97,
schilderijen
M.H.R. Wassink 08.09.97 t/m 31.12.97,
Nederlandse geschiedenis
mw E.J. Weeber 01.09.97 t/m 31.12.97,
Nederlandse geschiedenis
mw M.N. Westendorp 10.10.96 t/m
12.06.97, P&O
mw P. Wolleswinkel 01.09.97 t/m
01.03.98, Nederlandse geschiedenis
mw M.A. van Zalingen 01.03.97 t/m
31.05.97, Presentatie

Vrijwilligers

mw S.E. Asser 01.12.96 t/m 01.12.97,
Rijksprentenkabinet
mw Y.T.L.A. Habets 20.08.96 t/m
31.08.97, behoud en beheer
M.D. Haga 12.09.94 t/m 12.09.95,
Rijksprentenkabinet
M. Falke 07.04.97 t/m 07.07.97,
bibliotheek
mw F. Kalbfleisch 01.09.97 t/m
30.11.97, Aziatische kunst
mw M. Kuipers-Verbuijs 01.08.97 t/m
01.08.98, post- en archiefzaken
mw M. Lemmens 03.03.97 t/m 15.08.97,
beeldhouwkunst en kunstnijverheid
mw M.J. Poppink 01.04.96 t/m
13.04.97, stafbureau collectiebeheer
C. Schellekens 09.07.96 t/m 08.07.97,
beeldhouwkunst en kunstnijverheid
C.S. van Tol 01.02.96 t/m 01.02.97,
Nederlandse geschiedenis
mw E. Verkaik 18.08.97 t/m 15.04.98,
beeldhouwkunst en kunstnijverheid

Maatwerk banenpoolers

T. van Beelen bibliotheek, uit dienst
per 01.03.97
K. Graviel stafbureau collectiebeheer
G. Schuiten Rijksprentenkabinet
H. de Vries Rijksprentenkabinet

Quado medewerkers

R. ten Wolde bewaking
P. Bos bewaking
T. Kroet,bewaking

*Aantal vrouwen werkzaam bij het
Rijksmuseum: 182 (44%).
Aantal medewerkers dat valt onder de
Wet Gehandicapte Medewerkers
(WAGW): 9 (3%).
Aantal medewerkers dat valt onder
etnische minderheidsgroepen: 57 (16%).*

Ondernemingsraad

De ondernemingsraad bestond uit:
P.J. de Dreu (Abva/Kabo), W.A. Helmus
(Abva/Kabo), J.B. Kist (Abva/Kabo),
F.A. Koens (Abva/Kabo), H.C.F. Oord
(Abva/Kabo), J.H. Oomen (Abva/Kabo),
L.H. Penninx (Abva/Kabo), voorzitter
tot medio november; K. Schoenmaker
(CMHF), voorzitter per medio novem-
ber; P.J. van der Slot (CFO)

Verzuimcijfers

Door de verschillende organisatorische
wijzigingen op personeelszaken kan
er over 1997 helaas geen uitgewerkt
verzuimcijfer worden gegeven.
In samenwerking met het AMG komen
we tot een ziekteverzuimcijfer van
9,5%. Dit cijfers laat een zeer lichte
daling zien ten opzichte van 1996.

Bezoekcijfers

Bezoekersoverzicht nationaal versus internationaal 1997

maanden	nationaal		internationaal		totaal
januari	56.389	77%	16.489	23%	72.878
februari	33.157	55%	26.723	45%	59.880
maart	37.909	47%	42.968	53%	80.877
april	42.736	41%	62.074	59%	104.810
mei	44.964	39%	70.364	61%	115.328
juni	31.420	36%	55.281	64%	86.701
juli	42.782	39%	66.377	61%	109.159
augustus	41.616	36%	73.810	64%	115.426
september	38.018	46%	45.334	54%	83.352
oktober	48.606	52%	44.332	48%	92.938
november	49.138	60%	32.845	40%	81.983
december	53.000	65%	28.320	35%	81.320
	519.735		564.917		1084.652

Houders van museumjaarkaarten, bezoekers open dag en tentoonstelling *Gebed in Schoonheid* zijn geteld als nationaal bezoek.

In verband met een gewijzigde programmatuur van de kassa's zijn de percentages nationaal en internationaal bezoek in 1995 (tot augustus) niet geheel correct gemeten; het percentage internationaal bezoek was in die periode hoger dan hierboven weergegeven.

Vergelijking nationaal versus internationaal bezoek 1993-1997

jaar	nationaal		internationaal		totaal
1993	328.250	35%	608.150	65%	936.400
1994	530.908	51%	513.191	49%	1044.099
1995	543.166	57%	402.697	43%	945.863
1996	770.949	58%	557.342	42%	1328.291
1997	519.735	48%	564.917	52%	1084.652

Bezoekcijfers per maand (1993-1997)

	1993	1994	1995	1996	1997
januari	49.630	95.170	67.043	61.605	72.878
februari	58.681	112.694	72.483	62.890	59.880
maart	60.493	107.100	68.834	99.597	80.877
april	105.028	103.286	108.029	122.441	104.810
mei	92.005	94.312	91.790	139.641	115.328
juni	80.743	73.873	77.932	88.438	86.701
juli	99.682	85.128	84.017	101.004	109.159
augustus	109.865	99.160	98.213	126.688	115.426
september	72.329	77.320	77.073	107.540	83.352
oktober	86.154	70.763	81.542	140.575	92.938
november	48.137	60.523	55.568	125.355	81.983
december	73.653	64.770	63.339	152.517	81.320
totaal	936.400	1044.099	945.863	1328.291	1084.652
index	96	107	98	134	112

(1989=100)

Bezoekcijfers studiezaal bibliotheek en Rijksprentenkabinet

Bezoekers studiezaal: (raadplegen van boeken uit de bibliotheek en werken uit het Rijksprentenkabinet) 4.214
 Het totaal aantal geraadpleegde boeken en tijdschriften bedroeg 12.475 (waarvan 819 uit de kostbaarhedenkasten – oude boeken en ingebonden prentwerken – en 2.282 veilingcatalogi). Daarnaast legden 83 bezoekers prenten, tekeningen of boeken uit hun bezit voor ter expertise aan een van de stafleden.
 Het aantal aangevraagde dozen prenten, tekeningen en/of foto's bedraagt 3.406.

Financieel overzicht 1997

98	Balans	
99	Functionele exploitatierekening	97
100	Kasstroomoverzicht	
101	Toelichting op de functionele exploitatierekening	
103	Overige gegevens	

Balans

(na resultaatbestemming)

(x NLG 1.000)	31 december 1997	31 december 1996
Vaste activa		
Materiële vaste activa	9.090	9.304
Vlottende activa		
Vorraden	81	160
Vorderingen	2.897	2.215
Effecten	0	70
Liquide middelen	13.200	10.898
	<u>16.178</u>	<u>13.343</u>
Af: kortlopende schulden	11.233	8.084
Werkkapitaal	4.945	5.259
Te financieren vermogen	14.035	14.563
Eigen vermogen	1.272	1.176
Egalisatiereserve investeringsbijdragen	6.328	7.564
Voorzieningen	5.046	3.722
Langlopende schulden	1.389	2.101
Financierend vermogen	14.035	14.563

Functionele exploitatierekening

(x NLG 1.000)	1997 (uitkomst)	1997 (begroting)	1996 (uitkomst)
Opbrengsten			
Directe opbrengsten	12.366	10.738	14.974
Indirecte opbrengsten	792	1.109	888
<i>totaal opbrengsten</i>	<u>13.158</u>	<u>11.847</u>	<u>15.862</u>
Bijdragen			
Subsidie Ministerie OCenW	30.981	30.151	30.087
Overige subsidies en bijdragen	1.387	50	33
<i>totaal bijdragen</i>	<u>32.368</u>	<u>30.201</u>	<u>30.120</u>
<i>som der baten</i>	45.526	42.048	45.982
Lasten			
Beheerslasten	27.228	27.626	26.382
Collectiefunctie	8.592	9.008	7.570
Publieksfunctie	7.304	6.230	7.285
<i>som der lasten</i>	<u>43.124</u>	<u>42.864</u>	<u>41.237</u>
Rentebaten en soortgelijke baten	526	250	358
Rentelasten en bankkosten	-84	-10	-41
<i>totaal saldo rentebaten en -lasten</i>	<u>442</u>	<u>240</u>	<u>317</u>
<i>saldo uit gewone bedrijfsuitoefening</i>	2.844	- 576	5.062
Buitengewone baten	568	0	574
Buitengewone lasten	-3.205	0	-1.548
<i>totaal saldo buitengewone baten en lasten</i>	<u>-2.637</u>	<u>0</u>	<u>- 974</u>
Exploitatiesaldo	207	- 576	4.088

Kasstroomoverzicht

(x NLG 1.000)	1997	1996
Kasstroom uit operationele activiteiten		
Exploitatieresultaat	207	4.088
<i>Aanpassingen voor:</i>		
Afschrijvingen materiële vaste activa	1.881	1.478
Vrijval egalisereserve investeringsbijdragen	-1.283	0
Mutatie voorzieningen	1.324	1.048
<i>bruto kasstroom uit operationele activiteiten</i>	<u>2.129</u>	<u>6.614</u>
Mutatie in voorraden	79	96
Mutatie in vorderingen	-682	786
Mutatie in kortlopende schulden	3.111	-402
<i>netto kasstroom uit operationele activiteiten</i>	<u>4.637</u>	<u>6.902</u>
Kasstroom uit investeringsactiviteiten		
Investerings in materiële vaste activa	1.667	-3.913
Ontvangen egalisereserve investeringsbijdragen	47	2.853
<i>kasstroom uit investeringsactiviteiten</i>	<u>-1.620</u>	<u>-1.060</u>
Kasstroom uit financieringsactiviteiten		
Ontvangsten uit langlopende schulden	49	151
Subsidiebijdrage aflossing schuld Zuidvleugel	1.400	1.400
Aflossingen op langlopende schulden	-2.123	-2.050
Bijdragen en schenkingen kunstaankopen	2.836	2.575
Kunstaankopen	-2.947	-3.268
Mutatie overige bestemmingsreserves	0	91
<i>kasstroom uit financieringsactiviteiten</i>	<u>-785</u>	<u>-1.101</u>
<i>mutatie liquide middelen</i>		
Liquide middelen begin boekjaar (incl. effecten)	2.232	4.741
	10.968	6.227
Liquide middelen einde boekjaar (incl. effecten)	13.200	10.968

Toelichting op de functionele exploitatierekening

(x NLG 1.000)	1997 (uitkomst)	1997 (begroting)	1996 (uitkomst)
Directe opbrengsten			
Inkomsten uit entreegelden en museum jaarkaart	9.626	9.047	11.955
Directe sponsoring	1.361	702	1.666
Inkomsten horeca exploitatie	586	435	625
Inkomsten uit verkopen van de winkel	200	150	272
Overige directe opbrengsten	593	404	456
	12.366	10.738	14.974
Indirecte opbrengsten			
Indirecte sponsoring	433	820	484
Overige opbrengsten	359	289	404
	792	1.109	888
Subsidie Ministerie OCenW			
Exploitatiesubsidie OCenW:	33.131	32.301	32.237
Subsidie financiering Zuidvleugel	-1.400	-1.400	-1.400
Subsidie kunstaankopen	-750	-750	-750
	30.981	30.151	30.087
Overige subsidies en bijdragen			
Diverse subsidies en bijdragen	104	50	33
Vrijval egaliseringsreserve investeringsbijdragen	1.283	0	0
	1.387	50	33

Voor de periode 1998–2000 is door het Ministerie van OCenW een jaarlijkse subsidie verleend van NLG 31.731.000,-

(x NLG 1.000)	1997 (uitkomst)	1997 (begroting)	1996 (uitkomst)
Beheerslasten			
Directie en administratie	7.059	6.168	6.275
Gebouwen en terreinen	11.299	11.472	11.099
Bewaking en beveiliging	8.870	9.986	9.008
	27.228	27.626	26.382
Collectiefunctie			
Collectievorming	6.339	6.563	5.966
Collectiebeheer	568	850	398
Onderzoek en documentatie	389	239	286
Conservering en restauratie	1.296	1.356	920
	8.592	9.008	7.570
Publieksfunctie			
Directie en staffureau	659	723	657
Projecten en tentoonstellingen	1.742	1.339	185
Afdeling museuminrichting	1.472	927	2.091
Dienstverlening en voorlichting	2.244	2.157	2.555
Werving en PR	515	357	1.175
Fotografie	672	727	622
	7.304	6.230	7.285
Buitengewone lasten			
Dotatie voorziening herstructurering bedrijfsprocessen	1.743	0	1.296
Kosten Achterblijvers	676	0	0
Dotatie voorziening wachtgelders	340	0	0
Overige lasten voorgaand jaar	446	0	252
	3.205	0	1.548

Overige gegevens met betrekking tot de personele lasten

Het gemiddeld aantal personeelsleden in 1997 op full time basis bedroeg 343.

(x NLG 1.000)	1997 (uitkomst)	1997 (begroting)	1996 (uitkomst)
<i>De personele kosten bestaan uit:</i>			
Lonen en salarissen	22.515	24.461	22.236
Sociale lasten	1.872	2.040	1.854
Pensioenlasten	1.996	1.728	1.571
Inhuur derden/uitzendkrachten	1.560	550	1.407
	<hr/> 27.943	<hr/> 28.779	<hr/> 27.068

Overige gegevens

Bericht van de Raad van Toezicht

Bestemming van het exploitatiesaldo

Accountantsverklaring

Bericht van de Raad van Toezicht

Jaarrekening en bestemming van het resultaat

Wij hebben de door de directie opgestelde jaarrekening over het boekjaar 1997 ter goedkeuring aangeboden. De jaarrekening is gecontroleerd door Deloitte & Touche. Wij hebben mede op grond van deze verklaring en hun verslag de jaarrekening vastgesteld. In overleg met de directie is besloten het exploitatiesaldo toe te voegen aan de vrije reserves.

Mutaties

Van de leden van de Raad van Toezicht is mevrouw drs K.Y.I.J. Adelmund in 1997 afgetreden. De Raad van Toezicht is haar erkentelijk voor het werk dat zij voor de Stichting heeft verricht. De Raad van Toezicht is verheugd dat mevrouw Prof. Mr I.P. Asscher-Vonk bereid is gevonden de vacant gekomen plaats in te vullen.

Toezicht

Met de directie werd in het verslagjaar regelmatig de gang van zaken besproken. Hierbij werd bijzondere aandacht geschonken aan het beleidplan, de komende investeringen in het kader van het Masterplan en de financiering hiervan, de evaluatie van de verzelfstandiging en de benodigde herstructurering van de bedrijfsprocessen.

De Raad van Toezicht complimenteert de directie en de medewerkers met het behaalde resultaat en heeft waardering voor de wijze waarop dit is behaald.

Ondertekening van de jaarrekening

Amsterdam, 20 april 1998

De Raad van Toezicht

De Directie

Dr Ir Th. Quenè voorzitter
Mevrouw Prof. Mr I.P. Asscher-Vonk
M.J. Drabbe
Dr J.R. Glasz
Mr J.M. Hessels
Mr Neil MacGregor

Prof. drs R. de Leeuw
Dr J.P. Filedt Kok
Mevrouw drs A.A.E. Vels Heijn
Drs D.J. Elders

Bestemming van het exploitatiesaldo

De directie heeft besloten het resultaat 1997 ad NLG 207.000 toe te voegen aan de vrije reserves. Dit voorstel is reeds verwerkt in de balans ultimo 1997.

Accountantsverklaring

Wij hebben het in dit verslag opgenomen financieel overzicht van Stichting Het Rijksmuseum te Amsterdam over 1997 gecontroleerd. Dit financieel overzicht is ontleend aan de door ons gecontroleerde jaarrekening 1997 van Stichting Het Rijksmuseum te Amsterdam. Bij die jaarrekening hebben wij op 20 april 1998 een goedkeurende accountantsverklaring verstrekt.

Dit financieel overzicht is opgesteld onder verantwoordelijkheid van de directie en Raad van Toezicht van de Stichting. Het is onze verantwoordelijkheid een accountantsverklaring inzake dit financieel overzicht te verstrekken.

Wij zijn van oordeel dat dit overzicht op alle van materieel belang zijnde aspecten in overeenstemming is met de jaarrekening waaraan deze is ontleend.

Voor een beter inzicht in de financiële positie en de resultaten van de Stichting en de reikwijdte van onze controle dient het financieel overzicht te worden gelezen in samenhang met de volledige jaarrekening, waaraan deze is ontleend, alsmede met de door ons daarbij verstrekte accountantsverklaring.

Den Haag, 20 april 1998

Deloitte & Touche
Registeraccountants

Eindredactie

Marcelle Verberne

Ontwerp

Pieter Roozen, Amsterdam

Lithografie

Scanprofile, Oosterwijk

Druk

Waanders Drukkers, Zwolle

Illustraties schutbladen

Jacob Matham (1571–1631) *Apolló*
(naar Cornelis van Haarlem) – p. 8

Bord in diamantgravure
Facon de Venise, Nederland – p. 26

Nautisch model uit *Opnieuw te water* – p. 60

Kabinet (1670–1600)
Toegeschreven aan Pierre Gole
Rechterzijdant – p. 87

Jan Asselijn (1610–1652)
De bedreigde zwaan
Aankoop 1800 – p. 96

Shiva, koning van de dans
India 12de eeuw – p. 104

Auteurs essays

Reinier Baarsen
Maltie Boom
Guido Jansen
Wouter Kloek
Ger Luijten
Pauline Lunsingh Scheurleer
Frits Scholten
Annemarie Vels Heijn
Kees Zandvliet